

Muqeddes Kitab

Injil 5-qisim

«Rosullarning
paaliyetliri»

© Muqeddes Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyghurche Kalam Terjimisi»

Injil 5-qisim

«Rosullarning paaliyetliri»

Kirish söz

«Rosullarning Paaliyetliri»ning muellipi rosul Pawlusning yéqin hemrahi bolghan téwip Luqa idi. Kitabning namidin körünüp turiduki, bu kitabni Mesihning ershke kötürülüp Özige étiqad baghliglanlarga Muqeddes Rohni ewetkinidin tartip deslepki jamaetning ottuz nechche yilliq musapisighiche bolghan tarixidin tallanma, déyishke bolidu. Uningda xush xewerning awwalqi tarqitilish yoli we jamaetning ösüp kéngiyish jeryani xatirilinidu.

Injil «Luqa»gha kirish sözimizde, «Luqa»ning we «Rosullarning paaliyetliri»ning her ikkisi Luqa teripidin yézilghan, bu ikki kitab emeliyette bir izchil tarixtur, dep körsetkeniduq. «Rosullarning paaliyetliri» (ikkinchi kitab)ning béshida biz munu sözlerni oquymiz: —

«1 hörmetlik Téofilos, men deslep yazghan bayan Eysa Özi tallighan rosullargha Muqeddes Roh arqiliq emrlerni tapshurup asmangha kötürülgen küngiche bolghan uning barliq emelliri hem barliq telim bérishlirining bashlanmisi toghrisida idi».

Birinchi bayan («Luqa») **«asmangha kötürülgen küngiche... Eysaning barliq emelliri hem barliq telim bérishlirining bashlanmisi»** toghrisida bolghan bolsa, Luqaning ikkinchi bayani «Eysaning **barliq emelliri hem barliq telim bérishlirining dawami**» toghrisida bolush kérek, déyish orunluq emesmu? Bu közqarash ikkinchi bayanining béshidiki munu sözler arqiliq ispatlinidu: — **«Eysa Özi tallighan rosullargha Muqeddes Roh arqiliq emrlerni tapshurghan...»**. Mesihning yer yüzidiki xizmiti haman Muqeddes Rohqa tayanghan bolup, asmangha kötürülgendin kéyin shübhisizki, XudaAtining iradisige Muqeddes Roh arqiliq, rosulliri we jamaitining wasitisi bilen emel qilish dawamlashidu.

Shunga bu kitabning ismini «Eysaning (dawam qilghan) paaliyetliri» yaki «Muqeddes Rohning paaliyetliri» dep atighan bolsaq muwapiqraq kéletti. Halbuki, biz jamaettiki 1900 yilliq en'énige egiship kitabni «rosullarning paaliyetliri» dep atiduq.

Gerche emdi «Rosullarning paaliyetliri»ning shepiliride rosullar hem jamaetning «emel qilishi» hem «telim bérishi»ni körginimiz bilen «emel qilghuchi» we «telim bergüchi» bolsa ularning wasitisi bilen ish körgüchi Mesih Özidur (Gal.) 20:2ni körüng). Injil, «Yuhanna» 16-babta Mesih Eysa rosullirigha Muqeddes Rohning kélishi we kelgüsidiiki xizmiti toghruluq telim béridu: —

«Silerge éytidighan yene köp sözlim bar idi; lékin siler ularni hazirche kötürelmeysiler. Lékin U, yeni Heqiqetning Rohi kelgende, U silerni barliq heqiqetke bashlap baridu. Chünki U Özlükidin sözlimeydu...» (16:12-14).

Biz «rosullarning paaliyetliri»de Mesihning bu sözining emelge ashurulushining bir qismini köreleyimiz. Muhim bir misal alayli, Eysa rosullirigha nijatliq söz-kalamini «yat

«Rosullarning paaliyetliri»

ellikler»ge («taipilerge») yetküzüsh kéreklikini birnechche qétim ochuq éytqini bilen (mesilen «Mat.» 28:19, we mushu kitabning béshida — «**Siler... Yérusalém, pütün Yehudiye we Samariye ölkiliri, jahanning chetlirigiche Manga guwahchi bolisiler**») bu sözler rosullarning qulaqlirigha peqet kirmigen.

Bizge nisbeten Yehudiylarning könglidin Yehudiy emesler («yat ellikler»)ge orun bérishning tolimu teslikini belkim tesewwur qilish qiyin bolidu. Ularning közqarishida özliridin bashqa pütkül dunya butpereslikke chömüp ketken, daim haram yémeklerdin bulghinidighanlar bolup, heqiqiy Xudagha ibadet qilidighan Yehudiylargha dushman idi. Yehudiy xelqi köp qétim yat impériyeler teripidin bésiwélinghan, hetta wetinidin ayrilip sürgün qilinghan, ziyankeshliklerge uchridighan. Eysa Mesih yer yüzide xizmet qilghanda, shundaqla «Rosullarning paaliyetliri»ning waqtidimu wetini bolghan Pelestin öz hökümraniqlı astida emes, belki ular nepretlinidighan Rimliqlarning qol astida idi. Yehudiy bolmighan bir kishi bilen hemdastixan olturushni öz xelqige xainlıq qilghangha barawer dep qarilatti. Lékin «Rosullarning paaliyetliri»de Reb rosulliri we jamaitidikilerning «yat ellikler»ge könglidin orun bérishi üçün, ularning ich-baghrini keng qilghanlıqini körimiz. Ular Yehudiy emeslerge nijatlıqni (Mesihning qurbanlıqigha we tirilgenlikige étiqad baghlash arqılıq Xudaning kechürümige we yéngi hayatqa muyesser bolushni) sözlep yetküzüsh kérek bolupla qalmay, Yehudiy emeslerni Mesihning téni bolghan jamaetning ayrılmas bir qismi, özliri bilen bu ishta aka-uka, hede-singil, shérık süpitide qobul qilishi kérek idi. Rosul Pawlusning «Ef.» 2:11-22diki bu ish toghruluq sözlirini körüng.

Uning üstige, «Rosullarning paaliyetliri»de Mesihde bolghan nijatlıqning xewiri awwal Yehudiylargha qayta-qayta sunulghan bolsimu, ularning köpinchisining uni ret qilghanlıqini körimiz. Uni qobul qilip, gunahlıridin waz kéchip yéngi hayatqa érishküciler bolsa köpinchisi Yehudiylar nepretlinidighan butperes «yat ellikler»din idi. «Rimliqlargha» 9-11-bablarnı körüng.

Mana bu, Rebning jamaitige «telim bérishining dawami»din bir misaldur. Tilgha élishqa tégishlik yene biri bolsa Mesihning shexsi we Xudalıq tebiiti toghruluq idi (Uning Muqeddes Rohining telim béridighanlıqı toghruluq sözlirini «Yuh.» 16:14din körüng).

Ushbu kitabning bizge ögitidighan muhim ishlardin biri shuki, erlermu, ayallarmu Muqeddes Roh bilen zich munasiwet baghlishi mutleq kérektur. «Rosullarning paaliyetliri»de körüngen étiqadchılar bolsa «töt bayan»da körüngen, Muqeddes Roh kélishtin ilgiriki shu kishiler emes. «Rosullarning paaliyetliri»de körüngen rosul Pétrus «töt bayan»da körüngen rosul Pétrus emes. «Töt bayan»da körüngen Pétrus ishenchsiz, bashbashtaq, özi qattiq temmenna qoyidighan emma Xudaning muhebbitige, qudritige we Xudaning riziq béridighanlıqigha nisbeten ishenchi ajiz, arisaldi kishi idi. U Rebbi bolghan Mesihdin üç qétim tanghan Pétrusdur. Biraq «Rosullarning paaliyetliri»de bolsa pütünley bashqiche bir Pétrusni körimiz. U Israilning kattiwashlıri aldida yüreklik bilen saxtıpezlikini eyibleydu, lékin uningda qilchilikmu burunqi po étish aditi körülmeydu. U ölümdin qorqmaydighan, kemter, iman-ishenchke tolghan, itaetmen, telim-terbiye qobul qilalaydighan, dana kishidur. Emdi bu chong özgirish nedin bolghan? Qisqisi, u Muqeddes Rohqa chömüldürülgen, «qaytidin tughulghan» idi. Asman-zémında Muqeddes Rohtin bashqa ademni mushundaq özgerteleydighan héchqandaq küch yoqtur. Heqiqiy hayatlıq, rohiy hayatlıq bolushi üçün er bolsun ayal bolsun yer yüzidikilerning hemmisi Muqeddes Rohqa chömüldürülüshi kérek.

«Rosullarning paaliyetliri»

«Rosullarning paaliyetliri»de Mesihning jamaitide heqiqiy sözligüchi, yétekligüchi we jamaet ishlorini bashqurghuchining birer adem emes, belki Muqeddes Roh ikenlikini körimiz. Biz shuningdek Xudaning heqiqiy jamaiti bolsa ademler bashquridighan, birer merkizi chong bash shtabqa yaki «mudiriyet kéngeshmisi»ge ige qandaqtur bir teshkilat emeslikini körimiz; rosul Pawlus biz üçhün «1Kor.» 12:12-31de éniq teswirligendek jamaet bir tendur. Uning béshi Mesih ershte turidu, yer yüzidiki herbir étiqadchi bolsa uning ténige tewe ezasidur. Herbir ezasi öz alahide xizmiti bar bolghan, yétekchilikni ademdin emes, belki biwasite halda béshi bolghan Mesihtin alidu. «Rosullarning paaliyetliri» bolsa buning heqiqetlikini körsitidu.

Shunga mezkur kitab birer «jamaet ishlorigha qollanma» bolush meqsitide emes, belki herbir étiqadchigha bash bilen bolidighan ashu biwasite shereplik alaqlini izdeshke, shundaqla Muqeddes Rohning yétekchilikide méngishqa intilishke righbet-türtke bolush meqsitide yézilghandur. Herbir eza bashning yétekchiligi bilen mangghanda, undaqta barliq «ten» ezalirining «paaliyetliri» insanning aldin pilanlishi bilen bolmisimu, lékin bir-birige ajayib maslishidu. Bu kitabtin biz kütken bezi ishlarni tapalmighanliqimizdin belkim heyran qélishimiz mumkin. Mesilen, kitabta insanlarning oylap chiqqan héchqandaq eqil-pilanliri, héch iqtisadiy pilanlar (Injilda, Xudaning xizmitide bolghanlarning iqtisadiy hajetliri bek az tilgha élinidu), héchqandaq mexsus binalar («chérkaw» qatarliqlar), közge körüngen héchqandaq alahide «terbiye kursliri» toghrisida bayanlar yoqtur — lékin bu tarix xatirilengen mezigil xush xewer alliqachan Yawropa, Afrika we Asiyadiki yiray yerlerge tarqalghan we shu yerlerde étiqadchi jamaetler barliqqa kelgen mezigil idi. Mana bu, Xudaning Özi qilghanliridin ibarettur. Erler bolsun, ayallar bolsun, kishiler Uninggha qulaq sélish we shertsiz itaet qilishqa teyyar tursa mundaq netije chiqmay qalmaydu.

Mezmun: —

1. Jamaetning «tughulush»i we ösüshi (1-5-bablar)
2. Jamaetning ziyankeshliklerge uchrishi we kéngiyishi (jümlidin xush xewerning Samariyeliklerge we Afriqiliqlargha jakarlinishqa bashlinishi) (6-8-bablar)
3. Pawlusning Mesihke étiqad qilishi we xush xewer tarqitishi (9-bab, 1-31-ayetler)
4. Rosul Pétrusning xush xewer jakarlash xizmiti, jümlidin «yat ellikler»ge jakarlashqa «ishikni chong échishi» (9:32-ayettin 12:25-ayetkiche)
5. Rosul Pawlusning birinchi qétimliq xizmet sepiri (13-14-bablar)
6. Rosullar bilen yétekchilerning Yérusalémdiki kéngeshmisi (15-bab, 1-35-ayetler)
7. Rosul Pawlusning ikkinchi qétimliq xizmet sepiri (15:36tin 18:22-ayetkiche)
8. Rosul Pawlusning üçinchi qétimliq xizmet sepiri (18:23tin 21:14-ayetkiche)
9. Rosul Pawlusning Yérusalémgha bérishi we qolgha élinishi (21:51-26-bab)
10. Rosul Pawlusning rimgha sepiri (27-28-bablar)

Rosullarning paaliyetliri

Muqeddime

1¹⁻² I hörmətlik Téofilos, men deslep yazghan bayan Eysa özi tallighan rosullargha Muqeddəs Roh arqiliq emrlerni tapshurup asmangha kötürülgen küngüche bolghan uning barliq emelliri hem barliq telim bérishlirining bashlanmisi toghrisida idi..

³ U azab-oqubetlerni tartqandin kéyin, ulargha köp ispatlar bilen özining tirik ikenlikini körsetken; u ulargha qiriq kün ichide körüngen bolup, Xudaning padishahliqigha ait ishlar toghruluq sözlep bergen; ⁴ we ular bilen jem qilinghanda mundaq emr qildi: — «Yérusalémdin ayrılmay, siler mendin anglighan, Atining wedisini kütünglar..» ⁵ Chünki Yehya suda chömlüdürgen, lékin siler bolsanglar köp künler ötmey Muqeddəs Rohta chömlüdürlüsilər..

Eysaning asmangha kötürülüshi

⁶ Rosullar uning bilen jem qilinghanda, uningdin: — I Reb, sen mushu waqitta Israilning padishahliqini eslige keltürmekchimusen? — dep sorashqa bashlidi..

⁷ U ulargha mundaq dédi:

— Ata Öz hoquqigha asasen békitken waqit-peytlerni silerning bilish nésiwenglar yoq..⁸ Biraq Muqeddəs Roh üstünlargha chüshkende siler küch-qudretke ige bolisiler, Yérusalém, pütün Yehudiye we Samariye boyiche hem jahanning chetlirigiche manga guwahchi bolisiler..

⁹ U bu sözlerni qilip bolup, ular qarap turghanda kötürüldi, bir parche bulut uni arigha aldi-de, u ularning neziridin ghayib boldi..¹⁰ U asmangha kötürülgende, ular közlrini kökke tikip qarashqanda, mana tuyuqsiz ularning yénida aq kiyim kiygen ikki adem peyda bolup:..

¹¹ — Ey Galiliyelikler, némishqa öre turghininglarche asmangha qarap qaldinglar? Silər silerdin ayrılip ershke kötürülgen shu Eysaning asmangha qandaq kötürülginini körgen bolsanglar, yene shu halda qaytip kélidu, — dédi..

1:1-2 «...men deslep yazghan bayan Eysa özi tallighan rosullargha Muqeddəs Roh arqiliq emrlerni tapshurup asmangha kötürülgen küngüche bolghan uning barliq emelliri hem barliq telim bérishlirining bashlanmisi toghrisida idi» — demek, «Luqa» dégen kitapta «uning barliq emelliri hem barliq telim bérishlirining bashlanmisi» xatirlinidu; «Rosullarning paaliyetliri»de bolsa Eysaning «barliq emelliri hem barliq telim bérishliri»ning dawami xatirlinidu.

1:1-2 Luqa 1:1-3; Mar. 16:19; Luqa 9:51; Yuh. 20:21; Ef. 2:17; 1Tim. 3:16.

1:3 Mar. 16:14; Yuh. 20:19; 21:1; 1Kor. 15:5.

1:4 «Atining wedisi» — Muqeddəs Roh, elwette.

1:4 Luqa 24:48, 49; Yuh. 14:26; 15:26; 16:7.

1:5 Yesh. 44:3; Yo. 2:27-29; Mat. 3:11; Mar. 1:8; Luqa 3:16; Yuh. 1:26; Ros. 2:4; 11:15, 16; 19:4.

1:6 «mushu waqitta Israilning padishahliqini eslige keltürmekchimusen?» — yaki «mushu waqitta padishahliqni Israilgha qaytursamen?»..

1:6 Mat. 24:3.

1:7 «Ata Öz hoquqigha asasen békitken waqit-peytlerni silerning bilish nésiwenglar yoq» — «ata» mushu yerde Xudani körsitidu.

1:7 Mat. 24:36.

1:8 Yesh. 2:3; Luqa 24:48; Yuh. 15:27; Ros. 2:4,32; Ez.11:23; Zek.4:14

1:9 Mar. 16:19; Luqa 24:51.

1:10 «ularning yénida aq kiyim kiygen ikki adem peyda bolup...» — bu «ademler» perishtiler bolsa kérek.

1:10 Mat. 28:3.

1:11 «Siler silerdin ayrılip ershke kötürülgen shu Eysaning asmangha qandaq kötürülginini körgen bolsanglar, yene shu halda qaytip kélidu» — «Dan.» 7:13-14, «Zek.» 14:1-3ni köring.

1:11 Dan. 7:13; Zek.14:4; Mat. 24:30; Mar. 13:26; Luqa 21:27; 1Tés. 1:10; 2Tés. 1:10; Weh. 1:7.

«Rosullarning paaliyetliri»

Yehudaning ornigha Mattiyasning tallinishi

¹² Andin ular Yérusalémgha yéqin, uningdin bir chaqirimche yiraqliqtiki Zeytun téghidin Yérusalémgha qaytip keldi. ¹³ Ular sheherge kirip, ózliri turuwatqan óyning üstünki qewitidiki bir öyge chiqti. Shu yerde Pétrus, Yuhanna, Yaqup, Andiriyas, Filip, Tomas, Bartolomay, Matta, Alfayning oghli Yaqup, «milletperwer» Simon we yene bir Yaqupning oghli Yehuda bar idi. ¹⁴ Bular bir jan bir dil bolup üzöldürmey bérilip dua-tilawet qilishti; bu ishta bir yerge jem bolghanlardin birqanche ayal, jümlidin Eysaning anisi Meryem hemde Eysaning inilirimu bar idi.

¹⁵ Shu künlerning biride, Pétrus qérindashlar otturisida öre turup (jem bolushqanlar bir yüz yigirmige yéqin idi) mundaq dédi:

¹⁶ — Qérindashlar, Eysani tutqanlarga yol bashlighuchi bolghan Yehuda heqqide Muqeddes Rohning burun Dawut arqiliq aldın éytqan muqeddes yazmildiki sözliri emelge éshishi muqerrer idi. ¹⁷ Chünki Yehudamu arimizdin biri hésablangan we Xudaning bu xizmitidin nésiwisi bar idi ¹⁸ (u qilghan qebihlikning in'amidin érishken pulgha bir parche yer sétiwalghanidi, u shu yerde beshichilap yiqilip, üçhey-qérini chuwlup ketti; ¹⁹ bu ish pütkül Yérusalémdikilerge melum bolup, ular u yerni öz tili bilen «Haqeldema» dep atashti. Buning menisi «qan tökülgen yer» dégenliktur. ²⁰ Chünki Zeburda Yehudagha qaritilghan munu sözler pütülgen: — «Uning turalghusi chölge aylansun, uningda héch turghuchi bolmisun!»

We: —

«Uning yétekchilik ornigha bashqa birsi chiqsun!».

²¹⁻²² Shuning üçün, Reb Eysaning tirilgenlikige biz bilen teng guwahliq bérishi üçün, bir kishini tallishimiz kérek. Bu kishi Eysa arimizda yürgen künlerde, Yehya peyghemberdin chömlüdürshni qobul qilghan künden bashlap taki asmangha kötürülgen küngiche biz bilen bashtin-axir bille bolghan kishilerdin bolushi kérek, — dédi.

²³ Shuning bilen ular Yüsüp (yene Barsabas depmu atalghan, yene bir ismi Yustus) bilen Mattiyas dégen ikki kishini békitip, mundaq dua qilishti:

²⁴⁻²⁵ — Sen, i hemme ademning qelbini bilgüchi Perwerdigar! Yehuda téyilip bu xizmet we rosulluqtin mehrum bolup özige xas bolghan yerge ketti. Emdi u tashlap qoyghan xizmet we rosulluqning nésiwisige ige bolushqa bu ikkiylendin qaysisini tallighanliqingni körsetkeysen!

²⁶ Andin ular bu ikki kishige chek tashliwidi, chek Mattiyasqa chiqti. Shuning bilen u on bir rosul bilen bir qatardin orun alghan hésablandi.

1:12 «uningdin bir chaqirimche yiraqliqtiki Zeytun téghi...» — grék tilida «uningdin shabat künlük bir seper yiraqliqtiki Zeytun téghi...».

1:13 «Shu yerde Pétrus, Yuhanna, Yaqup, Andiriyas, Filip, Tomas, Bartolomay, Matta, Alfayning oghli Yaqup, «milletperwer» Simon we yene bir Yaqupning oghli Yehuda bar idi» — grék tilida «Shu yerde Pétrus bilen Yuhanna we Yaqup bilen Andiriyas, Filip we Tomas, Bartolomay we Matta, Alfayning oghli Yaqup we «milletperwer» Simon we yene bir Yaqupning oghli Yehuda bar idi».

1:14 Mat. 13:55.

1:16 «Dawut arqiliq aldın éytqan...» — grék tilida «Dawutning aghzi arqiliq aldın éytqan...».

1:16 Zeb. 41:9; Mat. 26:23, 47; Mar. 14:43; Yuh. 13:18; 18:3.

1:17 Mat. 10:4; Mar. 3:19; Luqa 6:16.

1:18 2Sam. 17:23; Mat. 27:5.

1:19 Mat. 27:8.

1:20 «Uning turalghusi chölge aylansun, uningda héch turghuchi bolmisun!» — «Zeb.» 69:25. «Uning yétekchilik ornigha bashqa birsi chiqsun!» — «Zeb.» 108:8.

1:20 Zeb. 69:25; 109:8

1:21-22 «Reb Eysaning tirilgenlikige biz bilen teng guwahliq bérishi üçün, bir kishini tallishimiz kérek» — démek, Yehudaning ornigha «guwaqlaq bérish» üçün.

1:21-22 Ros. 6:3.

1:23 Ros. 6:6.

1:24-25 1Sam. 16:17; 1Tar. 28:9; 29:17; Zeb. 7:9; Yer. 11:20; 17:10; 20:12; Ros. 15:8; Weh. 2:23.

1:26 «andin ular bu ikki kishige chek tashliwidi, chek Mattiyasqa chiqti. Shuning bilen u on bir rosul bilen bir qatardin orun alghan hésablandi» — «on ikkinchi rosul» dégen téma toghruluq «qoshumche söz»imizde toxtilimiz.

«Rosullarning paaliyetliri»

Muqaddes Rohning étiqadchilargha kélishi

2¹ Emdi «orma héyt» künining waqti-saiti toshqanda, bularning hemmisi Yérusalémda bir yerge jem bolghanidi.² Asmandin tuyuqsiz küchlük shamal soqqandek bir awaz anglinip, ular olturuwatqan öyni bir aldi.³ Ot yalqunidek tillar ulargha körünüp, ularning herbirining üstige tarqilip qondi.⁴ Ularning hemmisi Muqaddes Rohqa toldurulup, Roh ulargha söz ata qilishi bilen ular namelum tillarda sözlighi turdi.

⁵ U chaghda, asman astidiki barliq ellerdin kelgen nurghun ixlasmen Yehudiy erlermu Yérusalémda turuwatqanidi.⁶ Emdi étiqadchilarning bu awazi anglinip, top-top ademler shu yerge jem bolushti hemde étiqadchilarning özliri turushluq jaydiki tillarda sözlisshiwatqanliqini anglap, téngirqap qélishti.⁷ Ular heyran bolup teejjüplinip:

— Qaranglar, sözlisshiwatqanlarning hemmisi Galiliyeliklerghu!⁸ Qandaqlarche ularning bizning ana yurtimizdiki tillirimizda sözlisshiwatqanliqini anglawatqandimiz?⁹ Arimizda Partiyalar, Médialar, Élamlar, shundaqla Mésopotamiye, Yehudiye, Kapadokiya, Pontus, Asiya,¹⁰⁻¹¹ Frigiye hem Pamfiliye, Misir, Liwiye Kurinige yéqin jayliridin kelgenler, shuningdek mushu yerde musapir bolup turuwatqan Rim shehiridin kelgenler — Yehudiylar bolsun, Tewrat étiqadigha kirgenler bolsun, Krétlar we Erebler bolsun, hemmimiz ularning Xudaning qilghan ulugh emellirini bizning ana tillirimizda sözlewattqanliqini anglawatimiz! — déyishti.

¹² Ular hang-tang qélip alaqadilik bilen bir-birige:

— Bu zadi qandaq ishtu? — déyishti.

¹³ Emma beziler:

— Bular yéngi sharab bilen obdanla mest bolup qaptu! — dep mesxire qilishti.

Pétrusning chüshendürüshi, Eysa Mesihni jar qilishi

¹⁴ Emma Pétrus qalghan on bireylen bilen ornidin turup, awazini kötürüp köpchilikke mundaq dédi:

— Ey Yehudiyedikiler we Yérusalémda barliq turuwatqanlar! Bu ish silerge melum bolghayki, sözlirimgé qulaq sélinglar! ¹⁵ Bular siler oyighandek mest emes, chünki hazir peqet etigen saet toqquz boldi. ¹⁶ Emeliyette bu del Yoél peyghember arqiliq aldin éytilghan shu ishtur:

¹⁷ — «Xuda mundaq dédi:

«Men axirqi künlerde Öz Rohimni barliq et igiliri üstige quyimen;

Silerning oghul-qizliringlar wehiylik bésharet yetküzidu,

Silerning yigitliringlar ghayibane alamet körünüshlerni köridu;

Silerning qérliringlar alamet chüshlerni köridu;»

2:1 ««orma héyt» künining waqti-saiti toshqanda,...» — yaki «orma héyt küni emelge ashurulghanda,...». Bu terjime toghra bolsa «orma héyt küni»ning özi birxil bésharet yaki «bésharetlik resim» bolidu. «Lawiylar»diki «qoshumche söz»imizdiki «héytlar» toghruluq mezmunni köring.

—«Orma héyt» — «ötüp kétish héyti»din kényinki ellikinci küni kélidighan héyt, shunqlashqa bezi waqitlarda grék tilida «Ellikinci kündiki héyt» («péntékost») dep atilidu (belkim Mayning béshi etrapida).

2:1 Law. 23:15; Qan. 16:9; Ros. 1:14.

2:4 Mat. 3:11; Mar. 1:8; 16:17; Luqa 3:16; Yuh. 14:26; 15:26; 16:13; Ros. 10:46; 11:15; 19:6.

2:5 U chaghda, asman astidiki barliq ellerdin kelgen nurghun ixlasmen Yehudiy erlermu Yérusalémda turuwatqanidi — mushu erler belkim héytini tebrikleshke kelgenidi.

2:6 «Emdi étiqadchilarning bu awazi anglinip, top-top ademler shu yerge jem bolushti...» — «awaz» dégen söz toghruluq üç chüshenche bar: (1) 2-ayette tilgha élinghan «asmandin (chüshken)... awaz»; (2) terjimimizdek, barliq étiqadchilar namelum til bilen Xudani medhiyeligen chong awazi; (3) grék tilida bezi waqitta «awaz» dégen söz «xewer»ni bildürgechke, mushu yerdiki «awaz» «nurghun ademlerning tuyuqsiz köp tillarda sözlisshiwatqanliqi toghrisidiki xewer»ni bildürüshimu mumkin.

2:15 «hazir peqet etigen saet toqquz boldi» — Yehudiylarning waqit ölchimi boyiche «künning üçinchi saiti».

2:17 «Men axirqi künlerde Öz Rohimni barliq et igiliri üstige quyimen» — «axirqi künler» yaki «axir zaman» adette Injil dewrining özi körsitidu; demek, Mesihning birinchi qétim dunyagha kélisidind tartip ikkinchi qétim kélisighiche bolghan waqitni körsitidu. «Rohimni» grék tilida mushu yerde «Rohimdin» dégen söz bilen ipadiliniidu.

2:17 Yesh. 44:3; Ez. 11:19; 36:27; Yo. 2:27-29; Zek. 12:10; Luqa 2:36; Yuh. 7:3; Ros. 10:45; 21:9.

«Rosullarning paaliyetliri»

¹⁸ Berheq, shu künlerde qullirim üstigimu, dédeklirim üstigimu Rohimni quyimen, ular bésaret yetküzidu..

¹⁹ Men yuqirida asmanlarda karamet ishlar, töwende, zéminda möjizilik alametlerni, Qan, ot, is-tütek tüwrüklirini körsitimen.

²⁰ Rebning ulugh hem karamet-shereplik küni bolmighuche,

Quyash qarangghuluqqa,

Ay qangha aylandurulidu..

²¹ Hem shu chaghda shundaq emelge ashuruliduki,

Rebning namini chaqirip nida qilghanlarning hemmisi qutquzulidu»..

²² Ey Israilar, mushu sözlerni anglanglar. Nasaretlik Eysa bolsa, Xuda aranglarda u arqiliq körsetken qudretlik emeller, karametler we möjizilik alametler bilen silerge testiqighan bir zat — bu ishlar hemminglarga melum — ²³ u kishi Xudaning békitken meqsiti we aldin’ala bilishi boyiche satqunluqqa uchrup tutup bérilgendin kéyin, siler uni Tewrat qanunisiz yürgen adamlarning qoli arqiliq kréstlep öltürgüzdinglar.. ²⁴ Lékin Xuda uni ölümning azablarning ilkidin azad qilip qayta tirildürdi. Chünki ölümning uni tutqun qilishi hergiz mumkin emes.. ²⁵ Dawut Zeburda u toghruluq mundaq aldin éytqan:

«Men Perwerdigarni herdaim köz aldima körüp kéliwatimen;

U ong yénimda bolghachqa,

Men hergiz tewrenmeymen..

²⁶ Shunga méning qelbim xushallandi,

Méning tilim shadlinip yayridi;

Méning ténim ümid-arzu ichide turidu;

²⁷ Chünki Sen jénimni tehtisarada qaldurmaysen,

Shundaqla Séning Muqeddes Bolghuchunggha chirishlarni körgüzmeysen.

²⁸ Sen manga hayat yollirini körsetkensen;

Huzurung bilen méni shad-xuramliqqa tolup tashquzisen»..

²⁹ Qérindashlar, men atimiz padishah Dawut toghruluq héch ikkilenmey shuni éytimenki, u öldi we uning qebrisi бүгүнкү күнгиче arimizda bar.. ³⁰ Emdi u peyghember bolup, Xudaning uning textige olturushqa öz pushtidin bireylenni turghuzushqa qesem bilen wede bergenlikini biletti.. ³¹ U Mesihning ölgendin kéyin tirildürüldighinini aldin’ala körüp yetken we bu munasiwet bilen Mesihning tehtisarada qaldurulmaydighinini we téning chirimeydighinini tilgha alghan.. ³² Xuda del bu Eysani ölümün tirildürdi, we hemmimiz bu ishning guwahchi-

2:18 «shu künlerde qullirim üstigimu, dédeklirim üstigimu Rohimni quyimen...» — «Rohimni» grék tilida mushu yerde «Rohimdin» dégen söz bilen ipadilinidu.

2:20 Yo. 2:10, 31; 3:15; Yesh. 13:10; 24:23; Am. 8:9; Mat. 24:29; Weh. 6:12-13

2:21 «...hem shu chaghda shundaq emelge ashuruliduki, Rebning namini chaqirip nida qilghanlarning hemmisi qutquzulidu» — (17-21-ayet) «Yo.» 2:28-32ni körüng.

2:21 Yo. 2:30-32; Rim. 10:13.

2:23 «Tewrat qanunisiz yürgen adamlar...» — mushu yerde yat ellikler, bolupmu rimliqlarni körsitidu.

2:23 Ros. 4:28; 5:30.

2:24 Ros. 10:40.

2:25 Zeb. 16:8-11

2:28 «...Sen manga hayat yollirini körsetkensen; huzurung bilen méni shad-xuramliqqa tolup tashquzisen.» — (25-28-ayet) «Zeb.» 16:8-11ni körüng.

2:28 Zeb. 16:8-11

2:29 1Pad. 2:10; Ros. 13:36.

2:30 «öz pushtidin bireylen...» — grék tilida «uning chatiriqidin chiqqandin bireylen...».

2:30 2Sam. 7:12; Zeb. 13:21; Luqa 1:32; Ros. 13:23; Rim. 1:3; 2Tim. 2:8.

2:31 Zeb. 16:10; Ros. 13:35.

«Rosullarning paaliyetliri»

lirimiz.³³ U Xudaning ong yénida shan-sherep ichide olturghuzulup, shundaqla Ata wede qilgan Muqeddes Rohni qobul qilip, hazir köriwatqan hem anglawatqanliringlarni töküp bizlerge chüshürdi.³⁴⁻³⁵ Chünki Dawut özi ershke chiqqan emes; lékin u munu sezlerni Zeburda éytqan: —

«Perwerdigar méning Rebbimge éyttiki: —

«Men séning dushmanliringni textipering qilmighuche,

Méning ong yénimda olturghin!»».

³⁶ Shuning üçün, pütkül Israil jemetidikiler shuni qet'iy bilsunki, Xuda siler kréstligen del ushbu Eysani hem Reb hem Mesih qilip tiklidi!».

³⁷ Bu sözler anglihanlarning yurikige sanjilghandek qattiq tegken bolup ular Pétrus we bashqa rosullardin:

— I qérindashlar, undaqta biz néme qilishimiz kérek? — dep sorashti.

³⁸ Pétrus ulargha: — Towa qilinglar, herbinglar Eysa Mesihning namida gunahlirlinglarning kechürüm qilinishi üçün chömüldürüshni qobul qilinglar we shundaq qilsanglar Xudaning iltipati bolghan Muqeddes Roh silerge ata qilinidu. ³⁹ Chünki bu wede silerge we silerning balilirlinglarga, yiraqta turawatqanlarning hemmisige, yeni Perwerdigar Xudayimiz özige chaqirghanlarning hemmisige ata qilinidu.

⁴⁰ Pétrus yene nurgun bashqa sözler bilen ularni agahlandurup ulargha:

— Siler özünglarni bu iplas dewrdin qutquzunglar! — dep jékilidi. ⁴¹ Shuning bilen uning sözini qobul qilghanlar chömüldürülüşti. Shu küni jamaetke qoshulghanlar üç mingche kishi idi.

⁴² Ular özlirini izchil halda rosullarning telimige, étiqadchilarning birlik-hemdemlikige, nanni oshtushqa we dualargha béghishlidi.

Étiqadchilar arisidiki inaqliq

⁴³ We qorqunch ularning herbirining üstige chüshti we rosullarning wasitisi bilen nurgun karametler we möjizilik alametler yüz berdi. ⁴⁴ Pütün étiqadchilar dawamlıq jem bolup bille yashap, barliqini orta q tutushti.

⁴⁵ Ular mal-mülüklirini sétip, pulini herkimning éhtiyajigha qarap hemmisige teqsim qilishatti.

⁴⁶ Ular her küni ibadetxana hoylisigha bir niyette jem bolushatti, öy-öylerde xushal-xuramlıq we aq köngüllük bilen orta q ghizaliniship, nanni oshtup yéyiship. ⁴⁷ Xudagha medhiye oqushatti; ular pütkül xalayıqning izzitige sazawer boldi. Reb her küni qutquzuluwatqanlarni jamaetke qoshatti.

2:32 Yuh. 15:27; Ros. 1:8.

2:33 «shundaqla Ata wede qilghan Muqeddes Rohni qobul qilip,...» — yaki «shundaqla Atidin Muqeddes Roh ata qilish wedisini tapshuruwélip,...».

2:33 Ros. 1:4; 5:31; 10:45; Fil. 2:9.

2:34-35 «Perwerdigar méning Rebbimge éyttiki: — «Men séning dushmanliringni textipering qilmighuche, Méning ong yénimda olturghin!»» — «Zeb.» 110:1.

2:34-35 Zeb. 110:1; 1Kor. 15:25; Ef. 1:20; 1br. 1:13.

2:37 Zek. 12:10; Luqa 3:10; Ros. 9:6; 16:30.

2:39 «bu wede silerge we silerning balilirlinglarga, yiraqta turawatqanlarning hemmisige, yeni Perwerdigar Xudayimiz özige chaqirghanlarning hemmisige ata qilinidu» — «bu wede» Muqeddes Rohni körsitidu.

2:39 Yo. 2:30-32; Ef. 2:13.

2:42 «étiqadchilarning birlik-hemdemliki» — bu alahide menide bolup, grék tilida «ortaqliq» dégen söz bilen ipadiliniyu. Bu söz hem Xuda bilen bolghan alaqini, hem étiqadchilarning bir-biri bilen bolghan zich alaqisini we Xudaning shapaiddin orta q nésiwe bolushni bildüridu. «nan oshtush» — shübhisizki, ularning Eysaning ölümini xatirilesh üçün nan oshtushini körsitidu («Mat.» 26:26-28, «1Kor.» 11-bab, 17-34ni köring).

2:43 Mar. 16:17; Ros. 5:12.

2:44 Qan. 15:4; Ros. 4:32.

2:45 Yesh. 58:7; Ros. 4:35.

2:46 «ular her küni ... aq köngüllük bilen orta q ghizaliniship, nanni oshtup yéyiship,...» — 2:42diki izahatni köring.

2:47 «...Reb her küni qutquzuluwatqanlarni jamaetke qoshatti» — yaki «...Reb her küni qutquzuluwatqanlarni ularning arisigha qoshatti».

2:47 Ros. 5:14; 11:21.

«Rosullarning paaliyetliri»

Pétrus bilen Yuhannaning tokur ademni saqaytishi

3¹ Bir küni ibadetxanida dua qilinidighan waqitta, yeni chüshtin kéyin saet üchte, Pétrus bilen Yuhannamu ibadetxanigha chiqip barghanidi.² Shu peytte bir tughma tokur ademmu bu yerge élip kéliniwatqanidi. Her küni, kishiler uni ibadetxanigha kirgenlerdin sediqe tilisun dep, ibadetxanidiki «Güzel derwaza» aldigha ekélip qoyatti.³ U Pétrus bilen Yuhannaning ibadetxanigha kirip kétiwatqinini körüp, ulardin sediqe tilidi.⁴ Pétrus bilen Yuhanna uninggha nezirini saldi. Pétrus uninggha:

— Bizge qara! — dédi.

⁵ U ulardin bir nerse kütüp, közlirini üzmey qarap turatti.⁶ Biraq Pétrus uninggha:

— Mende altun yaki kümüş yoq; lékin qolumda barini sanga bérey. Nasaretlik Eysa Mesihning nami bilen, ornungdin turup mang! — déwidi,⁷ uni ong qolidin tartip, yölep turghuzdi. U ademning put we oshuq béghishliri shuan küchlendürülüp,⁸ ornidin des turup méngishqa bashlidi. U méngip we sekrep, Xudagha medhiye oqughan halda ular bilen bille ibadetxana hoylisigha kirdi.⁹ Barliq xalayıq uning méngip Xudagha medhiye oqughanliqini körüp¹⁰ uning ibadetxanidiki «güzel derwaza» aldida sediqe tilep olturidighan héliqi adem ikenlikini tonup, uningda yüz berginige heyranuhes bolup dang qétip qélishiti.

Pétrusning ibadetxanida éytqan sözliri

¹¹ Saqayghan kishi Pétrus bilen Yuhannagha ching ésilip turuwalghanda, heyran bolushqan barliq xelq ularning yénigha ibadetxanidiki «Sulayman péshaywini» dégen yerge yügürüp kélishti.¹² Bu ehwalni körgen Pétrus xalayıqqa mundaq dédi:

— I Israilar! Bu ishqa némanche heyran bolisiler? Biz xuddi öz küch-kudritimiz yaki ixlasmenlikimizge tayinip bu ademni mangdurghandek bizge némanche tikilip qaraysiler?¹³ Emeliyette bolsa, ata-bowilirimizning Xudasi, yeni Ibrahim, Ishaq we Yaqupning Xudasi Öz xizmetkari bolghan Eysani shan-sherep bilen ulughlighan. Biraq siler bolsanglar uni rimliqlargha tutup berdinglar; andin waliy Pilatus uni qoyup bérishni höküm qilghandin kéyin, siler Pilatusning aldida uningdin ténip ret qilishtinglar..¹⁴ Mana siler Muqeddes we Heqqaniy Bolghuchidin ténip, uni ret qilip Pilatusning uning ornigha bir qatilni qoyup bérishni telep qildinglar..¹⁵ Shundaq qilip, hayatliqni barliqqa Keltürgüchini öltürdünglar! Biraq Xuda uni ölümün tirildürdi, biz mana buninggha guwahchidurmiz..¹⁶ Mana uning namigha qilghan étiqad arqiliq, uning nami siler körüwatqan we tonuydighan bu ademge derman kirgüzdi; uning arqiliq bolghan étiqad u kishini köz aldindlarda sellimaza saq-salamet qildi.

¹⁷ Emdi qérindashlar, silerning we shuningdek silerning bashliqliringlarningmu bu ishni gheplette qilghanliqlarni bilimen.¹⁸ Lékin Xuda barliq peyghemberlerning aghzi bilen aldın'ala jakarlighanlirini, yeni uning Mesihning azab-oqubet tartidighanliqini shu yol bilen emelge ashurdi.¹⁹ Shuning üçün gunahinglarning öchürüwétilishi üçün hazir towa qilip yolliringlardin burulunglar! Shundaq qilghanda, insanlarning jénini yéngilanduridighan pesil-künler Perwerdigarning huzuridin chiqip kélidu.²⁰ we u siler üçün aldın tiklengen Mesih, yeni

3:1 «saet üchte» — ibraniylarning waqti boyiche «saet toqquzda».

3:2 Yuh. 9:8; Ros. 14:8.

3:6 Ros. 4:10.

3:13 «ata-bowilirimizning Xudasi, yeni Ibrahim, Ishaq we Yaqupning Xudasi öz xizmetkari bolghan Eysani shan-sherep bilen ulughlighan» — Mesihning «Perwerdigarning xizmetkari» yaki «Perwerdigarning quli» süpiti ikenlik toghruluq bésharetler «Yesh.» 42:1-18, 49-bab, 50:3-11, 52:13-53:12de körüldü.

3:13 Mis. 3:6,15; Mat. 27:20; Mar. 15:11; Luqa 23:18; Yuh. 18:40.

3:14 Luqa 23:18.

3:15 «Xuda uni ölümün tirildürdi» — grék tilida: «Xuda uni ölgenlerdin tirildürdi».

3:15 Ros. 1:8; 2:32.

3:18 Yesh. 50:6; 53:5; Luqa 24:27.

3:19 Ros. 2:38.

«Rosullarning paaliyetliri»

Eysani qéshinglarga qaytidin ewetidu. ²¹ Hazirche bolsa, Xudaning desleptiki zamanlardan tartip muqeddes peyghemberlirining aghzi bilen éytqinidek, hemme mewjudatlar yéngilindighan waqit kelmigüche, ershler uni qobul qilip, uninggha makan bolidu. ²² Musa derweqe mundaq dégenidi: — «Perwerdigar Xudayinglar öz qérindashliringlar arisidin manga oxshash bir peyghember turghuzidu. Uning silerge éytqan barliq sözlirini anglap, uninggha toluq itaet qilishinglar kérek! ²³ Chunki bu peyghemberning sözini anglamaydighanlarning herbiri xelq qataridin üzüp tashlinidu»..

²⁴ Derweqe, Samuil peyghember we uningdin kéyin kélip bésharetlerni yetküzgen peyghemberlerning hemmisi bu künler toghrisida aldin éytqan. ²⁵ Siler bu peyghemberlerning perzentlirisiler we Xuda ata-bowanglar bilen tüzgen ehdingning perzentliridursiler — bu ehde boyiche Xuda Ibrahimgha: «Séning nesling arqiliq yer yüzidiki barliq aile-jemetlerge bext-beriket ata qilinidu» dep wede bergen. ²⁶ Shunga Xuda herbiringlarni öz rezillikliringlardin qayturup, silerge bext-beriket ata qilish üçün, xizmetkari Eysani turghuzup, uni awwal silerge ewetti..

Pétrus bilen Yuhannaning aliy kéngeshmide soraq qilinishi

4¹ Pétrus bilen Yuhanna xalayıqqa gep qiliwatqanda, kahinlar, ibadetxana qarawullirining bashliqi we Saduqiylar ularning yénigha kélip qaldi. ² Ular rosullarning xalayıqqa telim bérishi, jümlidin «Eysaning wasitisi bilen ölgenler tirildürülüdu» dep jakarlighini üçün intayin esebiyleshti. ³ Ular ularni tutqun qilip, etisigiche türmige solap qoydi, chunki kech kirip qalghanidi. ⁴ Lékin jar qilinghan söz-kalamni anglihanlarning köpi étiqad qildi; shuning bilen étiqad qilghan erlerning sanila besh minggha yetti.

⁵ Etisi, Yehudiylarning kéngeshmisidiki bashliqlar, aqsaqallar we Tewrat ustazliri Yérusalémda toplandi. ⁶ Ularning arisida bash kahin Annas, Qayafas, Yuhanna, Iskender we bash kahinning bashqa jemetidikiler bar idi. ⁷ Ular Pétrus bilen Yuhannani arisigha turghuzup:

— Siler bu ishni qaysi küch-qudretke tayinip yaki kimning nami bilen qildinglar? — dep soridi..

⁸ Pétrus Muqeddes Rohqa toldurulghan halda ulargha mundaq dédi:

Xelqning hökümrani we Israilning aqsaqalliri! ⁹ Eger biz бүгүн bu tokur ademge körsetken yaxshi emel hem uning qandaq saqaytilghanliqi seweblik soraqqa tartilghan bolsaq, ¹⁰ siler we pütkül Israil xelqi shuni bilsunki, siler kréstligen, emma Xuda ölüm din tirildürgen Nasaretlik Eysa Mesihning nami bilen, uning küch-qudriti arqiliq bu kishi mushu yerde aldinglarda pütünley saq-salamat turidu!

3:22 Qan. 18:15-16, 19; Yuh. 1:46; Ros. 7:37.

3:23 «...Chunki bu peyghemberning sözi anglamaydighanlarning herbiri xelq qataridin üzüp tashlinidu» — (22-23-ayet) «Qan.» 18:15-19). Bu bésharet Eysa Mesihni körsitidu, elwette. U toghruluq «qoshumche söz»imizde toxtilimiz.

3:25 Yar. 22:18; Gal. 3:8.

3:26 «Shunga Xuda herbiringlarni öz rezillikliringlardin qayturup, silerge bext-beriket ata qilish üçün, xizmetkari Eysani turghuzup, uni awwal silerge ewetti» — «... uni (Eysani)... awwal silerge ewetti» — démek, Xuda Ibrahim bilen tüzgen ehdisi boyiche Ibrahimning nesli bolghan Eysani «yer yüzidiki barliq ellige bext-beriket ata qilinishi üçün» ewetkende, uni barliq ellige ewetishtin awwal Öz Yehudiy xelqige ewetti.

4:1 «Saduqiylar» — Yehudiylarning bir mezhipi. Ular toghruluq «tebirler»ni körüng.

4:2 «Ular rosullarning... «Eysaning wasitisi bilen ölgenler tirildürülüdu» dep jakarlighini üçün intayin esebiyleshti» — «esebiyleshti» yaki «ghezeplendi». «Ölgenler tirildürülüdu» dégen gep Saduqiylarni intayin ghezeplendürgen bolsa kérek, chunki ular bu nuqtigha qet'iy ishenmeytti.

4:3 «Ular ularni tutqun qilip, etisigiche türmige solap qoydi...» — «ularni» — Pétrus, Yuhanna we ulargha ésilip ching tutqan, saqaytilghan tokur kishini körsitidu (9-, 10-, 14-ayetni körüng).

4:7 Mis. 2:14; Mat. 21:23; Ros. 7:27.

«Rosullarning paaliyetliri»

¹¹ Bu Eysa bolsa, muqeddes yazmilarda pütülgendek, del siler tamchilar étibarsiz dep tashliwetken, biraq burjek téshi bolup tiklengen tashtur..¹² Uningdin bashqa héchkimde nijatliq yoq, chünki pütkül asman astida insanlar arisigha teqdim qilinghan, Eysadin bashqa bizni qutquzdighan héchqandaq bir nam yoqtur..

¹³ Pétrus bilen Yuhannaning bu jüritini körgen hökümrانlar ularning oqumighan adettiki ademlerdin ikenlikini bilip, heyran bolushti; ularning burun Eysa bilen bille bolghanliqinimu bildi..¹⁴ Uning üstige, saqayghan héliqi ademning ularning yénida turuwatqanliqini körüp, ular héchqandaq gep yanduralmidi. ¹⁵ Shuning bilen hökümrانlar ularni kéngeshmidin chiqishqa buyrudi. Andin bir-biri bilen meslihetliship:

¹⁶ — Bularni qandaq qilimiz? Chünki ularning wasitisi bilen xéli körünerlik möjizilik bir alamet yüz bergenliki pütkül Yérusalémdikilerge ayan boldi we biz uni inkar qilishqa amalsizmiz..

¹⁷ Lékin bu ishning xelq ichide téximu keng yéyilip ketmesliki üçün, ulargha bundin kéyin bu ademning namida héchkimge héchnéme démeslikke agah-tehdit salayli! — déyishti.

¹⁸ Shuning bilen ularni chaqirtip, bundin kéyin Eysaning namida héch sözlimeslik yaki telim bermeslikni qet'iy buyrudi. ¹⁹ Lékin Pétrus bilen Yuhanna:

— Xudaning aldida silerge itaet qilish toghrimu yaki Xudaghimu, buninggha özünglar bir néme denglar!.²⁰ Emma biz bolsaq, körgen we anglighanlirimizni éytmay turalmaymiz! — dep jawab berdi.

²¹ Hökümrانlar bolsa xalayıqtin qorqup, ularni jazalashqa layiq seweb tapalmay, ulargha téximu tehdit sélip, qoyup berdi. Chünki xalayıq bolghan weqe tüpeylidin Xudani ulughlighanidi..

²² Chünki bu saqaytilish möjizilik alamiti körsitilgen kishining yéshi qiriqtin ashqanidi.

Jamaetning bir qelbde, bir rohta dua qilishi

²³ Ular qoyup bérilgendin kéyin, öz hemrahlirining yénigha qaytip kélip, bash kahinlar we aqsaqallarning qilghan sözlirini bashtin-axir köpchilikke uqturdi..²⁴ Ular buni anglighanda, awazini bir niyet bir dil bilen Xudagha kötürüp mundaq nida qildi:

— I Igimiz, Sen asman-zémin, déngiz-okyanlarni we ulardiki barliq mewjudatlarni yaratqan Xudadursen..²⁵ Sen Muqeddes Roh bilen xizmetkaring bolghan Dawutning aghzi arqiliq mundaq dégenghu:

«Eller némishqa chuqan salidu?

Néme üçün bikardin-bikar suyiqest oylaydu?..

²⁶ Dunyadiki padishahlar sep tartip,

Emeldarlar yighiliship,

4:11 «Bu Eysa bolsa, muqeddes yazmilarda pütülgendek, del siler tamchilar étibarsiz dep tashliwetken, biraq burjek téshi bolup tiklengen tashtur» — «Zeb.» 118:2.

4:11 Zeb. 118:22; Yesh. 28:16; Mat. 21:42; Mar. 12:10; Luqa 20:17; Rim. 9:33; 1Pét. 2:7.

4:12 Mat. 1:21; Ros. 10:43; 1Tim. 2:5.

4:13 «ularning oqumighan adettiki ademlerdin ikenliki...» — «oqumighan» pütünley sawatsiz dégenlik emes, peqet (ularning közqarishida) Tewratqa sherh bérishke salahiyiti yoqluqini körsitidu. «Adettiki» «héch alahide tebiye körmigen» dégen menide.

4:16 Yuh. 11:47.

4:19 Ros. 5:29.

4:21 Ros. 3:7, 8; 5:26.

4:23 «öz hemrahlirining yénigha qaytip kélip...» — «öz hemrahliri» öz öyidikilerni emes, belki jamaettikilerni körsitidu, elwette.

4:23 Ros. 12:12.

4:24 Mis. 20:11

4:25 «Sen Muqeddes Roh bilen xizmetkaring bolghan Dawutning aghzi arqiliq mundaq dégenghu ...» — bezi kona köchürülmilerde «Muqeddes Roh bilen» dégen söz tépilmaydu.

4:25 Zeb. 2:1.

«Rosullarning paaliyetliri»

Perwerdigar we Uning Mesih bilan qarshilishqa jem bolushti»...

²⁷ — Chünki derweqe del bu sheherde Hérod hem Pontius Pilatus, yat ellikler hem Israil xelqliri birliship, Sen mesihligen muqeddes xizmetkaring Eysagha qarshi chiqip toplanghanidi, ²⁸ shuning bilan küch-qudriting we iradeng boyiche Sen burunla némining emelge ashurulushini békitken bolsang, ular shularni qilghan..

²⁹ Emdi i Perwerdigar, ularning séliwatqan tehditlirini körgeysen, qulliringni söz-kalamingni toluq yüreklik bilen sözlep yetküzidighan qilghaysen; ³⁰ késellerni saqaytishqa qolungni uzitip, muqeddes xizmetkaring Eysaning namida möjizilik alametler we karametlerni yaratqaysen..

³¹ Ularning duasi ayaghlashqanda, ular turghan yer tewrinip ketti. Ular hemmisi Muqeddes Rohqa toldurulup, Xudaning söz-kalamini yüreklik sözlep yetküzüshke bashlidi..

Étiqadchilarning pul-mallirini ortaq qilishi

³² Top-top étiqadchilar bir jan-bir dil, bir meqsette idi. Héchkim öziqe teelluq pul-mélini «özümning» demeytti, belki hemmisige ortaq idi. ³³ Rosullar zor küch-qudret bilen Reb Eysaning tirilgenlikige guwahliq béretti. Xudaning zor méhri-shepqi ularning hemmisining üstige qondi. ³⁴ Ularning arisidikilerning héchnémige hajiti chüshmeytti. Chünki yer-zémin, öy-jay igidarliri bolghanlar ularni sétip, pulini élip kélip ³⁵ rosullarning ayighi aldigha qoyatti; andin herkimning éhtiyajigha qarap teqsim qilinatti..

³⁶ Ularning ichide Lawiy qebilisidin bolghan, Sipursta tughulghan Yüsüp isimlik birsi bar idi (rosullar uni Barnabas, yeni «Righbetlendürgüchi oghul bala» dep atighan); ³⁷ uningmu bir parche étizi bar idi; u shu yolda uni sétip, pulini élip rosullarning ayighi aldigha tapshurdi.

Ananiya bilen Safira

5 ¹ Emdi Ananiyas isimlik yene bir ademmu ayali Safira bilen bir parche yérini satti. ² Ananiyas pulning bir qismini öziqe qaldurdi, yeni bir qismini élip kélip, rosullarning ayighi aldigha qoydi. Ayalimu buningdin toluq xewerdar idi..

³ Biraq Pétrus uninggha:

— Ananiyas, némishqa qelbingni Sheytanning ilkige tapshurup, Muqeddes Rohqa yalghan éytip, yer satqan pulning bir qismini özüngge qaldurdung? ⁴ Yer sétilmighanda, séningki emes-

4:26 «...Dunyadiki padishahlar sep tartip, emeldarlar yigiliship, Perwerdigar we Uning Mesih bilan qarshilishqa jem bolushti» — (25-26-ayet) «Zeb.» 2:1-2.

4:26 Zeb. 2:1, 2.

4:27 Mat. 26:3; Mar. 14:1; Luqa 22:2; Yuh. 11:47.

4:28 «küch-qudriting we iradeng boyiche...» — grék tilida: «qolung we iradeng boyiche...». «Sen burunla némining emelge ashurulushini békitken bolsang, ular shularni qilghan» — démek, mushu kishilerning Xudagha we Uning Mesihige qarshi intayin yaman niyiti bolsimu, ularning Eysani öltürüwetkenlik beribir Xuda Özining karamet pilanini emelge ashurush üçün idi.

4:30 Mar. 16:17.

4:31 Ros. 16:26.

4:32 Ros. 2:44; 1Pét. 3:8.

4:35 Yesh. 58:7.

4:36 «ularning ichide Lawiy qebilisidin bolghan, Sipursta tughulghan Yüsüp isimlik birsi bar idi... Barnabas.. dep atighan» — Barnabas Lawiyliq bolghachqa, belkim ibadetxanida ishligenidi.

5:1 «Ananiyas isimlik yene bir adem...» — «Ananiyas» belkim ibraniiy tilidiki «Hananiya» dégenning grék tilidiki shekli bolushi mumkin.

5:2 «Ananiyas pulning bir qismini öziqe qaldurdi, yeni bir qismini élip kélip, rosullarning ayighi aldigha qoydi. Ayalimu buningdin toluq xewerdar idi» — bu ishqa qarighanda, ularning meqsiti özlirining séxliyiqini köz-köz qilip: «Mana biz bashqilargha oxshash hemme nersimizni Xudaning yoligha béghishliduq» dégen bolsimu, lékin ular yer satqan pulning bir qismini yer satqan pulning hemmisi, dep yalghan éytqanidi.

5:3 «némishqa qelbingni Sheytanning ilkige tapshurup,...?» — grék tilida «némishqa Sheytan qelbingni toldurghanki...?» dégen sözler bilen ipadiliniidu.

«Rosullarning paaliyetliri»

midi? Sétilghandin kéyin, pulmu öz ixtiyaringda bolmamtı? Shundaq turuqluq, némishqa qelbingde bu ishni niyet qilding? Sen insanlarga emes, belki Xudagha yalghan éytting! — dédi.

⁵ Ananiyas bu sözlerni anglighan haman yiqilip jan üzdi. Bu ishni anglighuchilarni qattiq qorqunch basti. ⁶ Emdi yash yigitler ornidin turup jesetni képenlep, sirtqa apirip depne qildi.

⁷ Texminen üç saettin kéyin, Ananiyasning ayali kirip keldi; biraq u bolghan weqedin xewersiz idi. ⁸ Pétrus uningdin:

— Manga éyqtin, siler yerni mushu pulgha sattinglarmu? — dep soridi.

— Shundaq, mushunchilik pulgha sattug, — dep jawab berdi u.

⁹ Pétrus:

— Siler néme üçün Muqeddes Rohni sinashqa til biriktürdünlar? Qara, éringni depne qilip kelgenlerning putliri ishik tüwide turidu, ular sénimu ekétidu! — dédi.

¹⁰ Umu shuan uning ayaghliri aldigha yiqilip, jan berdi. Héliqi yash yigitler kirip, uning ölgenlikini kördi; ular unimu élip bérıp éringni yénigha depne qildi. ¹¹ Pütün jamaetni, shundaqla bu ishni anglighanlarning herbirini qattiq qorqunch basti.

Rosullar körsetken möjiziler

¹² Rosullarning qoli arqiliq xelq ichide nurghun möjizilik alametler we karametler körsitildi. (Barliq étiqadchilar bir niyette bolup ibadetxanidiki «Sulayman péshaywini»da daim jem bollatti. ¹³ Biraq bashqa kishiler ulargha qoshulushqa jür'et qilalmaytti; emma xalayıq ularni intayin hörmetleytti. ¹⁴ Shundaqtimu, étiqad qilghuchilar barghanséri köpiyip, hem erler hem ayallar top-top bolup Rebge qoshulghili turdi). ¹⁵ Shuning bilen kishiler hetta Pétrus ötüp kétéwatqanda héchbolmighanda uning sayisi bolsimu üstige chüshsun dep, késellerni kochilargha élip chiqip körpe we zembillerge yatquzup qoyatti.

¹⁶ Yene top-top kishiler Yérusalém etrapidiki sheher-yézilardin késellerni we napak rohlar chaplishiwalghan kishilerni élip kéletti. Ularning hemmisi saqiyp qaytishatti..

Rosullarning ziyankeshlikke uchrishi

¹⁷ Bash kahin we uning terepdarliri, yeni Saduqi mezhepidikiler qozghilip bu ishlargha ghezeplinip, ¹⁸ rosullarni tutqun qilip, qamaqxanigha qamidi. ¹⁹ Lékin shu kéche, Rebning bir perishitisi qamaqxanining derwazilirini échip, rosullarni élip chiqip, ulargha:

²⁰ — Siler ibadetxana hoylisigha kirip, xalayıqqa bu hayatliq toghrisidiki hemme sözlerni jakarlanglar — dep tapilidi.

²¹ Rosullar bu sözni anglap, tang atqanda ibadetxana hoylisigha kirip, kishilerge telim bérishke bashlidi.

Bash kahin we uning terepdarliri kelgende, aliy kéngeshmidikiler we Israillarning barliq aqsagallirini jem bolushqa chaqirdi. Andin rosullarni élip kelsun dep qamaqxanigha adem ewetti.

²² Lékin sipahlar zindangha yétip barghanda, rosullarning u yerde yoqluqini bayqap qaytip bérıp, kéngeshmidikilerge:

²³ — Biz barsaq, zindan mehkem taqaqliq turuptu, qarawullarmu derwazilirida közette turuptu. Lékin derwazilarni échip qarisaq, ichide birmu adem yoq! — dep melumat berdi.

²⁴ Bu xewerni anglighan ibadetxanidiki mes'ul kahin hem qarawullarning bashliqi we bash kahinlar: — «Emdi bu ish zadi qandaq bolup kéter?» déyiship alaqzadilikke chömdi. ²⁵ Del shu chaghda, bir kishi kirip:

5:12 Mar. 16:17; Ros. 2:43.

5:16 Mar. 16:17; Ros. 8:7; 16:18; 19:12.

5:18 «rosullarni tutqun qilip, qamaqxanigha qamidi» — mushu yerdiki «qamaqxana» grék tilida «ammiwiy türme» dégen söz bilen ipadiliniidu.

5:19 Ros. 12:7; 16:26.

«Rosullarning paaliyetliri»

— Qaranglar, siler zindangha qamighan ademler ibadetxana hoylisida turup xalayiqaqqa telim bériwatidighu! — dep xewer qildi.

²⁶ Buning bilen, héliqi qarawullar bashliqi sipahlirini bashlap bérip, rosullarni élip keldi. Biraq ular xalayiq bizni chalma-késeq qilishi mumkin dep qorqup, ulargha zorluq ishletmidi..

²⁷ Ular rosullarni élip kelgendin kéyin, ularni kéngeshmidikiler aldida turghuzdi. Bash kahin ularni soraq qilip:

²⁸ — Biz esli silerni bu namda kishilerge telim bermenglar, dep qattiq agahlandurghaniduq. Lékin mana, siler yene shu teliminglar bilen pütkül Yérusalémni qaplidenglar hemde bu kishining qan qerzini bizge artmaqchi boluwatisiler! — dédi..

²⁹ Lékin Pétrus we bashqa rosullar jawab bérip mundaq dédi:

— Insangha emes, Xudagha itaet qilish kérek!..³⁰ Siler tutup yaghachqa ésip óltürgen Eysani, atabowimizning Xudasi tirildürdi..³¹ Xuda Israil xelqini towa qilishqa we gunahlirining kechürülishike muýesser qilish üçün, uni ulughlap Yétekchi hem Qutquzghuchi süpitide Özining ong yénigha kótürüp olturghuzdi..³² Biz bu ishlargha guwahchilarmiz; shundaqla Xuda Özige itaet qilghuchilargha ata qilghan Muqeddes Rohmu bu ishlargha guwahchidur..

³³ Ular bu sözlerni anglap qelbiga sanjilghandek bolup rosullarni óltürüşke meslihetleshti.

³⁴ Lékin kéngeshme ichide pütün xelqning hörmitige sazawer bolghan Perisiy mezhipidiki Gamaliyel isimlik bir Tewrat ölimasi bar idi. U ornidin turup:

— Ularni birdem sirtqa chiqirip turunglar, — dep buyrudi.

³⁵ Andin u kéngeshmidikilerge mundaq dédi:

— Ey Israillar, siler bu kishilerni bir terep qilishta özünglarcha éhtiyat qilinglar!..³⁶ Ilgiri, héliqi Tewdas isimlik özini chong tutup otturigha chiqqanidi. Uningha texminen töt yüz adem qoshuldi. Biraq u özi óltürüldi we barliq egeshküchiliri tarqilip kétip, uning ishi yoqqa chiqti..³⁷ Andin kéyin nopus tizimlash künliride, Galiliyelik Yehudamu bash kótürüp chiqip, bir top kishini toplan özige egeshtürgen. Umu yoqitilip, barliq egeshküchilirimu tarqitiwétilgen.

³⁸ Emdi silerge nesihitim shuki: Bu kishiler bilen karinglar bolmisun! Ularni ixtiyarigha qoyup béringlar. Chünki eger bu éqim yaki bu ish peqet insandin kelgen bolsa, jezmen yoqqa chiqidu..³⁹ Lékin eger Xudadin bolsa, siler ularni yoqitalmaysiler! Hetta özünglar Xudagha hujum qilghuchilar bolup chiqisiler!.

⁴⁰ Aliy kéngeshmidikiler nesihetni qobul qildi; ular rosullarni chaqirtip kirip, ularni qamchilitip, ulargha hergiz Eysaning namida sözlimeslikni agahlandurdi. Andin ularni qoyup berdi.

⁴¹ Rosullar emdi kéngeshmining otturisdin chiqip, özlirining mubarek nam üçün xorluq azabi chékishke layiq körülgenlikidin shadlandi..⁴² Ular yenila her küni ibadetxana hoylisida we

5:26 Mat. 21:26; Ros. 4:21.

5:28 «siler...bu kishining qan qerzini bizge artmaqchi boluwatisiler!» — qiziq ish shuki, Yehudiy aqsqaallirining tili «Eysa» déyishke qet'iy barmaydu.

5:28 Ros. 4:18.

5:29 Ros. 4:19.

5:30 «...yaghachqa ésip óltürgen Eysa» — grék tilida «...derexke ésip óltürgen Eysa».

5:30 Qan. 21:23; Ros. 3:15; 10:39; 13:29; 1Pét. 2:24.

5:31 Ros. 2:33; 3:15; Fil. 2:9.

5:32 Yuh. 15:27; Ros. 2:4.

5:36 «biraq u özi óltürüldi...» — «u ... óltürüldi» — shübhisizki, u rimliq küchler teripidin óltürüldi. Tewdasning isyani Rim impériyesige qarshi bolghan bolsa kérek.

5:36 Ros. 21:38.

5:38 Pend. 21:30; Yesh. 8:10; Mat. 15:13.

5:39 Ros. 9:5; 23:9.

5:41 «...özlirining mubarek nam üçün xorluq azabi chékishke layiq körülgenlikidin shadlandi» — mushu yerde «mubarek nam» grék tilida peqet «nam» dégen bilenla ipadilini. Chünki shu chaghdeki étiqadchilar üçün pütkül dunyada peqet birla «nam», yeni Eysaning nami mewjut idi.

5:41 Mat. 5:12.

«Rosullarning paaliyetliri»

öymü-öy bérip telim bérishtin we «Eysa — Mesihdur!» dégen xush xewerni jakarlashtin héch toxtimidi..

Jamaetning emeliy xizmetlirige tallanghan yette kishi

6¹ Shu künlerde, muxlislarning sani barghanséri köpiyip, grékche sözleydighan Yehudiylar yerlik ibraniy qérindashlarga: — Kündilik ozuq-tülük teqsim qilinishtä arimizdiki tul ayallar étibargha élinmidi, dep narazilik bildürüshti..² Shunga, on ikkiylen pütkül muxlisarlarni chaqirip yighip, ulargha mundaq dédi:

— Bizning Xudaning söz-kalamini yetküzüsh xizmitini tashlap qoyup, ozuq-tülük teqsim qilish bilen bolup kétishimiz toghra bolmaydu..³ Shuning üçün, i qérindashlar, aranglardiki nam-abruyi bar, Muqeddes Rohqa we danaliqqa tolghan yette kishini ilghap tallanglar, we biz ularni bu ishqä mes’ul qilimiz..⁴ Biz bolsaq, özimizni dua qilish we söz-kalamning xizmitide bolushqa béghishlaymiz.

⁵ Bu meslihet xalayıqning hemmisini xush qildi. Shuning bilen ular iman-ishenchke we rohqa tolghan Istipan isimlik bir ademni tallidi, we yene Filip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parménas hemde burun Tewrat étiqadigha kirgen Antakyalıq Nikolasni tallap..⁶ ularni rosullarning aldigha élip chiqti. Rosullar ularning bu xizmetni qilishi üçün qollirini ularning üstige tegküzüp turup, dua qilishti..

⁷ We Xudaning söz-kalami dawamlıq tarqaldi; Yérusalémdiki muxlislarning sanımu barghanséri zor derijide köpeydi. Nurghun kahinlarmu Mesih étiqadigha itaet qilishqa kirishiwatatti..

Istipanning tutqun qilinishi

⁸ We Istipan Xudaning méhir-shepqiti we küch-qudrıtige tolghan bolup, xelq ichide karametler we zor möjizilik alametlerni körsetti..⁹ Biraq «Qulluqtın chiqqan hörler» dep atalghan sinagog-tiki beziler, yeni Kurini we Iskenderiye sheherliri we Kilikiye hem Asiya ölkiliridin kelgen bezi Yehudiylar Istipangha qarshi chiqip, uning bilen munazire qilishqa bashlidi..¹⁰ Lékin ular u söz qilghanda uningda bolghan danalıq we rohqa taqabil turushqa amalsız qaldi..¹¹ Buning bilen ular bezi ademlerning aghzini maylap:

— Biz bu ademning Musa we Xudagha qarita kupurluq sözligenlikini angliduq, — dégenni ularning aghzigha saldi..

¹² Ular mushundaq qilip xalayıqni, aqsaqallarni we Tewrat ustazlirini qutratti; andin Istipanning aldini tosup uni tutqun qilip, aliy kéngeshmige élip bardı..¹³ Ular saxta guwahchilarni otturigha chiqirip mundaq dégüzdi:

5:42 «we «Eysa — Mesihdur!» dégen xush xewerni jakarlash...» — yaki «we xush xewer bolghan Eysa Mesihni jakarlash...».

6:1 «grékche sözleydighan Yehudiylar» — grék tilida «grékleshtürülenler». «yerlik ibraniy qérindashlar» — démek, ibraniy tilida sözleydighan étiqadchılar.

6:2 «ozuq-tülük teqsim qilish bilen bolup kétishimiz toghra bolmaydu» — «ozuq-tülük teqsim qilish» grék tilida «dastixanlarda kütüş» dégen söz bilen ipadiliniđu.

6:2 Mis. 18:17.

6:3 Qan. 1:13; Ros. 1:21; 16:2; 1Tim. 3:7.

6:5 Ros. 11:24; 21:8.

6:6 «Istipan isimlik bir adem... yene Filip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parménas hemde burun Tewrat étiqadigha kirgen Antakyalıq Nikolasni tallap, ularni rosullarning aldigha élip chiqti» — qiziq yéri shuki, tallanghanlarning hemmisining isimliridin «grékleshen Yehudiylar» ikenlikı bilinip turatti.

6:6 Ros. 1:23; 8:17; 13:3; 1Tim. 4:14; 5:22; 2Tim. 1:6.

6:7 «Nurghun kahinlarmu Mesih étiqadigha itaet qilishqa kirishiwatatti» — «Mesih étiqadigha» grék tilida peqet «étiqadqa» déyiliđu.

6:7 Ros. 19:20.

6:10 Mis. 4:12; Yesh. 54:17; Luqa 21:15.

6:11 Mat. 26:59.

«Rosullarning paaliyetliri»

— Bu adem bu muqeddes jaygha we Tewrat qanunigha qarshi sözlerni qilishtin toxtimaydu..

¹⁴ Chünki biz uning héliqi Nasaretlik Eysa toghruluq: «U bu jayni weyran qilidu we Musa peyghember bizge tapshurghan en'eniwi qaide-yosunlirimizni özgertidu!» dégenlikini angliduq..

¹⁵ Kéngeshmide olturghanlarning hemmisi Istipangha köz tikip qarighinida, uning chirayining perishtiningkidek parqiray ikenlikini kördi.

Istipanning guwahliqi

7¹ Bash kahin Istipandin:

— Bularning éytqanliri rastmu? — dep soridi.

² Istipan mundaq jawab berdi:

— Qérindashlar we ata-bowilar, sözümgé qulaq sélinglar! Atimiz Ibrahim téxi Mésopotamiye rayonida turuwatqanda, yeni Haran shehirige köchüp makanlishishtin ilgiri, shan-sherepning Igisi Xuda uninggha ayan bolup:³ «Sen öz yurtung we uruq-jemetingdin ayrilip chiqip, Men sanga körsitidighan zémingha barghin» dégenidi..⁴ Buning bilen u Kaldiylarning zéminini tashlap, Haran shehirige béríp olturaqlashti. Atisi ölgendin kéyin, Xuda uni bu zémingha, yeni siler hazir turuwatqan zémingha yökép keldi..⁵ U waqitta, Xuda uninggha bu zémindin miras bermidi, hetta uningqa tewé put qoyghudekmu bir yer bermigenidi. Gerche u téxiche perzent körmigen bolsimu, Xuda bu zéminni uninggha we uning neslige igiliki bolush üçün bérishke wede qildi..⁶ Andin Xuda uninggha mundaq dédi: «Séning nesilliring yaqa yurtta musapir bolup turidu, shu yurttikiler ularni qul qilip töt yüz yil xorlaydu..⁷ Biraq ularni qulluqqa salghan elni jazalaymen», dédi Xuda, «we uningdin kéyin, nesilliring u yerdin chiqip, bu yerde Méning ibadet-xizmitimde bolidu»...

⁸ Kéyin Xuda Ibrahim bilen belgisi xetne bolghan ehдини түзген, shuning bilen Ishaq uningdin töreldi; Ibrahim uni sekkizinchı küni xetne qildi; shundaq qilip Ishaqtin Yaqup töreldi, Yaqup-tin on ikki «qebile atisi» töreldi...

⁹ Kéyin, «qebile atiliri» inisi Yüsüpke heset qilip, uni Misirgha qulluqqa sétiwetti. Lékin Xuda uning bilen bille bolup..¹⁰ uni barliq jebir-japalardin qutquzup, uni Misir padishahi Pirewnning neziride iltipatqa ige qilip, uninggha danishmenlik ata qildi. Padishah uni Misirgha bash wezir, ordisigha bash ghojidar qildi..¹¹ Kéyin, éghir acharchiliq pütkül Misir we Qanaan yerlirini bésip, zor qiyinchiliq boldi. Ata-bowilirimiz ozuq-tülük tapalmidi..¹² Yaqup emdi Misirda ashliq

6:13 «bu adem bu muqeddes jaygha we Tewrat qanunigha qarshi sözlerni qilishtin toxtimaydu» — «muqeddes jay» ibadexanini körsitidu.

6:14 «U bu jayni weyran qilidu» — «bu jay» belkim muqeddes ibadexanini körsitidu (12-ayetni köring).

7:3 Yar. 12:1.

7:4 «buning bilen u Kaldiylarning zéminini tashlap...» — «Kaldiylarning zémini» «Uz» dégen yurttni körsitidu («Yar.» 11:31, 12:1ni köring).

7:5 Yar. 12:7; 13:15.

7:6 Yar. 15:13-14, 16; Mis. 12:40; Gal. 3:17.

7:7 «...biraq ularni qulluqqa salghan elni jazalaymen... we uningdin kéyin, nesilliring u yerdin chiqip, bu yerde Méning ibadet-xizmitimde bolidu» — «Yar.» 15:13-14.

7:7 Yar. 15:16; Mis. 3:12.

7:8 «Kéyin Xuda Ibrahim bilen belgisi xetne bolghan ehдини түзген...» — «Yar.» 17:10-14. «on ikki «qebile atisi»» — Israil xelqining on ikki qebilisining ejdadlirini körsitidu.

7:8 Yar. 21:2; 25:24; 29:32; 30:5; 35:23.

7:9 «kéyin, «qebile atiliri» inisi Yüsüpke heset qilip, uni Misirgha qulluqqa sétiwetti. Lékin Xuda uning bilen bille bolup, ...» — shu waqitta «qebile atiliri» (Yüsüptin bashqa) oneylen idi. Mushu weqeni «Yar.» 37-babtni köring.

7:9 Yar. 37:4,28; Zeb. 105:17.

7:10 Yar. 41:40.

7:11 Yar. 41:54; Zeb. 105:16.

«Rosullarning paaliyetliri»

barliqini anglighan bolup, oghullirini, yeni ata-bowilirimizni u yerge birinchi qétim ewetti...

¹³ Ikkinchi qétim barghanda, Yüsüp akilirigha özini ashkarilidi. Shuning bilen Yüsüpning jemetidikiler Pirewn padishahqa melum boldi... ¹⁴ Andin Yüsüp atisi Yaqupning aldigha xewer yetküzüp, uni pütün aile-jemeti bilen, jemi yetmish besh kishini Misirgha özige chaqirdi...

¹⁵ Shuning bilen Yaqup Misirgha chüshti we shu yerde öldi; kéyin uningdin bolghan ata-bowilirimizmu shu yerde öldi... ¹⁶ Ularning jesetliri kéyin Shekem shehirige qayturulup, Ibrahim burun Hamorning oghulliridin melum pulgha sétiwalghan, Shekemdiki bir yerlikke qoyuldi...

¹⁷ Lékin Xuda Ibrahimgha esli qilghan wedining waqti yéqinlashqanda, Misirda turuwatqan Israil xelqining nopusi xéli köpeygenidi... ¹⁸ U waqitta, Yüsüptin xewiri bolmighan yéngi bir padishah Misirda textke chiqti... ¹⁹ Bu padishah qowmimizgha hiyle-mikirler bilen muamile qilip, ata-bowilirimizni ézip xorlidi, hetta ularni öz bowaqlirini hayat qaldurmasliqi üçün tashliwétishke mejbur qildi. ²⁰ Musa mana shu chaghlarda tughulghanidi. U Xudaning aldida alahide yéqimliq bala bolup, atisining öyide üç ay béqildi... ²¹ Kéyin u sirtqa qoyup qoyulghanda, Pirewnning qizi uni sudin élip, öz oghli qilip chong qildi... ²² Musa Misirliqlarning barliq bilim-hékmiti bilen terbiyilini, sözde we emelde intayin qabiliyetlik adem bolup chiqti.

²³ Lékin uning tughulhinigha qiriq yil toshqanda, öz qérindashliri bolghan Israillarning haligha yétish niyitige keldi... ²⁴ U ulardin birining uwal qilinip bozek qiliniwatqanliqini körüp, uni qoghdap, xarlangan kishi üçün intiqam élip xarlighuchi Misirliqni öltürdi. ²⁵ Chünki u öz qérindashlirini: — Xuda méning qolum arqiliq bizge qutquzush yolini achqan dep chüshinidighu, dep oylighanidi. Lékin ular buni chüshenmidi. ²⁶ Etisi, Musa ularning arisidiki bir urush-jédelni körüp, arisigha kirip yarashturmaqchi bolup: Siler qérindash turup, némishqa bir-biringlarga yolsizliq qiliwatisiler? — dédi.

²⁷ Biraq qérindashini yolsiz bozek qilghan kishi uni chetke ittiriwétip: — Kim séni bizge bash hem soraqchi bolsun depu?! ²⁸ Ménimu tünügünki Misirliqni öltürgendek öltürmekchimusen? — dédi... ²⁹ Musa bu sözni anglap qorqup, Misirdin qéchip Midiyan zéminigha bérip, u yerde musapir bolup turup qaldi. U shu yerde ikki oghul perzent kördi...

7:12 «Yaqup emdi Misirda ashliq barliqini anglighan bolup, ... ata-bowilirimizni u yerge birinchi qétim ewetti» — «birinchi qétim ewetti» — birinchi qétim ular ukisi Yüsüni toniyalmidi (on nechche yil ötkenidi). «Yar.» 42-babni körüng.

7:12 Yar. 42:1.

7:13 «Ikkinchi qétim barghanda, Yüsüp akilirigha özini ashkarilidi» — «Yar.» 43-45-babni körüng.

7:13 Yar. 45:4.

7:14 «Andin Yüsüp atisi Yaqupning aldigha xewer yetküzüp, ... Misirgha özige chaqirdi» — «Yar.» 46-babni körüng.

7:15 Yar. 46:5; 49:33.

7:16 «ularning jesetliri kéyin ... Shekemdiki bir yerlikke qoyuldi» — «Yar.» 49:29-32ni körüng. Istipan mushu yerde bu ishlarning tepsilatirini bek qisqartiwétidu.

7:16 Yar. 23:16; 50:13; Mis. 13:19; Ye. 24:32.

7:17 «Xuda Ibrahimgha esli qilghan wedining waqti yéqinlashqanda...» — «Xuda qilghan wede» bolsa Xudaning «Séning nesillirini u yerdin chiqip, bu yerde Méning ibadet-xizmitimde bolidu» dégen wedisi (7-ayetni körüng).

7:17 Mis. 1:7; Zeb. 105:24.

7:18 Mis. 1:8

7:20 «Musa...Xudaning aldida alahide yéqimliq bala...» — Musaning rohiy jehettiki bezibir alahidilikini körsitidu («Mis» 2:2).

7:20 Mis. 2:2; 6:19; Chöl. 26:59; 1Tar. 23:13; Ibr. 11:23.

7:21 «Kéyin u sirtqa qoyup qoyulghanda...» — mushu yerdiki «sirtqa qoyup qoyush» dégen ibare 19-ayette: (hayat qaldurmasliqi üçün) «tashliwétish» dep terjime qilinidu. Emma Musaning ata-anisning bowaqqa (Musagha) bolghan barliq muamilisi, jümlidin «sirtqa qoyush»i iman-ishench bilen boldi. «Ibr.» 11:23ni, «Mis.» 2-babni körüng. «Pirewnning qizi uni sudin élip...» — «Mis.» 2-babni körüng.

7:23 «öz qérindashliri bolghan Israillarning haligha yétish...» — grék tilida «öz qérindashliri bolghan Israillarni yoqlash...».

7:23 Mis. 2:11-15.

7:27 Mat. 21:23; Ros. 7:35; 4:7.

7:28 Mis. 2:14.

7:29 «Musa bu sözni anglap qorqup, Misirdin qéchip Midiyan zéminigha bérip...» — uning qorqidighanliqining sewebi Misirliqning öltürülenlikining ashkarilanghanliqi bolushi kérek. Lékin axirida uning Misirni tashlap kétishi qorqunchtin emes, belki imandin idi (yene «Mis.» 2-babni, «Ibr.» 11:27ni körüng).

«Rosullarning paaliyetliri»

³⁰ Qiriq yil toshqandin kéyin, Sinay téghining yénidiki chölde, köyüwatqan bir chatqalliqning ot yalqunida bir perishte uninggha köründi..³¹ Bu ghayibane körünüşni körgen Musa uninggha intayin heyran bolup qaldi; buning qandaq ish ikenlikini biley dep yéqinraq barghanda Perwerdigarning awazi anglinip: ³² «Men séning ata-bowiliringning Xudasi, yeni Ibrahim, Is-haq we Yaqupning Xudasidurmen» dédi. Musa qorqunchta titrep, qarashqimu jür'et qilalmidi..

³³ Perwerdigar uninggha yene: — Ayighingni séliwet; chünki sen turuwatqan yer muqeddestur..

³⁴ Men derheqiqet Misirda turuwatqan xelqimning xarliniwatqanliqini kördüm, ularning nale-peryadlirini anglidim. Shunga men ularni élip chiqqili chüshtüm. Emdi barghin, men séni Misirgha ewetey!» dédi..

³⁵ Mana héliqi kishiler: «Kim séni bizge bash hem soraqchi bolsun deptul?» dep ret qilghan del mushu Musani, Xuda uninggha chatqalliqta körüngen perishtining qoli bilen Israillargha hem bash hem qutquzghuchi bolushqa ewetti. ³⁶ Ene shu Musa xelqe yétekchilik qilip, ularni Misirdin chiqardi hemde Misir zéminida, Qizil déngizning boyida we qiriq yilni ötküzgen chölde karametlerni we möjizilik alametlerni körsetti..³⁷ Ene shu Musa özi Israillargha: «Xuda qérindashliringlar arisidin manga oxshash bir peyghemberni tikleydu» dégenidi..³⁸ Chöl-bayawandiki jamaetke hemrah bolghan, Sinay téghida özige söz qilghan perishte bilen bille bolghan, ata-bowilirimiz bilen bille bolghan hemrah del ene shu idi; hayatliq bexsh yetküzidighan wehiylerni bizge yetküzüsh üçün qobul qilghuchi bolghan del ene shu idi; ³⁹ shundaq bol-simu, ata-bowilirimiz uninggha itaet qilishni xalimay, uni chetke qéqip, könglide Misirgha qay-tishni arzu qildi; ⁴⁰ shunga ular Harungha: — «Bizge yol bashlaydighan ilahlarni yasap bergin! Chünki bizni Misir zéminidin élip chiqqan héliqi Musaning néme bolup ketkenlikini bilelmi-duq» dédi..⁴¹ Shuning bilen shu künlerde ular mozay sheklide bir but yasap, bu mebudqa atap qurbanliq sundi. Shundaq qilip ular öz qolliri bilen yasighan bir nersini xushal-xuramliq bilen tebrikleshke kirishti. ⁴² Lékin Xuda ulardin yüzini örüp, ularni asmandiki yultuz qoshunlirigha choqunushqa qoyup berdi. Shuning bilen peyghemberlerning muqeddes yazmisida pütülge-dek, Xuda ularni mundaq eyibledi: —

«Siler chöl-bayawanda bolghan qiriq yil jeryanida qilghan qurbanliq-hediyelerni heqiqeten Manga élip kelgenmusiler, i Israil jemeti?..⁴³ Berheq, siler choqunush üçün yasighan mebud-lar, yeni «Moloq»ning chédiri hem butung bolghan «Remfan»ning yultuz belgisini kötürüp mangdinglar; emdi Men silerni esir qilip Babildin yiraqqa sürgün qildurimen»..

⁴⁴ Ata-bowilirimiz chöldin kezgen waqtida, «hökü-m-guwahliq» chédiri ularning otturisida ti-klengenidi; u del Musagha söz-kalam Yetküzgüchining buyrughinidek, körsitilgen örnek boyi-

7:30 Mis. 3:2

7:32 Mis. 3:6; Mat. 22:32; Ibr. 11:16.

7:33 Mis. 3:5, 7, 8, 10; Ye. 5:15.

7:34 Mis. 3:2-10.

7:36 «...shu Musa xelqe yétekchilik qilip, ularni Misirdin chiqardi hemde Misir zéminida, Qizil déngizning boyida we qiriq yilni ötküzgen chölde karametlerni we möjizilik alametlerni körsetti» — bu ishlar «Misirdin chiqish» hem «Chöl-bayawandiki seper»diki ulugh témadur.

7:36 Mis. 7:8; 9; 10; 11; 13; 14; 16:1; Qan. 1:3.

7:37 «Xuda qérindashliringlar arisidin manga oxshash bir peyghemberni tikleydu» — «Qan.» 18:15.

7:37 Qan. 18:15, 18; Yuh. 1:46; Ros. 3:22; Mat. 17:5.

7:38 Mis. 19:3; Gal. 3:19.

7:40 «shunga ular Harungha...» — Harun Musaning akisi. «shunga xalayiq Harungha: — «Bizge yol bashlaydighan ilahlarni yasap bergin! Chünki bizni Misir zéminidin élip chiqqan héliqi Musaning néme bolup ketkenlikini bilelmi-duq» dédi» — bu weqe Musa peyghember Sinay téghidin téxi chüshmigen waqitta bolghanidi («Mis.» 32-bab).

7:40 Mis. 32:1, 23.

7:42 Am. 5:25.

7:43 «...Berheq, siler choqunush üçün yasighan mebudlar, yeni «Moloq»ning chédiri hem butung bolghan «Remfan»ning yultuz belgisini kötürüp mangdinglar; emdi Men silerni esir qilip Babildin yiraqqa sürgün qildurimen» — «Am.» 5:25-27.

7:43 Am. 5:26, 27.

«Rosullarning paaliyetliri»

che yasalganidi...⁴⁵ Shu ibadet chédirini ata-bowilirimiz ilgidikilerdinmu igidarchiliqigha tapshurup, Yeshuaning yétekchilikide, Xuda ularning aldidila qoghlighan ellerning zéminlirini bésiwalghinida, uni bu yerge élip kelgen; chédir shundaqla padishah Dawutning zamanighiche turghan...⁴⁶ Dawut Xudaning shapaitige ériship, Yaqupning Xudasi üçün bir muqim makan sélishta ijazet sorighan...⁴⁷ Biraq kéyin, Xuda üçün ibadetxana salghan Dawut emes, emeliyette Sulayman boldi...⁴⁸ Halbuki, Hemmidin Aliy Bolghuchi insanning qolliri bilen yasighan makanlarda turmaydu; xuddi peyghember mundaq déginidek: —

⁴⁹ «Asmanlar Méning textim,

Zémin bolsa ayaghlirimgha textiperdur,

Emdi Manga qandaq öy-imaret yasimaqchisiler?

Manga qandaq yer aramgha bolalaydu?

⁵⁰ Bularning hemmisini Méning qolum yaratqan emesmidi?»...

⁵¹ — Ey, boyni qattiq, yüriki we qulixi xetnisiz bolghanlar! Siler Muqeddes Roh bilen daim qarshilishisiler; siler ata-bowiliringlar néme qilghan bolsa, shuni oxshash qiliwatisiler!...⁵² Peyghemberlerdin zadi qaysisigha ata-bowiliringlar ziyankeshlik qilip baqmighan? Shundaq qilip ular «Heqqaniy Bolghuchi»ning kélidighanliqini aldın jakarlighuchilarni öltürüşken. Emdi u özi hazir kelgende, siler uninggha satqunluq qilghuchi we qatil bolup chiqtinglar, ⁵³ I siler Tewrat qanunini perishtilerning emri-tapilighanliri bilen tapshuruwélp turup, uninggha emel qilmighuchilar!».

Istipanning chalma-késeq qilinishi

⁵⁴ Istipanning bu sözlirini anglighan aliý kengeshmidikiler yürikige xenjer sanjilghandek bolup, uninggha chishlirini ghuchurlatti. ⁵⁵ Lékin u bolsa Muqeddes Rohqa tolghan, közlirini kökke tikip, Xudaning julasini, shundaqla uning ong yénida Eysaning turghanliqini körüp, ⁵⁶ — Qaranglar! Asmanlar échilip, Insan'oghlining Xudaning ong yénida turghanliqini körüwatimen! — dédi.

⁵⁷ Ular buninggha qulaqlirini qolliri bilen étiwélp, awazini qattiq kötürüp warqiriship birlikte uninggha yopurulup kéliwidi, ⁵⁸ uni sheherning sirtigha ittirip chiqirip, chalma-késeq qilishqa bashlidi. Uni erz qilghan guwahchilar uni chalma-késeq qilishtin awwal chapanlirini Saul isim-

7:44 ««hökü-m-guwahliq» chédiri» — yeni «ibadet chédiri»; «Mis.» 16:34 we izahatini körüng. «u del Musagha söz-kalam Yetküzgüchining buyrughinidek, körsitilgen örneke boyiche yasalganidi» — «söz-kalam Yetküzgüchi» — Xudaning özi, elwette.

7:44 Mis. 25:40; Ibr. 8:5.

7:45 «kéyin Yeshuaning yétekchilikide...» — Yeni Yeshua peyghemberning yétekchilikide.

7:45 Ye. 3:14.

7:46 «Yaqupning Xudasi üçün bir muqim makan sélishta ijazet sorighan» — grék tilida «Yaqupning Xudasi üçün bir muqim makan tépishqa ijazet sorighan» («2Sam.» 7-babni körüng).

7:46 1Sam. 16:1; 2Sam. 7:2; 1Tar. 17:1; Zeb. 89:19-21; 132:5; Ros. 13:22.

7:47 «Biraq kéyin, Xuda üçün ibadetxana salghan Dawut emes, emeliyette Sulayman boldi» — «1Pad.» 5-6-babni körüng.

7:47 1Pad. 6:1; 1Tar. 17:12.

7:48 1Pad. 8:27; Ros. 17:24.

7:49 2Tar. 6:33; Yesh. 66:1, 2; Mat. 5:34; 23:22.

7:50 «Asmanlar méning textim, zémin bolsa ayaghlirimgha textiperdur, emdi Manga qandaq öy-imaret yasimaqchisiler? Manga qandaq yer aramgha bolalaydu? Bularning hemmisini Méning qolum yaratqan emesmidi?» — «Yesh.» 66:1-2.

7:50 Yesh. 66:1-2; Yar. 1:4.

7:51 Neh. 9:16,17; Yer. 6:1.

7:52 «shundaq qilip ular «Heqqaniy Bolghuchi»ning kélidighanliqini aldın jakarlighuchilarni öltürüşken. Emdi u özi hazir kelgende, siler uninggha satqunluq qilghuchi we qatil bolup chiqtinglar,...» — «Heqqaniy Bolghuchi» Eysani körsitidu.

7:53 Mis. 19:3; 24:3; Yuh. 7:19; Gal. 3:19; Ibr. 2:2.

«Rosullarning paaliyetliri»

lik bir yashning puti aldida qoyup qoyushti.⁵⁹ Ular Istipanni chalma-kések qilghinida u:
— I Reb Eysa, méning rohimni qobul qilghaysen! — dep nida qildi.

⁶⁰ Andin u tizlinip turup qattiq awaz bilen:

— I Reb, bu gunahning hésabini ulardin almighaysen, — dédi. U bu sözni qilip bolupla jan üzüp uxlap ketti..

Saulning étiqadchilargha ziyankeshlik qilishi

8¹ Istipanning óltürülüşini Saulmu qollaytti. Shu künden bashlap, Yérusalémdiki jamaetke qaritilghan dehshetlik ziyankeshlik qozghaldi. Rosullardin bashqa barliq jamaettikiler Yehudiye we Samariyening herqaysi yurtlirigha tarqilip kétishti..² Bezi ixlasmen kishiler Istipanni depne qilip, uninggha qattiq yigha-zarlarni kótürüshti..³ Lékin Saul jamaetke weyranchiliq sélip, öymu-öy axturup, er-ayalgha qarimay ularni söröp chiqip zindangha tashlidi..

Xush xewerning Samariye ölkisige yétip bérishi

⁴ Emdi tarqilip ketkenler tarqalghan yurtlarda kézip söz-kalamning xush xewirini jakarlidi..⁵ Ular-ning ichidin Filip bolsa Samariyening melum bir shehirige béríp, yerlik kishilerge Mesihni jakarlidi..⁶ Top-top kishiler uni anglap hemde u körsetken möjizilik alametlerni körüp, bir jan bir dili bilen uning sözlirige qulaq saldi..⁷ Chünki napak rohlar bolsa, chaplishiwalghan kishilerdin qattiq warqirighiniche chiqip ketti. Nurghun palech, tokurlarmu saqaytildi; ⁸ zor shad-xuramliq shu sheherni qaplidi.

⁹ U sheherde esli jaduger-séhirgerlik bilen shughulliniwatqan Simon isimlik bir adem bar idi; u shu yol bilen pütkül Samariyedikilerni hang-tang qaldurup, özini qaltis zat körsetmekchi bolup kelgenidi..¹⁰ Péqirdin tartip ambalgliche ularning hemmisi uninggha ixlas qilip qaraytti we «Xudaning ulugh küch-qudriti mana shu!» déyishetti..¹¹ Xalayiқ uninggha shundaқ ixlas qilishi uning uzundin béri jaduger-séhirgerliki bilen ularni hang-tang qaldurup kelgenliki tüpeylidin idi..¹² Lékin emdi Filip Xudaning padishahliqı we Eysa Mesihning nami toghrisidiki xush xewer- ni jakarlighinida ular uning sözlirige ishendi we erler bolsun, ayallar bolsun chömüldürüşni qobul qildi..¹³ Simon özimu ishendi. U chömüldürülgen bolup, hemishe Filipning yénida yürdi hemde Filip körsitiwatqan möjizilik alametler we qudretlik ishlargha qarap, intayin heyran boldi.

¹⁴ Yérusalémdiki rosullar Samariyeliklarning Xudaning sözini qobul qilghanliqini anglap, Pétrus bilen Yuhannani ulargha ewetti; ¹⁵ ikkiylen u yerge chüşhüşhi bilenla, ularni Muqed-des Rohning ata qilinghuchisi bolsun dep dua qildi..¹⁶ Chünki Muqeddes Roh téxi ularning héchqaysisigha chüşhmigenidi; ular peqet Reb Eysaning nami bilen chömüldürülgenidi..¹⁷ Pé-

7:58 «Uni erz qilghan guwahchilar uni chalma-kések qilishtin awwal chapanlirini Saul isimlik bir yashning puti aldida qoyup qoyushti» — Tewrat qanuni boyiche birsi ölüme mehkum bolsa uninggha erz qilghan guwahchilar birinchi bolup tash étishi kérek idi («Qan.» 17:7).

7:58 1Pad. 21:13; Luqa 4:29.

7:59 Zeb. 31:5; Luqa 23:46.

7:60 Mat. 5:44; Luqa 23:34; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13.

8:1 Ros. 11:19; 22:20.

8:2 Yar. 23:2; 50:10; 2Sam. 3:31

8:3 Ros. 9:1; 22:4; 26:9; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13.

8:4 Mat. 10:23; Ros. 11:19.

8:7 Mar. 16:17; Ros. 5:16; 16:18; 19:11.

8:9 Ros. 13:6.

«Rosullarning paaliyetliri»

trus bilan Yuhanna ularning üstige qolini tegküzüshi bilen, Muqeddes Roh ulargha ata qilindi...
¹⁸ Lékin Simon Muqeddes Rohning rosullarning qolini tegküzüp qoyushi bilen ata qilinghanliqini körüp, ulargha pul tenglep:

¹⁹ — Bu küch-qudrettin mangimu béringlarki, menmu herkimning üstige qollirimni tegküzsem, uninggha Muqeddes Roh ata qilinsun, — dédi.

²⁰ Lékin Pétrus uninggha mundaq jawab berdi:

— Xudaning bu iltipatini pulgha sétiwalghili bolidu, dep oylichining üçhün, pulung sen bilen teng halaketke barsun! ²¹ Séning bu ishta héch hesseng yaki nésiweng yoqtur! Chünki séning niyiting Xuda aldida durus emes! ²² Shunga, bu rezillikingdin towa qilip, Rebtin, mumkin bolsa könglümdiki bu niyitim kechürüm qilinghay, dep ötüñ! ²³ Chünki séning achchiq hesetke tolup, heqqaniysizliqning asaritida ikenliking manga melum.

²⁴ Simon ulargha:

— Men üçhün Rebdin ötününglarki, siler éytqan ishlardin héchbiri béshimgha kelmigey! — dédi...

²⁵ Pétrus bilen Yuhanna yene shu yerde agah-guwahliq bérip Rebning söz-kalamini yetküzgendin kéyin, Samariyening nurghun yéza-kentlirige bérip xush xewer yetküzgech, Yérusalémgha qaytıp ketti.

Filip we Éfiopiyeilik emeldar

²⁶ Shu waqitta, Xudaning bir perishtisi Filipqa:

— Ornungdin turup jenubqa qarap Yérusalémdin Gaza shehirige mangidighan yol bilen mang! — dédi (shu yol chöldiki yoldur). ²⁷⁻²⁸ Shunga Filip ornidin turup yolgha chiqti. We mana, yolda Éfiopiye ayal padishahi Kandasning bir emeldari, pütkül xezinige mes'ul Éfiopiyeilik aghwat wezir turatti. U Yérusalémgha Xudagha ibadet qilghili barghanidi; hazir qaytish yolida özining jeng harwisida olturup, Yeshaya peyghemberning yazmisini oquwatatti. ²⁹ Roh Filipqa:

— Bu harwining yénigha bérip uninggha yéqinlashqin, — dédi.

³⁰ Filip yügürüp bérip, wezirning Yeshaya peyghemberning yazmisidin oquwatqanlirini anglap, uningdin:

— Oquwatqiningizni chüshiniwatamsiz? — dep soridi.

³¹ Wezir uninggha:

— Biri manga chüshendürüp bermise, men qandaqmu chüshineleymen?! — dep, Filipni harwisigha chiqip yénida olturushqa ötüñdi.

³² U oquwatqan yazma qismi bolsa:

«U goya boghuzlashqa yétilep méngilghan qoydek boghuzlashqa élip méngildi, Qirqighuchi aldida ün-tinsiz yatqan qozidek, u zadila éghiz achmidei. ³³ U xorlinidu, u heq soraqtin mehrum boldi,

Emdi uning ewladini kimmu bayan qilalisun?! Chünki hayati yer yüzidin élip kétildi»...

8:17 «Pétrus bilen Yuhanna ularning üstige qolini tegküzüshi bilen, Muqeddes Roh ulargha ata qilindi» — bu chong ish idi. Eslide Yehudiylar we Samariyelikler bir-birige bek öch idi, héchqandaq bard-keldi qilmaytti. Samariyelikler Muqeddes Rohni qobul qilishi üçhün Filip («yérim grék»)ning qolini emes, belki sap ikki Yehudiyning qolini ulargha tegküzüshini kemterlik bilen qobul qilishi kérek idi. Sap ikki Yehudiymu hazir özini töwen tutup, qollarini «napak Samariyelikler»ning béshigha qoyushi kérek. «Yuhanna» 4-bab, «Matta»ning «qoshumche söz»idiki 16:19 toghruluq izahatimizni we «Gal.» 3:28ni körtüng.

8:17 Ros. 6:6; 13:3; 19:6; 1Tim. 4:14; 5:22; 2Tim. 1:6.

8:20 Mat. 10:8.

8:24 «Simon ulargha: — Men üçhün Rebdin ötününglarki, siler éytqan ishlardin héchbiri béshimgha kelmigey! — dédi» — bezi qedimki tarixiy xatiriler boyiche, Simon kéyin xush xewerge esheddiy düşmen bolup chiqqan.

8:29 «Roh Filipqa: ... — dédi» — «Roh» — Muqeddes Roh, elwette. «Bu harwining yénigha bérip uninggha yéqinlashqin» — grék tilida «Bérip özünghü bu harwigha qoshqin».

8:33 «... U xorlinidu, u heq soraqtin mehrum boldi, emdi uning ewladini kimmu bayan qilalisun?! Chünki hayati yer yüzidin élip kétildi» — «Yesh.» 53:7-8.

8:33 Yesh. 53:7, 8.

«Rosullarning paaliyetliri»

³⁴ Aghwat Filiptin:

— Dep bersingiz, peyghemberning bu sözi kimge qaritip éytilghan? Özigimu yaki bashqa birsigimu? — dep soridi.

³⁵ Filip aghzini échip shu yazmining shu qismidin bashlap, uninggha Eysa toghrisidiki xush xewerni jakarlap berdi..³⁶⁻³⁷ Ular yolda kétiwétip, su bar bir yerge kelgende, aghwat:

— Mana bu yerde su bar iken. Mushu yerdila chömüldürülüşümge qandaq tosalghu bar? — dédi..

³⁸ U harwini toxtitishni buyrudi. Filip we aghwat ikkisi bille sugha chüshüp, uni chömüldürdi. ³⁹ Ular sudin chiqqanda, Rebning Rohi Filipni kötürüp élip ketti. Aghwat uni qayta körmidi, emma u shadlinip yolini dawamlashturdi. ⁴⁰ Filip bolsa Ashdod shehiride peyda boldi; u shu yurttni kézip, shu yerdin Qeyseriye shehirige kelgüche bolghan hemme sheherlerde xush xewer jakarlidi..

Saulning Eysagha étiqad qilishi

¹ Emma shu chaghlar Saul her nepiside Rebning muxlisirigha téxiche izchil qirghinchiliq tehditliri séliwatqan peyt idi. U Bash kahinning aldigha béríp,.. ² Demeshq shehiridiki sinagoglarga tewsiye xéti yézip bérishni soridi. Shundaq bolghanda, u Demeshqte Mesih yolidikilerdin birersini, meyli er bolsun, ayal bolsun tépiwalsila, baghlap tutqun qilip, Yérusalémgha élip kélishe ruxset bolatti..

³ Saul yolgha chiqip, Demeshq shehirige yéqinlashqanda, tuyuqsiz asmandin küchlük bir nur chüshüp, uning etrapini yorutuwetti. ⁴ U yerge yiqildi we özige:

— Saul, Saul! Manga némishqa ziyankeshlik qilisen? — dégen bir awazni anglidi..

⁵ — I Reb, sen kimsen? — dep soridi u.

Awaz: — Men sen ziyankeshlik qiliwatqan Eysadurmen. ⁶ Ornungdin tur, sheherge kir, néme qilishing kéreklikli sanga éytip bérilidu — dédi..

⁷ Uning bilen bille mangghan ademler awazni anglisimu, héchkimni körelmigeckhe, shu yerde ün chiqirilmay turupla qaldi. ⁸ Saul yerdin turup, közilirini échip qaridi, lékin héch nersini körelmidi. Hemrahliri uni qolidin yétilep Demeshqge élip kirdi. ⁹ U üç küngiche közi körmes bolup ne yémidi ne ichmidi.

¹⁰ Demeshqte Ananiyas isimlik melum bir muxlis bar idi. Reb uninggha bir ghayibane körünüsh-te körünüp uni:

8:35 «uninggha Eysa toghrisidiki xush xewerni jakarlap berdi» — grék tilida: «U uninggha Eysani xush xewer dep jakarlap berdi».

8:35 Luqa 24:45.

8:36-37 Ros. 10:47.

8:40 «Filip bolsa Ashdod shehiride peyda boldi» — «Ashdod shehiri» grék tilida «Azotus shehiri».

9:1 «Saul her nepiside Rebning muxlisirigha téxiche izchil qirghinchiliq tehditliri séliwatqan peyt idi» — grék tilida «Saulning her nepesliri Rebning muxlisirigha téxiche izchil qirghinchiliq tehditliri bolup,...».

9:1 Ros. 8:3; 22:4; 26:9; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13.

9:2 «Mesih yolidikiler» — mushu yerde grék tilida peqet ««yol»dikiler» déyilidu (chünki étiqadning peqet birla yoli bardur). «Demeshq shehiridiki sinagoglarga tewsiye xéti yézip bérishni soridi. Shundaq bolghanda, u Demeshqte Mesih yolidikilerdin birersini... tépiwalsila, baghlap tutqun qilip, Yérusalémgha élip kélishe ruxset bolatti» — Saul tutmaqchi bolghanlar Mesihge étiqad qilghan Yehudiylarla idi (uning Yehudiy emeslarning Mesihke étiqad qilishidin héch xewiri bolmisa kérek).

—Demeshqtiki sinagogar Demeshq shehirini bashqurmighan, elwette. Lékin sheherde Yehudiylarning tesiri xéli küchlük bolghachqa (23-ayetni körüng) Saul Yehudiy ishengüchilerni tutmaqchi bolsa, ularning yardini yaki ruxsitini sorimisa bolmaytti.

9:3 Ros. 22:6; 26:31; 1Kor. 15:8; 2Kor. 12:2.

9:4 «Saul, Saul» — ademning ismini ikki qétim chaqirish bolsa rebning uninggha bolghan chongqur méhir-muhebbitini we özige tolimu eziz ikenlikini körsitidu.

9:5 Ros. 5:39.

9:6 Luqa 3:10; Ros. 2:37; 16:30.

9:7 Dan. 10:7.

«Rosullarning paaliyetliri»

— Ananiyas! — dep chaqirdi.

— Mana men, i Reb, — dep jawab berdi u.

¹¹ Reb uninggha:

— Sen derhal «Tüz» dep atalghan kochigha béríp, Yehudaning öyidin Tarsusluq Saul isimlik birini sorap tap; chünki mana, u dua-tilawet qiliwatidu. ¹² U dua qiliwatqinida, ghayibane körünüshte Ananiyas isimlik bir kishining kélip, közini köridighan qilish üçhün üstige qolini tegküzgenlikini kördi, — dédi.

¹³ Ananiyas:

— I Reb, men bu ademning xewirini nurghun kishilerdin anglidim, u Yérusalémdiki muqeddes bendiliringge shunche köp ziyan-zexmet yetküzgen! ¹⁴ Hazir u mushu yerde naminggha nida qilghanlarning hemmisini tutup baghlash üçhün bash kahinlardin hoquq aptu — dédi.

¹⁵ Lékin Reb uninggha:

— Bariwer! Chünki u namimni ellerning we ularning padishahlirining hem Israillarning al-dida ayan qilish üçhün özümge alahide tallighan bir eswabtur. ¹⁶ Chünki men uninggha namim üçhün qanchilik azab-oqubetlerni tartishining muqerrer ikenlikini ayan qilimen, — dédi.

¹⁷ Buning bilen Ananiyas béríp, shu öyge kirdi; u qollirini Saulning üstige tegküzüp uninggha:

— Qérindash Saul, Reb, yeni bu yerge kéliwatqan yolungda sanga körüngen Eysa, közliringni köreleydighan bolsun dep we séning Muqeddes Rohqa toldurulushung üçhün méni shexsen özi ewetti, — déwidi. ¹⁸ Saulning közliridin xuddi béliq qasiriqidek bolghan bir nersiler chüshüp, közliri échilip köreleydighan boldi. U ornidin turup, chömlüdürüşni qobul qildi. ¹⁹ U ghizalaghandin kéyin, quwwetlinip maghdurgha kirdi.

Saulning Demeshqte xush xewer jakarlishi

²⁰ Saul Demeshqtiki muxlislarning yénida birnechche kün turdi we waqitni ötküzmei sinagoglarga kirip, «U kishi Xudaning Oghlidur» dep Eysani jakarlashqa bashlidi. ²¹ Uni angli-ghanlar sözliridin intayin heyran bolushup:

— Bu adem Yérusalémda bu namgha nida qilghuchilarni qattiq weyran qilghan héliqi adem emesmu? Bu yergimu mushundaqlarni baghlap bash kahinlarga tutup bérish meqsitide kelgenmidu? — déyishti.

²² Lékin Saulning qayil qilish küchi barghanséri éship, Eysaning Mesih ikenlikini ispatlap Demeshqtiki Yehudiylarni parakendichilikke chömdürdi.

²³ Köp künlerdin kéyin, Yehudiylar Saulni yoqatmaqqa qest qilmaqchi boldi. ²⁴ Lékin Saul ularning suyiquestidin xewer tapti; uni tutup öltürüş üçhün ular kéche-kündüz sheherning qowuqlirida paylap yürdi. ²⁵ Lékin muxlislar bir küni kéchide uni chong séwetke olturghuzup, sépil kamaridin chüshürdi.

9:11 Ros. 21:39; 22:3.

9:13 «u Yérusalémdiki muqeddes bendiliringge shunche köp ziyan-zexmet yetküzgen!» — Injilda «muqeddes bendiler» dégen ibare köp yerlerde ishlatilgen. U grékchide «muqeddesler» dep ipadiliduru. «Tebirler»de éytqinimizdek, «muqeddes» dégen söz «Xudagha atalghan», «Xudagha xas», «Xudagha mexsus ayrilghan» dégen menini bildüridu.

9:13 Ros. 9:1; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13.

9:15 «... u namimni ellerning we ularning padishahlirining hem Israillarning aldida ayan qilish üçhün...» — grék tilida «... u namimni ellerning we ularning padishahlirining hem Israillarning aldida kötürüş üçhün...».

—«Eller» — yat eller, Yehudiy emesler.

9:15 Ros. 13:2; 22:21; Rim. 1:1; Gal. 1:15; 2:8; Ef. 3:8; 1Tim. 2:7; 2Tim. 1:1.

9:16 Ros. 21:11; 2Kor. 11:23.

9:17 Ros. 22:12.

9:22 «Saulning qayil qilish küchi barghanséri éship...» — yaki, «Saul barghanséri küchlendirilüp,...». «Demeshqtiki Yehudiylarni parakendichilikke chömdürdi» — yaki «Demeshqtiki Yehudiylarni buni ret qilishqa amalsiz qaldurdi».

9:24 2Kor. 11:32.

9:25 «uni ... sépil kamaridin chüshürdi» — yaki, «uni... küngüridin chüshürdi». «2Kor.» 11:33nimu kötüring.

9:25 Ye. 2:15; 1Sam. 19:12.

«Rosullarning paaliyetliri»

Saul Yérusalémda

²⁶ Saul Yérusalémgha yétip béríp, u yerdiki muxlislargha qoshulmaqchi boldi, lékin ularning hemmisi uning muxlis ikenlikige ishenmey, uningdin qorqti. ²⁷ Biraq Barnabas uni élip béríp, rosullar bilen körüştürdi. U ulargha Saulning Demeshqning yolida Rebni qandaq körgenlikini, Rebningmu uninggha gep qilghanliqini chüshendürdi we uning Demeshqte Eysaning namida qandaq jür'etlik bilen söz-kalam yetküzgenlikini uqturdi. ²⁸ Buning bilen, Saul Yérusalémda rosullar bilen bille ochuq-ashkare yürüp, yüreklik halda Rebning namida söz-kalam yetküzetti. ²⁹ U yene grékche sözlshidighan Yehudiylar bilenmu sözlship munazirilishetti; netijisi, ular uninggha qest qilmaqchi boldi. ³⁰ Qérindashlar bu ishtin xewer tépíp, uni Qeyseriye shehirige élip béríp, andin u yerdin Tarsus dégen sheherge yolgha saldi. ³¹ U chaghda, pütkül Yehudiye, Galiliye we Samariyediki jamaetler bir mezgil tinchliqqa éri-ship, étiqadta quruldi; Rebning qorqunchida méngip, Muqeddes Rohning righbet-tesellisi bilen ularning sanlirimu barghanséri köpeymekte idi..

Pétrus Lidda we Yoppa sheherliride yaratqan möjiziler

³² Shu waqitlarda shundaq boldiki, Pétrus herqaysi jaylarni arilap yürgende, Lidda shehiridiki muqeddes bendilernimu yoqlashqa chüshti. ³³ U yerde u Enéyas isimlik bir ademni uchratti. Bu adem palech bolup, orun tutup yatqili sekkiz yil bolghaniken. ³⁴ Pétrus uninggha: — Enéyas, Eysa, yeni Mesih bolghuchi séni saqaytidu. Ornungdin turup, palisingni yighishtur! — dédi. U derhal ornidin turdi. ³⁵ Enéyasni körgen Lidda shehiridiki we Sharon rayonidikilerning hemmisi towa qilip Rebge baghlendi..

³⁶ Yoppa shehiride bolsa Tabita isimlik bir ayal muxlis bar idi (uning ismi grékchide «Dorkas» idi). U herdaim yaxshi emeller we xeyr-saxawetlik ishlargha bériletti. ³⁷ Shu künlerde shundaq boldiki, u késel bolup, ölüp ketti. Kishiler jesetni yuyup, üstünki qewettiki bir öyge yatquzup qoydi. ³⁸ Yoppa shehiri Lidda shehirige yéqin bolghachqa, Yoppadiki muxlislar Pétrusning Liddada ikenlikini anglap, uning aldigha ikki adem ewetti. Ular: «Hayal bolmay yénimizgha kelseng!» — dep yélindi. ³⁹ Pétrus ornidin turup ular bilen bille Yoppagha bardi. Yoppagha yétip kélishi bilen ular uni üstünki qewettiki öyge bashlap chiqti. Barliq tul ayallar Pétrusning etrapigha oliship, yigha-zar qiliship uninggha Dorkasning ular bilen bille bolghan waqtda özlirige tikip bergen könglek-kiyimlirini körsitisti.

⁴⁰ Lékin Pétrus hemmeylenni chiqiriwétip, tizlinip olturup dua qildi. Andin u jesetke qarap: — Tabita, ornungdin tur! — dédi.

Tabita közini échip, Pétrusni körüp, ornida olturdi.

⁴¹ Pétrus uninggha qolini uzitip uni yölep turghuzdi we muqeddes bendiler bilen tul ayal-larni chaqirip, Dorkasni ulargha tirik tapshurup berdi. ⁴² Bu xewer pütkül Yoppagha tarqilip, nurghun kishiler Rebge étiqad qildi. ⁴³ Shundaq boldiki, Pétrus Yoppada Simon isimlik bir kön-chining öyide uzun künler turdi.

9:26 «Saul Yérusalémgha yétip béríp...» — 9:23 we 9:26 otturida üç yil waqit ötkenidi. «Gal.» 1:15-18ni körüng.

9:26 Ros. 22:17; Gal. 1:15-18

9:27 Ros. 11:25.

9:28 «Saul Yérusalémda rosullar bilen bille ochuq-ashkare yürüp...» — grék tilida «Saul Yérusalémda rosullar bilen bille kirip-chiqip...».

9:31 «u chaghda...» — bashqa birxil terjimisi: «shuning bilen...» yaki «shunga...».

9:33 «orun tutup...» — grék tilida «palas tutup...».

9:35 «...Sharon rayonidikilerning hemmisi towa qilip Rebge baghlendi» — grék tilida «Sharon rayonidikilerning hemmisi (öz yolidin) burulup Rebge baghlendi».

9:36 «Yoppa shehiri» — krék tilida ismi «Yoppa». Hazirqi ismi «Jaffa» yaki «Xayfa». «...Tabita...Dorkas...» — «Tabita» ibranii tilida, «Dorkas» grék tilida «jeren» dégen menide.

9:42 «Bu xewer pütkül Yoppagha tarqilip...» — mushu yerde «Yoppa» Yoppa (Jaffa) shehiring etrapidiki pütkül yerlarni körsetse kérek. (hazirqi ismi «Xayfa»).

«Rosullarning paaliyetliri»

Rimlik yūzbéshigha perishtining kōrūnūshi

10¹ Qeyseriye shehiride Korniliy isimlik bir adem bolup, u Rim qoshunidiki «Italiyelikler» qismining yūzbéshi idi.² U ixlasmén adem bolup, ōzi we pūtkūl ōyidikiliri Xudadin qorqatti. U merdlik bilen namratlarga xeyr-saxawet qilip, daim Xudagha dua-tilawet qilatti.

³ Bir kūni chūshstin kéyin saet ūchlerde, u ghayibane bir kōrūnūште Xudaning bir perishtisining ōzining yénigha kelgenlikini ochuq kōrdi. Perishte uni:

— Korniliy! — dep chaqirdi.

⁴ Korniliy uninggha kōzlrini tikip qattiq chōchūp:

— Teqsir, néme ish? — dep soridi.

Perishte uninggha:

— Séning dualiring we xeyr-saxawetlik ishliring Xuda aldigha esletme qurbanliqtek béríp yetti.

⁵ Emdi sen Yoppagha adem ewetip, Pétrus depmu atilidighan Simon isimlik ademni chaqirtip kel. ⁶ U Simon isimlik bir kōnchining ōyide méhman bolup turuwatidu. Simonning ōyi déngiz boyida, — dédi.

⁷ Uninggha sōzligen perishte ketkendin kéyin, Korniliy ōydiki xizmetchilerdin ikkini we daim yénida turup xizmet qilghuchilar ichidiki ixlasmén bir leshkerni chaqirdi.⁸ Barliq ishlarni chūshendürgendin kéyin, ularni Yoppagha ewetti.

Xudaning Pétrusqa wehiy bérishi

⁹ Etisi ular seper qilip sheherge yéqinlashqanda, chūsh waqti bolup, Pétrus dua qilish ūchün ōg-zige chiqti.¹⁰ Uning qorsiqi échip kētip, bir nerse yey dédi. Biraq ular ghiza teyyarlawatqanda, ghayibane bir alamet Pétrusni oruwaldi. ¹¹ U asman échilip, tōt burjikidin baghlangan halda yer yüzige chūshürülüwatqan keng dastixandek bir nersini kōrdi. ¹² Dastixanda herxil tōt putluq haywanlar, yer béghirlighuchilar, asmandiki uchar-qanatlar mu bar idi. ¹³ Uninggha bir awaz anglandi: —

«Ornungdin tur, Pétrus, ulardin soyup ye!»

¹⁴ — Yaq, Reb, hergiz bolmaydu! Men héchqachan héchqandaq napak yaki haram nersini yégen emesmen! — dédi Pétrus.

¹⁵ Awaz ikkinchi qétim kélip uninggha:

— Xuda halal dep paklighanni sen haram déme! — déyildi.

¹⁶ Bu ish ūch qétim yüz béríp, andin dastixandek bolghan shu nerse derhal asmangha élip chiqip kétildi.

¹⁷ Pétrus kōrgen ghayibane alametning menisi toghrisida qaymuqup turghanda, mana Korniliy ewetken kishiler Simonning ōyini tépip, derwaza aldida turatti.

¹⁸ Ular birsini chaqirip, uningdin Pétrus depmu atilidighan Simon dégen birsi bu yerde turamdu? — dep soridi.

10:2 «Korniliy ixlasmén adem bolup, ōzi we pūtkūl ōyidikiliri Xudadin qorqatti...» — Korniliy belkim sinagogqa qatnashqan «Xudadin qorquchi» dep atalghan yat elliklerdin biri idi. Gerche Yehudiylarning rimliqlargha xushi bolmisimu, u étiqadi tüpeylidin Yehudiy namratlarga shundaq xeyrlik ishlarni qilatti.

10:3 «chūshstin kéyin saet ūchlerde» — Qanaan (Pelestin) waqti bilen «saet toqquzlarda».

10:9 «chūsh waqti» — ibraniylarning waqti bilen «saet altide».

10:9 2Pad. 4:33; Mat. 6:6.

10:14 «Yaq. Reb, hergiz bolmaydu! Men héchqachan héchqandaq napak yaki haram nersini yégen emesmen!» — dastixandiki herxil haywanlar ichide Tewrat qanuni haram dep békitken nurghun janiwarlar bolsa kérek idi.

10:14 Law. 11:4; Qan. 14:7.

10:15 Mat. 15:11; Rim. 14:17,20; 1Tim. 4:4; Tit. 1:15.

10:18 «Ular, yeni Korniliy ewetken kishiler birsini chaqirip, uningdin Pétrus depmu atilidighan Simon dégen birsi bu yerde turamdu? — dep soridi» — 18-21-ayetlerdin qarighanda, deslepte héchkim mushu ademlerning soaligha jawab bermidi. Yehudiy qérindashlar derwazining sirtida birnechche rimliqlarning, jümlidin bir rimliq eskerning Pétrus toghruluq sorawatqanliqini kōrip, belkim jawab bérishtin bir'az qorqqan bolushi mumkin idi.

«Rosullarning paaliyetliri»

¹⁹ Pétrus téxiche shu ghayibane alametning menisi üstide oyliniwatqanda, Roh uninggha: — Mana, séni üç adem izdep keldi..²⁰ Ornungdin tur, peske chüsh, héch ikkilenmey ular bilen bille barghin. Chünki ularni ewetküchi Men! — dédi.

²¹ Pétrus peske chüshüp, héliqi ademlerge:

— Siler izdigen kishi mana men bolimen. Bu yerge kélish sewebinglar némikin? — dédi.

²² Ular jawaben: — Heqqaniy bir adem, Xudadin qorqidighan, shundaqla pütkül Yehudiy xelqi teripligen Korniliy isimlik rimliq yüzbéshi muqeddes bir perishte teripidin sizni öyige chaqir-tip, sizdin söz-kalam anglashqa emr qilinghan! — dédi.

²³ Shunga Pétrus ularni öyge tekliq qilib, qondurup méhman qildi.

Etisi ornidin turup u ular bilen bille yolgha chiqti. Yoppadiki qérindashlardin beziliri ulargha hemrah bolup mangdi. ²⁴ Ikkinchi küni, ular Qeyseriyege yétip bardı. Emdi Korniliy tughqanliri we yéqin yar-buraderlirini öyige chaqirip, Pétruslarni teqqezarliq bilen kütüp turatti. ²⁵ Pétrus öyge kirgende, Korniliy aldigha chiqip, ayighigha özini étip sejde qildi. ²⁶ Lékin Pétrus derhal uni yölep turghuzup:

— Ornungdin turghin! Menmu bir insan, xalas! — dédi..

²⁷ U Korniliy bilen gep qilghach öyge kiriwidi, öyning ichige yighilghan top-top adamlarni kördi. ²⁸ U ulargha:

— Silerge melumki, biz Yehudiylarning yat elliklerdin birsi bilen bardı-keldi qilishi yaki öylirige kirishi Tewrat qanun-eqıdilirimizge xilap. Lékin Xuda manga héchqandaq ademni napak yaki haram démeslikim kéreklikini ayan qildi..²⁹ Shuning üçün siler adem ewetip méni chaqirghanda, héch ret qilmay aldinglarga keldim. Emdi soray, méni néme dep chaqirdinglar? — dédi.

³⁰ Korniliy mundaq dédi:

— Töt küning aldida бүгүнкү mushu waqitqiche roza tutqanidim; saet üçlerde men öyde dua qiliwatattim. Tuyuqsız kiyimliridin nur chaqnap turidighan bir adem aldında peyda bolup öre turdı: ³¹ «Korniliy! Duayigiz ijabet qilindi we xeyr-saxawetlik ishliring Xuda aldigha esletme qurbanliqtek yetti..³² Shunga Yoppagha adem ewetip, Pétrus depmu atilidighan Simon isimlik ademni chaqirtip kel. U déngiz boyida olturaqluq Simon isimlik bir kónchining öyide méhman bolup turuwatidu» dédi. ³³ Shuning üçün, derhal özlirini chaqirip kélishke adem ewetkenidim. Özliri külbemge kélip yaxshi qildila! Emdi biz hemmeylen Xuda özlirige emr qilghan barliq sözlerni anglash üçün Xudaning aldida hazir turuwatimiz.

Xuda yat ellergimu nijat ata qilidu

³⁴⁻³⁵ Pétrus aghzini échip mundaq dédi:

— Berheq, men Xudani héchqandaq ademge yüz-xatire qilmaydu, dep chüshinip yettim; belki her eldin bolghanlar ichide Uningdin qorqidighan we heqqaniyet yürgüzidighan kishi bolsila, Uning aldida meqbuldur..³⁶ Xuda Israil xelqige yetküzgen söz-kalam, yeni Eysa Mesih arqiliq (u pütkül mewjudalargha Rebdur) inaq-jatirjemlik jakarlanghan xush xewer silerge melumghu;..

³⁷⁻³⁸ Silerningmu Yehya peyghember chömüldürüş chaqiriqini yetküzgendin tartip, Galiyedin bashlap pütkül Yehudiye zéminlirida Nasaretlik Eysa toghruluq guwahliqtin — yeni Xudaning qandaq qilib uni Muqeddes Roh we küch-qudret bilen mesihligenliki, shuning bi-

10:19 «Mana, Roh uninggha: — Mana, séni üç adem izdep keldi... dédi» — «Roh» mushu yerde Xudaning Muqeddes Rohi.
10:26 Ros. 14:14; Weh. 19:10; 22:9.

10:28 Mis. 23:32; 34:15; Qan. 7:2; Yuh. 4:9; 18:28; Ros. 11:3; 15:8; Ef. 3:6.

10:30 «saet üçlerde» — ibraniylarning waqti bilen «saet toquqlarda». Bezi kona köchümilerde «roza tuttum» dégen sözler tépilmaydu.

10:31 Mat. 28:3; Mar. 16:5; Luqa 24:4.

10:34-35 Qan. 10:17; 2Tar. 19:7; Ayup 34:19; Rim. 2:11; Gal. 2:6; Ef. 6:9; Kol. 3:25; 1Pét. 1:17.

10:36 Yesh. 9:5; 52:7; Yuh. 16:33; Rim. 5:1; Kol. 1:20.

len u hemme yerni kézip, yaxshi emellerni qilip, Iblisning ilkide bolghanlarning hemmisini saqaytqanliqidin xewiringlar bardur. Chünki Xuda uning bilen bille idi..³⁹ Bizmu uning hem Yehudiylarning zéminida hem Yérusalémda qilghan pütün emellirining guwahchiliri. Ular uni yaghachqa ésishi bilenmu óltürdi..⁴⁰⁻⁴¹ Biraq üçinchi küni, Xuda uni qayta tirildürüp namayan qildi. Biraq hemme kishilerge emes, peqet Xuda Özi aldi bilen tallighan guwahchilar, yeni u ölümدين tirilgendin kéyin uning bilen hemdastixan bolghan bizlerning arimizda namayan qildi..⁴² U bizge xelqge xush xewer yetküzüshni we özüning Xuda teripidin tirikler we ölgenlerning soraqchisi qilinip teyinlengüchi ikenlikini jakarlashni emr qildi..⁴³ Barliq peyghemberler uninggha guwahliq bériduki, herkim uninggha étiqad qilghan bolsa uning nami arqiliq gunah-liri kechürüm qilinidu..

⁴⁴ Pétrus téxi bu sözlerni qiliwatqanda, Muqeddes Roh söz-kalamni anglawatqan hemme kishige chüshti..⁴⁵ Pétrus bilen bille kelgen xetnilik bolghan ishengüchilerning herbiri Muqeddes Rohning yat ellerdikilergimu ata qilinip tökülgenlikini körüp bek heyran bolushti..⁴⁶ Chünki ularning karamet namelum tillarda sözlship Xudani ulughlighanliqini anglidi. Shunga Pétrus:..

⁴⁷ — Mushu kishiler bizge oxshash Muqeddes Rohni qobul qilghuchi bolghan bolsa, kim ularning sugha chömlüdürüshni qobul qilishini tosalisun?! — dédi..

⁴⁸ Shuning bilen u ularning Rebning namida chömlüdürülüşini buyrudi. Andin ular Pétrusning ular bilen birnechche kün turushini ötüdi.

Pétrusning «yat ellikler»ning chömlüdürülüşini aqlishi

11¹ Rosullar we pütkül Yehudiyediki bashqa qérindashlar yat elliklarningmu Xudaning söz-kalamini qobul qilghanliqini anglidi.² Shunga, Pétrus Yérusalémgha qaytqanda, xetnilik bolghan ishengüchiler uni eyibke buyrup:..

³ — Sen xetne qilinmighan ademlerning öyide méhman bolup, ular bilen hemdastixan boldung?! — dédi..

⁴ Biraq Pétrus pütün ishni bashtin-axirighiche ulargha bir-birlep chüshendürüp⁵ mundaq dédi: — Yoppa shehiride dua qiliwatqinimda, ghayibane körünüş méni oriwélip, bir alametni kördüm. Keng dastixandek bir nerse töt burjikidin baghlangan halda asmandin chüshüp, méning yénimda toxtidi..⁶ Uninggha köz tikip qarisam, ichide herxil töt putluq haywanlar, yawayi haywanatlar, yer béghirlichuchilar, asmandiki uchar-qanatlar mu bar iken..⁷ Andin: «Ornungdin tur Pétrus, ulardin soyup ye!» dégen bir awazni anglidim..⁸ Men: «Yaq Reb, hergiz bolmaydu! Men héchqachan herqandaq napak yaki haram nersini aghzimgha alghan emesmen!» dédim..

⁹ Biraq manga yene: «Xuda halal dep paklighan nersini sen haram déme!» dégen awaz anglandi.

10:37-38 Yesh. 8:23; 9:1; Mat. 4:12; Mar. 1:14,38, 39; Luqa 4:14; Zeb. 45:7; Yesh. 61:1; Luqa 4:18.

10:39 «Yehudiylarning zémini» — Yehudiye. «ular uni yaghachqa ésip óltürdi» — grék tilida «ular uni derexke ésip óltürdi».

10:40-41 «... uning bilen hemdastixan bolghan bizler...» — grék tilida «...uning bilen yégen we ichken bizler...».

10:40-41 Mar. 16:14; Luqa 24:34; Yuh. 20:19; Ros. 2:24; 1Kor. 15:5.

10:42 Mat. 28:19; Mar. 16:15; Yuh. 15:16; Ros. 17:31.

10:43 Yar. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Qan. 18:15; Zeb. 132:11; Yesh. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Yer. 23:5; 33:14; Ez. 34:23; 37:24; Dan. 9:24; Mik. 7:20; Ros. 15:9.

10:44 Ros. 8:17.

10:45 «xetnilik bolghan ishengüchiler» — (Yoppadin kelgen) Yehudiylarni körsitidu. «yat ellerdikilerge» — demek, Yehudiy emeslerge.

10:46 Mar. 16:17; Ros. 2:4.

10:47 Ros. 8:36; 11:17.

11:2 «Yérusalémgha qaytqanda» — grék tilida «Yérusalémgha chiqqanda».

11:3 Mis. 23:32; 34:15; Qan. 7:2; Yuh. 18:28.

11:5 Ros. 10:9.

11:8 Law. 11:4; Qan. 14:7.

«Rosullarning paaliyetliri»

¹⁰ Bu ish üç qétim shundaq tekrarlınıp, axir bularning hemmisi asmangha qaytidin tartip keltildi. ¹¹ Mana del shu chaghda, Qeyseriyedin méni chaqirishqa ewetilgen üç kishi men turghan öyning aldigha keldi. ¹² Muqeddes Roh méni héch ikkilenmey ular bilen bille bérishqa buyrudi. Mushu alte qérindashmu men bilen bille bardi. Qeyseriyege yétip kélip, héliqi ademning öyige kirduq... ¹³ Bu kishi bizge özining öyide payda bolup turghan bir perishtini qandaq körgenlikini éytti. Perishte uninggha: «sen Yoppagha adem ewetip, Pétrus depmu atilidighan Simon isimlik bir ademni chaqirtip kel, ¹⁴ u sanga séni we pütkül ailengge nijatliq yetküzidighan bir xewerni éytip béridu» dégeniken...

¹⁵ Men gepni bashlighinimda, Muqeddes Roh xuddi bashta bizning üstimizge chüşhkinidek, ularghimu chüshti... ¹⁶ Shu chaghda, Rebning söz-kalamini, yeni: «Yehya kishilerni sugha chömlüldürgen, lékin siler bolsanglar Muqeddes Rohqa chömlüdürlüsiler» déginini ésimge aldım... ¹⁷ Shunga, eger Xuda emdi mushulargha biz Reb Eysa Mesihke étiqad qilghinimizdin kéyin bizge bergen iltipatqa oxshash iltipat ata qilghan bolsa, Xudani tosalghudek men zadi kim idim?..

¹⁸ Ular bu sözlerni anglighanda, eyibleshtin toxtap, Xudagha medhiye oqup: — Berheq, Xuda ellergimu hayatliqqa élip baridighan towa qilishni nésip qiliptu! — déyishti.

Antakya shehiridiki étiqadchilar

¹⁹ U chaghda, Istipanning ishi bilen ziyankeshlikke uchrıp herqaysi jaylarga tarqilip ketkenler Fenikiye rayoni, Siprus arili we Antakya shehiri qatarliq jaylarghiche yétip bérıp, bu jaylarda söz-kalamni peqet Yehudiylarghila yetküzetti... ²⁰ Lékin ulardin Siprus arili we Kurini shehiridin kelgen beziler Antakya shehirige barghanda, Reb Eysaning xush xewirini Gréklergimu yetküzdi... ²¹ Rebning qoli ular bilen bille bolup, tolimu nurghun kishiler ishinip towa qilip Rebge baghlandi...

²² Bu xewer Yérusalémdiki jamaetning quliqigha yétip keldi. Shuning bilen ular Barnabasni Antakyaghiche arilap ötüshke ewetti. ²³ Barnabas yétip bérıp, Xudaning méhir-shepqtini körüp, xushal boldi. U ularning hemmisini jan-dilidin qet'iylik bilen Rebge ching baghlinishqa righbetlendürdi... ²⁴ Chünki u Muqeddes Rohqa we iman-ishenchke toldurulghan bolup, yaxshi bir adem idi. Shuning bilen zor bir top ademler Rebge qoshuldi...

11:12 «héch ikkilenmey ular bilen bille bérish...» — yaki «(Yehudiy yaki Yehudiy emeslerni) héch ayrimay ular bilen bille bérish...». «mushu alte qérindash» — shübhısizki Yoppa shehiridin kelgen alte qérindashning shu chaghda Pétrusning hemrahliqida bolghanlıqını körsitidu.

11:12 Ros. 10:19; 15:7.

11:14 «u sanga séni we pütkül ailengge nijatliq yetküzidighan bir xewerni éytip béridu» dégeniken» — grék tilida «u sanga séni we pütkül ailengge qutquzush wasite bolghan birnechche sözlerni éytip béridu».

11:15 «Muqeddes Roh xuddi bashta bizning üstimizge chüşhkinidek» — rosul Pétrusning «bashta» dégen sözidin éniqki, u we bashqa étiqadchilargha nisbeten Muqeddes Rohning özlirige kelgenlik toluq bir yéngi bashlinish bolghanidi.

11:16 Yesh. 44:3; Yo. 2:28-29; Mat. 3:11; Mar. 1:8; Luqa 3:16; Yuh. 1:26; Ros. 1:5; 2:4; 19:4.

11:17 Ros. 15:9.

11:19 «ziyankeshlikke uchrıp...» — grék tilida «azab-oqubetlerge uchrıp...». «Siprus arili we Antakya shehiri qatarliq jaylar...» — bu Antakya «Suriyediki Antakya» idi.

11:19 Ros. 8:1, 4.

11:20 «... Reb Eysaning xush xewirini Gréklergimu yetküzdi» — «Grékler» «Yehudiy emesler» idi, elwette.

11:21 «...towa qilip Rebge baghlandi» — grék tilida «...«öz yolidin» burulup Rebge baghlandi».

11:21 Ros. 2:47; 5:14.

11:22 «... Shuning bilen ular Barnabasni Antakyaghiche arilap ötüshke ewetti» — meqsiti belkim, ehwalni bilip béqip, heqiqiy étiqadchilar bolsa ularni righbetlendürüş idi.

11:23 «Barnabas ... Xudaning méhir-shepqtini kördi...» — bu dégenlikning belkim köp jehetliri bardur: — (1) ademler heqiqeten towa qilip rebge baghlansa bu shübhısizki, Xudaning méhir-shepqtining zor netijisidir; (2) Xudaning méhir-shepqtini bilen étiqadchilarda herxil méwe — muhebbet, xushaliq, xatirjemlik qatarliqlar peyda bolidu; (3) jamaetning ösüshi we köpiyishi peqet Xudaning méhir-shepqtini bilenla bolidu.

11:23 Ros. 13:43; 14:22.

11:24 Ros. 4:36; 6:5.

«Rosullarning paaliyetliri»

²⁵ Shuning bilan Barnabas Tarsus shehirige Saulni izdep bardī. ²⁶ Uni tépip Antakyagha élip keldi; shundaq boldiki, ikkiylen jamaet bilan bille saq bir yil yigihilip, nurghun ademge telim berdi. Muxlislarning «Xristianlar» dep tunji atilishi Antakyadin bashlandi.

²⁷ U künlerde bezi peyghemberler Yérusalémdin Antakyagha chüshüp keldi. ²⁸ Bulardin Agabus isimlik bireylen otturigha chiqip, Rohning wehiyini yetküzüp, qattiq bir acharchiliqning pütkül dunyani basidighanliqini aldin éytti (bu acharchiliq derweqe «Klawdiyus Qeyser» höküm sürgen waqitta yüz berdi). ²⁹ Buning bilan Antakyadiki muxlislarning herbiri öz qurbigha qarap pul yighip, Yehudiye de turuwatqan qérindashlarga yardem bérishni qarar qildi. ³⁰ Ular bu qararni ada qilip, ianini Barnabas we Saulning qoli arqiliq Yehudiyediki jamaet aqsqaqallirigha yetküzüp berdi.

Téximu köp ziyankeshlikler

12¹ Shu chaghlarda, Hérod padishah jamaettikilerdin bezilirige ziyankeshlik qilmaqchi bolup ulargha qol saldi. ² U Yuhannaning akisi Yaqupni qilichlap óltürdi. ³ Özining bu qilghan ishining Yehudiylargha yaqqanliqini körüp, u Pétrusnimu tutqun qildurudi (shu chaghdā «pétir nan héyti» mezgili idi). ⁴ Pétrusni tutqandin kéyin, uni zindangha tashlap, töt leshker bir guruppa qilinghan töt qarawwul topigha tapshurdi. Pasxa héyttin kéyin, Hérod uni xalayıq aldida soraq qilmaqchi idi. ⁵ Shunga Pétrus zindanda tutup qélindi. Lékin jamaet Xudagha jan-dil bilen uning üçhün dua qilishiwatatti.

Pétrusning zindandin qutquzulushi

⁶ Emdi Hérod uni élip chiqip sot qilishning aldinqi kéchisi, Pétrus ikki zenjir bilen baghlaqliq péti, ikki qarawulning otturida uxlawatatti; ishikning sirtidimu birnechche qarawul zindanni közet qiliwatatti. ⁷ We tuyuqsız Rebning bir perishtisi körünüp, bir nur kamérni yorutti. Perishte Pétrusning biqinigha noqup:

— Téz tur! — dep oyghatti. Uning qolliridiki zenjir shu haman boshap chüshüp ketti. ⁸ Perishte uninggha:

— Bélingni baghliwal! Keshingnimu kiy! — dédi. Pétrus uning déginini qildi. Andin u:

— Chapiningni yépinchaqlap keynimdin mang! — dédi.

⁹ Pétrus uninggha egiship kamérdin chiqti. Biraq u perishtining wasitisi bilen boluwatqan bu ishlarning rastliqini bilmey, belki bir ghayibane körünüş körüptimen, dep oylawatatti. ¹⁰ Ular birinchi we ikkinchi közettin ötüp, zindanning sheherge chiqidighan tömür derwazisigha barghanda, derwaza ular üçhün özlükidin échilip ketti. Ular chiqip, bir kochidin ötkende, perishte tuyuqsız uning yénidin ketti.

11:25 Ros. 9:27.

11:26 «muxlislarning «Xristianlar» dep tunji atilishi Antakyadin bashlandi» — «Xristianlar» dégen söz belkim awwal «xréstos» («exmeq» dégen menide) dégen sözdin kelgen mesxire xaraktéridiki söz bolushi mumkin; lékin axir bérıp asasiy menisi yaxshi chiqti, yéni «Xristosning (Mesihning) ademliri» («Mesih» bolsa ibraniy tilida «Mashiyah» — grék tilida «Xristos»).

11:28 «Agabus... Rohning Wehiyi bilen ... aldin éytti» — «Roh» mushu yerde Muqeddes Roh, elwette.

11:28 Ros. 21:10.

11:29 «Buning bilan Antakyadiki muxlislarning herbiri öz qurbigha qarap pul yighip, Yehudiye de turuwatqan qérindashlarga yardem bérishni qarar qildi» — némishqa ular Yehudiyediki qérindashlarga alahide yardem ewetmekchi? (1) Yehudiy qérindashlar awwal Xudaning xizmitini algha sürtüş üçhün köp yerlerni sétiwetkenidi («Ros.» 2-bab); (2) Yérusalém we Yehudiye ölkiside bolghan ziyankeshlik bek éghir bolghachqa, étiqadchilarning iqtisadiy ziyani belkim az emes idi.

11:30 Ros. 12:25.

12:1 «Hérod padishah» — bu Hérod «Hérod Agrippa (I)» idi. Hérodlar toghruluq «Tebirler»ni körüng.

12:2 Mat. 4:21.

12:4 «Pasxa héyt» — yéni «ötüp kétish héyti».

12:4 Yuh. 21:18.

12:7 Ros. 5:19; 16:26.

«Rosullarning paaliyetliri»

¹¹ Shu chaghd, Pétrus ésige kélip, öz-özi: «Derweqe emdi Reb Öz perishtisini ewetip, méni Hérodning qolidin we Yehudiy xelqining kütkenlirining hemmisidin qutquzuptu, dep bildim» — dédi.

¹² Heqiqiy ehwalni chüshinip yetkende, u Markus depmu atilidighan Yuhannaning anisi Meryemning öyige bardı. U yerde nurghun kishiler yighilip dua-tilawet qiliwatatti. ¹³ U derwazining ishikini qaqqanda, Roda isimlik bir dédek awazni anglap chiqti. ¹⁴ U Pétrusning awazini tonup, xushallıqıdın ishikni échishqımu ülgürmey yügürüp kélip, hemmeylenge:

— Pétrus derwaza aldida turidu! — dep xewer qildi.

¹⁵ Lékin ular: — Sarang bolup qaldingghu! — déyishti. Biraq u: — Rast shundaq, dep turuwaldi. Ular:

— U uning perishtisi bolsa kérek! — déyishti..

¹⁶ Biraq Pétrus derwazini qéqiwerdi. Ular chiqip derwazini échip, uning özini körgende hemmeylen hang-tang bolushti. ¹⁷ Pétrus ulargha ün chiqarmasliqqa qol ishariti qilip, ulargha Rebning özini zindandin qandaq élip chiqqanliqini éytip berdi. Andin kéyin, u:

— Bu xewerni Yaqupqa we qérindashlarga yetküzüp qoyunglar, — dep, özi u yerdin bashqa yerge ketti...

¹⁸ Tang atqanda, qarawullar Pétrus zadi néme boldi dep sarisimige chüshti. ¹⁹ Hérod uni izdep uning iz-dérikini tapalmighachqa, qarawullarni soraq qilip, ularni ölümge mehkum qilishni buyrudi. Bu ishtin kéyin, u Yehudiyedin chüshüp Qeyseriye shehirige bérıp shu yerde turdi.

Hérod Agrippa xanning ölümü

²⁰ Eslide Hérod xan bilen Tur we Zidondikiler arisida qattiq jédel bar idi. Halbuki, Tur we Zidondikiler birliship, Hérodning aldigha keldi. Uning bilen yarishiwélış üçün ular aldi bilen xanning Bilastus isimlik shexsiy ghojidarini özlirige yar-yölek bolushqa qayil qilghanidi. Chünki bu yurttikiler ashliqni xanning ilkidiki jaylardin alatti.

²¹ Belgilengen körüshüş künide Hérod shahane tonlirini kiyip, soraq textide olturup, ulargha nutuq sözlidi. ²² Anglighan xelq:

— Bu ademning awazi emes, belki bir ilahning awazidur! — dep warqirashti.

²³ Shuan Perwerdigarning bir perishtisi xanni urdi; chünki u shan-sherepni Xudagha béghishlimidi.

Netijide, u qurtqa yem bolup öldi. ²⁴ Emma Xudaning söz-kalami dawamliq berq urup kéngeydi. ²⁵ Barnabas bilen Saul Yérusalémde ianilirini tapshurush xizmitini ada qilghandin kéyin, Antakyagha qaytip ketti. Ular Markus depmu atilidighan Yuhannani bille élip bardı.

Muqeddes Rohning Barnabas bilen Saulni ewetishi

13 ¹ Antakyadiki jamaet ichide bezi peyghemberler we telim bergüchiler bar idi. Ular Barnabas, «Qara» depmu atilidighan Shiméon, Kurinilik Lukius, Hérod xan bilen bille

12:15 «U uning perishtisi bolsa kérek» — ular «ölgén Pétrusning rohi» yaki «Pétrusni alahide qoghdıyidighan bir perishte» dep oylap qalghan bolushi mumkin.

12:17 «Bu xewerni Yaqupqa we qérindashlarga yetküzüp qoyunglar» — «Yaqup» mushu yerde Reb Eysaning inisi bolghan Yaqupni körsitidu.

12:17 Ros. 13:16; 19:33; 21:40.

12:21 «Hérod... ulargha nutuq sözlidi» — yaki «Hérod... ularni eyiblep nunuq sözlidi». Grék tilida «nutuq sözlesh» dégen bu sözning bezide «eyiblesh» dégen puriqi bar.

12:24 «emma Xudaning söz-kalami dawamliq berq urup kéngeydi» — démek, uninggha étiqad qilghuchilarning sani köpeymekte idi.

12:24 Yesh. 55:11; Ros. 6:7.

«Rosullarning paaliyetliri»

chong bolghan Manaen we Saullar idi.² Ular Rebning ibaditide bolup roza tutuwatqan bir mezigilde, Muqeddes Roh ulargha:

— Barnabas bilen Saulni Men ularni qilishqa chaqirghan xizmet üçün Manga ayrip qoyunglar, — dédi.

³ Shuning bilen, ular yene roza tutup dua qilghandin kéyin, ikkiyenning üstige qollirini tegküzüp uzitip qoydi.

Barnabas bilen Saul Siprusta

⁴ Ular Muqeddes Roh teripidin ewetilgen bolup, Selyukiye shehirige béríp, u yerdin kémige chiqip Siprus ariligha qarap yolgha chiqti.⁵ Salamis shehirige yétip kélip, ular Yehudiylarning sinagoglirida Xudaning söz-kalamini yetküzüshke bashlidi. Yuhanna ularning yardemchisi idi.

⁶ Ular pütün aralni arilap chiqip, Pafos shehirige keldi. Ular u yerde Baryeshua isimlik bir kishi bilen uchriship qaldi. U séhirger bolup, saxta peyghember bolghan bir Yehudiy idi.⁷ U kishi bu aralning rimliq waliyisi Sérgiyus Pawlusning hemrahi idi. Waliy uqumushluq bir kishi bolup, Barnabas bilen Saulni chaqirtip, Xudaning söz-kalamini anglimaqchi boldi.⁸ Lékin héliqi séhirger (uning grékche ismi Elimas bolup, «séhirger» dégen menide) ulargha qarshi chiqip, waliyning rayini étiqadtin qayturushni urunmaqta idi.⁹ Biraq Muqeddes Rohqa toldurulghan Saul (yene «Pawlus» depmu atilidu) héliqi séhirgerge tikilip qarap.¹⁰ uninggha:

— Ey, qelbing herxil hiyligerlik we aldamchilik bilen tolghan Iblisning oghli, hemme heqqaniyliqning dushmini! Perwerdigarning tüz yollirini burmilashni zadi toxtatmamsen?! ¹¹ Emdi Rebning qoli üstüingge chüshti! Közliring kor bolup, bir mezigil künning yoruqini körelmeysen! — dédi.

Shuan, bir xil tuman we qarangghuluq uni basti. U yolni silashturup, kishilerdin méni qolumdin yétilenglar, dep iltija qilatti. ¹² Yüz bergen ishni körgen waliy Rebning telimige qattiq heyran bolup, Uninggha étiqad qildi.

Pawlusning bir sinagoga Rebning telimini bérishi

¹³ Pawlus bilen uning hemrahliri kémige chiqip, Pafostin Pamfiliye ölkisidiki Perge shehirige bardi. U yerde Yuhanna ulardin ayrilip Yérusalémgha qaytti.¹⁴ Pawluslar bolsa Perge shehridin chiqip, dawamliq méngip Pisidiye rayonidiki Antakya shehirige béríp, shabat küni sinagogqa kirdi. ¹⁵ Tewrat qisimliridin we peyghemberlerning yazmiliridin oqulghandin kéyin, sinagogning chongliri ularni chaqirtip:

— Qérindashlar, eger xalayiqaqqa birer nesihet sözünglar bolsa, éytinglar, — dédi.

¹⁶ Pawlus ornidin turup, qol ishiriti qilip, xalayiqaqqa mundaq dédi:

13:1 «qara» depmu atilidighan Shiméon» — grék tilida «négir» depmu atilidighan Shiméon». «Négir» dégen menisi «qara». «Hérod xan» — mushu ayette «xan» grék tilida «tétrarq» dégen söz bilen ipadiliniidu. «Tétrarq» dégenning toluq menisi «(zémninng) töttin bir qismi üstidiki hakim». «Tétrarq» dégen mertiwé «waliy»din töwen; shuning üçün Hérodlar Pontiy Pilatusqa boysunushi kérek idi.

13:1 Ros. 14:26.

13:2 Mat. 9:38; Ros. 9:15; 22:21; Rim. 1:1; 10:15; Gal. 1:15; 2:8; Ef. 3:8; 1Tim. 2:7; 2Tim. 1:11; Ibr. 5:4.

13:3 Ros. 6:6; 8:15; 19:6.

13:5 «Yuhanna ularning yardemchisi idi» — yeni Markus depmu atalghan Yuhanna.

13:5 Ros. 12:25.

13:6 Ros. 8:9; 19:13.

13:9 «Saul yene «Pawlus» depmu atilidu...» — «Pawlus» latinche isim bolup, menisi belkim «kichik». Saul Muqeddes Roh teripidin Yehudiy emeslerning xizmitide bolushqa chaqirilghachqa, u mushu yerdin bashlap özi üçün bu latinche isim ishliashke bashlaydu.

13:13 «U yerde Yuhanna ulardin ayrilip Yérusalémgha qaytti» — mushu «Yuhanna» bolsa Yuhanna Markus idi.

13:13 Ros. 15:38.

«Rosullarning paaliyetliri»

— Ey Israilar we Xudadin qorqqanlar, qulaq sélinglar!..¹⁷ Bu Israil xelqining Xudasi ata-bowilirimizni tallidi; ular Misirda musapir bolup yashighan waqitlarda ularni ulugh qildi, Özining égiz kötürgen biliki bilen ularni Misirdin qutquzup chiqti..¹⁸ U chölde ulargha texminen qiriq yil ghemxorluq qildi..¹⁹ andin Qanaan zéminidiki yette elni yoqitip, ularning zéminlirini ulargha miras qilip berdi..²⁰ Bu ishlargha aldi-keyni bolup texminen töt yüz ellik yil ketti. Kéyin, taki Samuil peyghember otturigha chiqqiche, u ulargha batur hakimlarni tiklep berdi..²¹ Andin ular bizge bir padishahni bersiken, dep Samuil peyghemberdin tilidi. Shuning bilen Xuda ulargha Binyamin qebilisidin Kish isimlik ademning oghli Saulni tiklep berdi. U qiriq yil höküm sürdi..²² Biraq Xuda Saulni seltenitidin chühürüp, ulargha Dawutni padishah qilip turghuzup berdi. Xuda uning heqqide guwahliq bérip: «Könglümdikidek bir ademni, yeni Yessening oghli Dawutni taptim. U Méning toluq irademege emel qilidu», — dédi..²³ Özi wede qilghandek Xuda bu ademning neslidin Israil xelqige bir Qutquzhuchi tiklep berdi — u bolsa Eysaning özüdur!

²⁴ U xelqning otturisigha chiqishtin alwwal, Yehya peyghember chiqip, barliq Israil xelqini towa qilishni bildüridighan chömüldürüşni qobul qilinglar, dep jakarladi..²⁵ Yehya peyghember wezipini tamamlighanda, xalayiqa mundaq dégenidi: «Siler méni kim dep bilisiler? Men siler kütken zat emesmen. Biraq mana, mendin kéyin birsi kélidu, men hetta uning ayagh keshlirini yéshishkimu layiq emesmen!»..²⁶ Ey qérindashlar, Ibrahimning jemetining nesilliri we aranglardiki Xudadin qorqqanlar, bu nijatliqning söz-kalami silerge ewetildi!..²⁷ Yérusalémدا turuwatqanlar we ularning hakimliri Eysani tonumay, uning üstidin gunahkar dep höküm chiqarghini bilen, her shabat küni oqulidighan peyghemberlerning aldin éytqan sözlirini emelge ashurdi..²⁸ Gerche ular uningdin ölüm jazasigha höküm qilishqa tégishlik birer gunah tapalmighan bolsimu, waliy Pilatustin yenila uni ölümge mehkum qilishni ötündi..²⁹ Ular bu ishlarni qilip muqeddes yazmilarda uning heqqide aldin pütülgenlerning hemmisini özliri bilmigen halda emelge ashurghandin kéyin, uning jesitini kréstitin chühürüp, bir qebrige qoydi..³⁰ Lékin Xuda uni ölümدين tirildürdi!..³¹ Tirilgendin kéyin, u burun özi bilen Galiliyedin Yérusalémghiche egiship kelgenlerge köp künler ichide nechche qétim körünüp turdi. Bu kishiler hazir Israil xelqige uning guwahchiliri boluwatidu..

³²⁻³³ Bizmu ata-bowilirimizgha qilinghan wedining xush xewirini silerge hazir jakarlaymiz — Xuda Eysani arimizda tiklep, bu wedini ularning ewladliri bolghan bizlerge emelge ashurdi. Bu heqte Zeburning ikkinchi küyide aldin'ala mundaq pütülgen: «Sen Méning Oghlum, Özüm

13:16 «Ey Israilar we Xudadin qorqqanlar...» — «Xudadin qorqqanlar» dégen turaqliq ibare Tewrat étiqadida bolghan «yat ellikler» (Yehudiy emesler)ni körsitidu. Xetne qobul qilmighan bolsimu, ulargha sinagogqa qatnishishqa ruxset bérilgen.

13:16 Ros. 12:17; 19:33; 21:40.

13:17 Mis. 1:1.

13:18 Mis. 16:35; Chöl. 14:34; Zeb. 95:10.

13:19 Ye. 14:2.

13:20 Hak. 2:16; 3:9.

13:21 1Sam. 8:5; 9:15; 10:15; Hosh. 13:11.

13:22 1Sam. 13:14; 16:12; Zeb. 89:19-29; Ros. 7:45.

13:24 Mat. 3:1; Mar. 1:2; Luqa 3:2; Yuh. 3:23.

13:25 «Men siler kütken zat emesmen» — grék tilida: «Men «u» emesmen» yaki «Men «shu zat» emesmen».

13:25 Mat. 3:11; Yuh. 1:20.

13:26 «... Ibrahimning jemetining nesilliri we aranglardiki Xudadin qorqqanlar...» — «Xudadin qorqqanlar» — 16-ayet we izahatning körüng.

13:26 Mat. 10:6; Ros. 3:26; 13:46.

13:27 «Yérusalémدا turuwatqanlar we ularning hakimliri Eysani tonumay...» — grék tilida: «Yérusalémدا turuwatqanlar we ularning hakimliri uni tonumay...».

13:27 Yuh. 16:3; Ros. 3:17; 1Kor. 2:8; 1Tim. 1:13.

13:28 Mat. 27:20; Mar. 15:11; Luqa 23:18; Yuh. 19:6.

13:30 Mat. 28:6; Mar. 16:6; Luqa 24:6.

13:31 Mar. 16:14; Yuh. 20:19; 21:1; Ros. 1:3; 1Kor. 15:5.

«Rosullarning paaliyetliri»

séni bügünki künide tughdurdum»...³⁴ Emdilikte Xudaning Eysagha chirishni qayta körgüzmeý ölümündin tirildürüdighanliqi heqqide u muqeddes yazmilarda mundaq aldın éytqan: «Dawutqa wede qilghan méhir-shepqetlerni silerge ata qilimen!»...³⁵ Shunga yene bu heqte yene bir ayette: — «I Xuda, Séning muqeddes Bolghuchunggha ténining chirishini körgüzmeysen»...

³⁶ Chünki Dawut derweqe Xudaning iradisi boyiche öz dewri üçün xizmet qilip, öz ata-bowilirigha qoshulup ölümde uxlap uning téni chirip ketkenidi...³⁷ Lékin Xuda ölümündin tirildürgüchi bolsa chirishni héch körmidi...

³⁸ Emdi shunga siler shuni bilishinglar kérekki, i qérindashlar, hazir gunahlardin kechürüm qilinish yoli del shu kishi arqiliq silerge jakarliniwatidu...³⁹ Musa peyghemberge chüshürülgen Tewrat qanuni bilen siler xalas bolalmaywatqan ishlardin uninggha étiqad qilghuchilar u arqiliq xalas qilinip heqqaniy qilinidu!...⁴⁰ Shunga, peyghemberler aldın éytqan shu balayı'apet béshinglarga chüshmesliki üçün éhtiyat qilinglar! —

⁴¹ «Qaranglar, i mazaq qilghuchilar, heyranuhes bolup halak bolunglar!

Chünki silerning künliringlarda bir ish qilimenki,

Uni birsi silerge élan qilsimu siler shu ishqa hergiz ishenmeysiler!»...

⁴² Pawlus bilen Barnabas sinagogdin chiqiwatqanda, jamaet ulargha kélerki shabat küni bu ishlar heqqide yene sözleshni yélindi. ⁴³ Sinagotiki jamaet tarqalghanda, nurghun Yehudiylar we Xudadin qorqqan Tewratqa étiqad qilghan Yehudiy emeslermu Pawlus bilen Barnabasqa egeshti. Ikkisi ulargha söz qilip, ularni Xudaning méhir-shepqtide ching turushqa dewet qildi...

⁴⁴ Kéyinki shabat küni, pütün sheher xelqi dégüdek Xudaning söz-kalamini anglighili kélishti.

⁴⁵ Biraq bundaq top-top adamlarni körgen Yehudiylar hesetke chömüp, Pawlusning sözlirige qarshi tetür gep qilip, uninggha töhmet qildi. ⁴⁶ Emdi Pawlus bilen Barnabas téximu yürekli halda mundaq dédi:

— Xudaning söz-kalamini aldi bilen siler Yehudiy xelqige yetküzüsh kérek idi. Lékin siler uni chetke qéqip özünglarni menggülük hayatqa layiq körmigendin kéyin, mana biz silerdin bu-

13:32-33 «Sen Méning Oghlum, Özüm séni bügünki künide tughdurdum» — «Zeb.» 2:7. Bezi alimlar, bu bésharettiki «tiklesh» dégen söz uning ölümündin tirildürülgenlikni körsitidu, dep «tirildürüp» dep terjime qilidu. Lékin uning tirilishini körsitidighan bésharetlerni neqil keltürüdighan ayetler 34-35-ayetlerdur. Shunga Zeburdiki bu bésharet («Zeb.» 2:7) uning pak qiz Meryemdin tughulushini körsitidu, dep qaraymiz.

13:32-33 Yar. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Qan. 18:15; 2Sam. 7:12; Zeb. 132:11; Yesh. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Yer. 23:5; 33:14; Ez. 34:23; 37:24; Dan. 9:24,25; Zeb. 2:7.

13:34 «Dawutqa wede qilghan méhir-shepqetlerni silerge ata qilimen!» — «Yesh.» 55:2.

13:34 Yesh. 55:3.

13:35 «I Xuda, Séning muqeddes Bolghuchunggha ténining chirishini körgüzmeysen» — «Zeb.» 16:10. «Séning muqeddes Bolghuchung» Mesihni körsitidu.

13:35 Zeb. 16:10; Ros. 2:27.

13:36 «Dawut derweqe Xudaning iradisi boyiche öz dewri üçün xizmet qilip,...» — yaki «Dawut derweqe öz dewride Xudaning muddia-meqsetliri üçün xizmet qilip,...». «uning téni chirip ketkenidi» — grék tilida «chirishlerni kördi». 35-ayetni köring.

13:36 1Pad. 2:10; Ros. 2:29.

13:37 «Lékin Xuda ölümündin tirildürgüchi bolsa chirishni héch körmidi» — «Xuda ölümündin tirildürgüchi» Eysani körsitidu, elwette.

13:38 «hazir gunahlardin kechürüm qilinish yoli del shu kishi arqiliq silerge jakarliniwatidu» — «del shu kishi arqiliq» Eysa arqiliq, demek.

13:38 Luqa 24:47; 1Yuha. 2:12

13:39 «Tewrat qanuni bilen siler xalas bolalmaywatqan ishlar» — «xalas bolalmaydighan ishlar» hertürlük ishlarni körsitidu; gunahning ilkindin xalas bolushni öz ichige élipla qalmay, belki Tewrat qanunida békitilgen türlük qurbanliq qilish we resim-qaidilerdin xalas bolushni öz ichige alidu.

13:39 Rim. 3:28; 8:3; 10:4; Gal. 2:16; Ibr. 7:19.

13:41 «qaranglar, i mazaq qilghuchilar, heyranuhes bolup halak bolunglar! Chünki silerning künliringlarda bir ish qilimenki, uni birsi silerge élan qilsimu siler shu ishqa hergiz ishenmeysiler!» — Tewrat, «Hab.» 1:5.

13:41 Yesh. 28:14; Hab. 1:5.

13:43 Ros. 11:23; 14:22.

«Rosullarning paaliyetliri»

rulup ellerge yüzlinimiz!..⁴⁷ Chünki Perwerdigar muqeddes yazmilarda bizge mundaq buyrugan: —

«Men Sêni yat ellerge nur bolushqa,

Yer yüzining chet-yaqilirighiche nijatliq bolushung üçün Sêni atidim»..

⁴⁸ Ellerdikiler bu sözni anglap, xushal bolushup Rebning söz-kalamini ulughlashti; menggülik hayatqa érishishke békitilgenlerning hemmisi étiqad qildi..

⁴⁹ Shundaq qilip, Rebning söz-kalami pütkül zémingha tarqaldi. ⁵⁰ Biraq Yehudiylar Xudadin qorqqan yuqiri tebiqilik ayallarni hem sheher mötiwerlirini qutritip, Pawlus bilen Barnabasqa ziyankeshlik qilghuzup, ular ikkisini öz yurtliridin qoghlap chiqardi..⁵¹ Emma Pawlus bilen Barnabas ulargha qarap ayaghliridiki topini qéqishturuwétip, Konya shehirige qarap mangdi..

⁵² Antakyardiki muxlislar bolsa xushalliqqa hemde Muqeddes Rohqa tolduruldi.

Pawlus bilen Barnabas Konya shehiride

14¹ Konya shehiride shundaq boldiki, Pawlus bilen Barnabas Yehudiylarning sinagogigha kirgende, jamaetke shundaq sözlidiki, netijide Yehudiylar we Gréklerdinmu nurghan kishiler étiqad qildi. ² (halbuki, ishenmigen Yehudiylar yat elliklerning köngüllirini zeherlep, ularni qérindashlarga qarshi turushqa qutratti).³ Shunga Pawlus bilen Barnabas u yerde xéli uzun turup, Rebge tayinip yüreklik halda xush xewerni jakarlidi; Reb ularning qolliri bilen möjizilik alametler we karametlerni körsitip öz méhir-shepqitining söz-kalamigha guwahliq berdi..⁴ Buning bilen sheher xelqi ikkige bölünüp kétip, beziliri Yehudiylar terepte, beziliri bolsa rosullar terepte turdi..⁵ Axirda, bir qisim yat ellikler bilen Yehudiylar arisida (öz bashliqliri bilen birlikte) rosullarni qiynap, chalma-késeek qilish qutratquluqi bash kötürdi..⁶⁻⁷ Lékin ular bu ishtin xewer tépip, shu yerdin qéchip Likawunya rayonidiki Listra we Derbe sheherliri hemde etraptiki yurtlarga qarap mangdi. Ular shu yerlerde xush xewerni dawamliq jakarlawerdi..

Listra we Derbe sheherliride

⁸ Shu chaghda, Listra shehiride putlirida maghduri yoq, héch méngip baqmighan bir tughma palech olturatti..⁹ Pawlus söz qiliwatqanda, bu adem uninggha qulaq sélip olturatti. Pawlus

13:46 «mana biz silerdin burulup ellerge yüzlinimiz!» — «ellerge yüzlinimiz» — yeni «Yehudiy emeslerge yüzlinimiz». Démeq, Xudaning söz-kalamini ulargha yetküzimiz.

13:46 Mis. 32:10; Yesh. 55:5; Mat. 8:12; 10:6; 21:43; Ros. 3:26; 13:26; Rim. 10:19.

13:47 «Men Sêni yat ellerge nur bolushqa, yer yüzining chet-yaqilirighiche nijatliq bolushung üçün Sêni atidim» — «Yesh.» 42:6 we 49:6ni körlüg; mushu ayetlerdiki («Sêni») Mesihni körsitidu. Barnabas we Pawlus «Perwerdigarning quli»ning ishlirini dawamlashturup yürügüzmekte (1-bab, 1-ayet).

13:47 Yesh. 42:6; 49:6; Luqa 2:32.

13:48 «békitilgenler» — yaki «bel baghliganlar» yaki «mayil qilinghanlar».

13:50 «Biraq Yehudiylar Xudadin qorqqan yuqiri tebiqilik ayallarni hem sheher mötiwerlirini qutritip...» — «Xudadin qorqqan ayallar» bolsa Tewratqa étiqad qilghan Yehudiy bolmighan, sinagogtiki ibadetke qatnishidighan ayallar. Gerche ular «Xudadin qorqqan» bolsimu, mushu yerde Yehudiylarning qutritishi bilen azdurulghan.

13:50 2Tim. 3:11.

13:51 «Pawlus bilen Barnabas ulargha qarap ayaghliridiki topini qéqishturuwétip,...» — «ayaghliridiki topini qéqishturuwétish» dégen heriket «munasiwitimiz pütünley üzülde» dégen agahning ipadisi idi. «Mat.» 10:14, «Mar.» 6:11, «Luqa» 5:9ni körlüg. «Konya shehiri» — hazirqi nam. Kona grékche ismi «Ikonium» yaki «Ikonion». U hazirqi Türkiyede.

14:1 «netijide Yehudiylar we Gréklerdinmu nurghan kishiler étiqad qildi» — «Grékler» belkim shu yerdiki her millettin bolghan «Yehudiy emesler»ni körsitidu.

14:3 Mar. 16:20; Ros. 19:11; Ibr. 2:4.

14:4 «sheher xelqi ikkige bölünüp kétip...» — yaki «sheherning köp qismi ikkige bölünüp kétip...».

14:6-7 Mat. 10:23; Ros. 8:1.

14:8 Ros. 3:2.

«Rosullarning paaliyetliri»

uningha köz tikip uning saqaytilishigha ishenchi barliqini körüp yétip, ¹⁰ yuqiri awaz bilen: — Ornungdin des tur! — dédi.

Héliqi adem shuan ornidin des turup méngishqa bashlidi. ¹¹ Lékin Pawlusning bu ishini körge top-top ademler Likawunya tili bilen:

— Ilahlar insan qiyapitige kirip arimizgha chüshüptu! — dep warqiriship ketti.. ¹² Ular Barnabasni «Ilah Zéus» dep atashti we Pawlusni sözleshte bashlamchi bolghachqa uni «Ilah Hérmis»

14:11 Ros. 28:6.

Rosul Pawlusning xush hewerni jakarlighan 1-sepiri

«Rosullarning paaliyetliri»

dep atashti.¹³ Sheherning sirtida «Zéus Ilah»ning butxanisi bar idi. Shu butxanidiki kahin sheher derwazisigha öküz we gül chembireklarni élip kélip, xelq bilen bille rosullargha atap qurbanliq qilmaqchi boldi.¹⁴ Lékin rosullar Barnabas bilen Pawlus bu ishni anglap, kiyim-kéçeklirini yirtqan halda, köpchilikning arisigha yügürüp kirip, warqirap mundaq dédi:

¹⁵ — Xalayıq, bu ishlarni néme dep qiliwatisiler?! Biz silerge oxshash héssiyattiki insanlarmiz! Biz silerge bu erzimes nersilerni tashlap, asman-zémin, déngiz-okyan we ulardiki barliq mexluqlarni Yaratquchi hayat Xudaghila ibadet qilishinglar kérek dep jakarlawatimiz! ¹⁶ Burunqi dewrlerde, u herqaysi ellerni öz yollirida méngishqa yol qoyghan. ¹⁷ Shundaq bolsimu, U Özini ispatlaydighan guwahliqni qaldurmighan emes. Chünki U hemishe silerge shapaet körsitip, yamghurni öz waqtida ershtin yaghdurup mol hosul ata qilip, ash-tamaq bilen silerni toyghuzup, qelbinglarni xushalliqqa chömdürüp keldi.

¹⁸ Hetta ular bu sözlerni qilghan bolsimu, xalayıqning ulargha atap qurbanliq qilishini aranla tosuwaldi.

¹⁹ Lékin Antakya we Konya sheherliridin bezi Yehudiylar kélip, kishilerni özlirige qayil qilishi bilen, xelq Pawlusni chalma-késeke qildi, andin uni öldi dep qarap, sheher sirtigha sörep achiqip tashliwetti. ²⁰ Lékin muxlislar uning etrapigha olashqanda, Pawlus ornidin turup, sheherge qaytip kirdi. Etisi, u Barnabas bilen bille Derbe shehirige ketti.

Rosullarning Suriyediki Antakyagha qaytip kélishi

²¹ Emdi ular Derbe shehiride xush xewer jakarlap, nurghun adamlarni Mesihge muxlis bolushqa kirgüzgendin kéyin, ikkiylen Listra, Konya we Antakya sheherlirige qaytip bardı. ²² Ular u yerlerde muxlislarining qelblirini kücheytip, ularni étiqadta ching turushqa righbetlendürüp, shundaqla: — Biz Xudaning padishahliqigha kirishte nurghun japa-musheqqetlerni beshimizdin ötküzüshimiz muqerrer bolidu, — dep nesihet qildi.

²³ Ular yene herqaysi jamaet ichide aqsaqallarni tallap belgilep, dua qilish we roza tutush arqiliq ularni özliri étiqad baghlighan Rebbe tapshurdi. ²⁴ Ikkiylen Pisidiye rayonidin ötüp Pamfiliye ölkisige keldi. ²⁵ Ular Perge shehiride söz-kalamni yetküzgendin kéyin, Attalya shehirige bardı.

²⁶ Andin u yerdin kémige chiqip, Suriyediki Antakyagha qarap ketti. Ular eslide shu yerde özliri hazir tamamlighan bu wezipini ada qilishqa jamaettikiler teripidin Xudaning méhri-shepquitige tapshurulghanıdı.

²⁷ Qaytip kelgende, ular jamaetni bir yerge jem qilghanda, ulargha Xudaning özliri arqiliq qilghan barliq emellirini, shundaqla Xudaning qandaq qilip ellerge étiqadning bir ishikini achqanliqini sözlep berdi. ²⁸ Ular u yerde muxlislar bilen bille uzun mezigil turdi.

Yérusalémdiki sünnet toghrisidiki yighin

15¹ Shu chaghlarda beziler Yehudiye ölkisidin kélip, Antakyadiki qérindashlarga: — Siler Musa peyghemberge tapshurulghan yosun boyiche xetne qilinishni qobul qilmi-

14:12 «Ilah Zéus» — Gréklerning «bash ilahı»i («Yupitér» dégen planéta). «Ilah Hérmis» — Hérmis («Mérkuriy» dégen planéta) «ilahlarning elchisi» dep qarilatti.

14:15 Yar. 1:1; Zeb. 33:6; 124:8; 146:6; Ros. 10:26; Weh. 14:7; 19:10; 22:9.

14:16 Zeb. 81:12

14:17 Rim. 1:19.

14:19 2Kor. 11:25.

14:22 Mat. 10:38; 16:24; Luqa 24:26; Ros. 11:23; 13:43; 2Tim. 3:12.

14:25 «... Attalya shehirige bardı» — Attalya shehiri déngiz boyida idi; hazirqi «Antaliya».

14:26 Ros. 13:1.

14:27 «Xudaning qandaq qilip ellerge étiqadning bir ishikini achqanliqini sözlep berdi» — «eller» mushu yerde «yat eller», «Yehudiy emesler» dégen menide.

«Rosullarning paaliyetliri»

sanglar, qutquzulmaysiler! — dep telim bérishke boshlidi..

² Bu ish toghrisida chong majira chiqqan bolup, Pawlus bilen Barnabas ikkiylen shu kishiler bilen keskin munazire qilishqandin kéyin, qérindashlar Pawlusni, Barnabasni, shundaqla ularning arisidin birnechcheylenni bu mesile toghrisida rosullar we aqsaqallar bilen kórúshúshke Yérusalémgha barsun dep békitgen..

³ Shundaq qilip ular jamaet teripidin yolgha sélinip, sepiride Fenikiye rayoni we Samariye ól-kisini bésip ótúp, barghanla yéride ellerningmu towa qilip étiqad yoligha kirgenlikini tepsiliy sözlidi. Bu xewer barliq qérindashlarni zor shadliqqa chömzügüdi.. ⁴ Pawluslar Yérusalémgha kelginide, ular jamaettikiler, rosullar we aqsaqallar teripidin qarshi élinip, köpchilikke Xudaning ózliri arqiliq barliq qilghan emellirini bayan qilip berdi. ⁵ Lékin Perisiy mezhipidikilerdin étiqad yoligha kirgen beziler ornidin turushup:

— Mushu yat elliklerni xetne qilish kérek, shundaqla ulargha Musagha chühürülgen Tewrat qanunigha emel qilishi kéreklikini jékilesh kérek! — dédi.

⁶ Shunga rosullar bilen aqsaqallar bu mesilini muzakire qilish üçün jem bolushti. ⁷ Uzun söhbetlishishtin kéyin, Pétrus ornidin turup mundaq dédi:

— Qérindashlar, desleptiki künlerde Xudaning ichinglardin méni tallap méning aghzim arqiliq xush xewerdiki söz-kalamni yat elliklerge anglitip ularning étiqad qilishida wasite qilishqa békitkenlikidin xewiringlar bar..

⁸ We insanlarning qelbini bilgüchi Xuda Muqeddes Rohni bizge ata qilghinidek, ularghimu ata qildi.. ⁹ Shundaq qilip, Xuda ularni biz bilen héchqandaq perqlendürmey, ularning qelblirini étiqad arqiliq pak qildi..

¹⁰ Ehwal mana shundaq iken, emdi siler néme üçün özimiz we ata-bowilirimizmu kötürelmigen bir boyunturuqni muxlislarning boynigha artmaqchi bolup, Xudani sinimaqchi bolisiler?!

¹¹ Emdilikte, biz bolsaq Reb Eysaning méhir-shepqitige tayinip ulargha oxshash qutquzulimiz, dep ishinimiz..

¹² Bu sözdin kéyin, Barnabas bilen Pawlus chiqip, Xuda ózliri arqiliq yat elliklerning arisida kórsetken barliq möjizilik alametlerni we karametlerni bayan qilip berdi; köpchilik ulargha qulaq sélip sükütte turdi. ¹³ Ularining sözi tügigendin kéyin, Yaqup mundaq dédi:

— Qérindashlar, manga qulaq sélinglar! ¹⁴ Bayatin Shiméon Xudaning yat elliklernimu bashtinla shapaet bilen yoqlap, ularning arisidin Öz nami üçün bir xelq chiqiridighanliqini chühendürüp ötti.. ¹⁵ Peyghemberlarning éytqanlirimu buninggha uyghun kélidu, xuddi muqeddes yazmilarda munu sözler pütülgendek: —

¹⁶ — ««Mushu ishlardin kéyin, Men qaytip kélip, Dawutning yiqilghan chédirini yéngibashtin qurup tikleymen,

15:1 «Siler Musa peyghemberge tapshurulghan yosun boyiche xetne qilinishni qobul qilmisanglar, qutquzulmaysiler!» — Yehudiyedin kelgenler alliqachan sünnet qilinghan Yehudiylar, elwette.

15:1 Yar. 17:10; Law. 12:3; Gal. 5:2.

15:2 Gal. 2:1.

15:3 «ellerningmu towa qilip...» — «eller» yene «Yehudiy emesler» dégen menide. «ellerningmu towa qilip étiqad yoligha kirgenlikni...» — mushu yerde grék tilida: «towa qilip étiqad yoligha kirish» dégen ibare peqet birla söz «burulush» bilen ipadiliniidu.

15:7 Ros. 10:20; 11:12.

15:8 1Tar. 28:9; 29:17; Zeb. 7:9; Yer. 11:20; 17:10; 20:12.

15:9 Ros. 10:43, 44.

15:10 Mat. 23:4.

15:11 «Emdikte, biz bolsaq Reb Eysaning méhir-shepqitige tayinip ulargha oxshash qutquzulimiz, dep ishinimiz» — bu aytettiki «biz» Yehudiy étiqachilarni, «ular» Yehudiy bolmighan étiqadchilarni körsitidu.

15:11 Ef. 2:8; Tit. 3:4.

15:14 «Shiméon» — Pétrusning aramiy tilidiki ismi («Simon» bolsa uning ibraniy tilidiki sheklidir). «Xudaning yat elliklernimu bashtinla shapaet bilen yoqlap, ularning arisidin Öz nami üçün bir xelq chiqiridighanliqi» — «shapaet bilen yoqlash» grék tilida peqet «yoqlash» dégen sözla bilen ipadiliniidu.

«Rosullarning paaliyetliri»

Uning xarabiliklirini qayta bina qilib, eslige keltürimen.

¹⁷⁻¹⁸ Shundaq qilib, jahandiki bashqa insanlarmu, yeni Méning namim bilen atalghan barliq eller Méni izdep tapidu» deydu bu ishlarni emelge Ashurghuchi we shundaqla ularni ezeldin ayan qilib kelgen Perwerdigar!...»

¹⁹ — Shuning üçün xulasem shuki, yat ellikler arisidin towa qilib Xudagha étiqad baghliganlarga aware-éghirchilik sélip qoymasliqimiz kérek; ²⁰ peqet ulargha: «Butlarga atilip bulghanghan nersilerni yéyishtin, jinsiy buzuqluqtin, qanni we boghup soyulghan haywanlarning göshliridinmu yéyishtin néri bolunglar» dep tapilap, bir parche xet yazayli... ²¹ Chünki qedimki dewrlerdin tartip her sheherde shabat künide sinagoglarda Musa peyghemberning éytqanliri oqulup, uning körsetmiliri ögitilip kelgen..

Yehudi yemes étiqadchilarga yézilghan xet

²² Shuning bilen rosullar, aqsqaqallar, shundaqla Yérusalémdiki pütkül jamaettikiler öz arisidin birnechche ademni tallap, ularni Pawlus we Barnabas bilen bille Antakyagha ewetishni layiq kördi. Eslide qérindashlar ichide bashlamchi bolghan Yehuda (Barsabas depmu atilidu) bilen Silaslar buninggha tallandi.

²³ Xet bolsa ulargha tapshuruldi, uningda mundaq yézilghanidi: — «I Antakya, Suriye we Kilikiyede turuwatqan yat ellik qérindashlar, — Yérusalémdiki qérindashliringlardin, rosullar bilen aqsqaqallardin silerge salam!

²⁴ Arimizdin bezi kishiler chiqip yéninglarga bérrip, sözliri bilen silerni biaramliqqa sélip könglülarni parakende qilib qoyghanliqini angliduq. Lékin biz ulargha héchqandaq söz-emr qilmiduq... ²⁵ Shu sewebtin, biz bu ishta oylirimiz bir yerdin chiqqandin kéyin, arimizdin tallanghan birnechcheylenni söyümlük Barnabas we Pawlusimiz bilen bille yéninglarga ewetishni qarar qilduq. ²⁶ Bu ikkiylen Rebbimiz Eysa Mesihning nami üçün hayatini xeterge tewekkül qilghan kishilerdur... ²⁷ Shunga biz Yehuda bilen Silasni yazghanlirimizni silerge öz aghzi bilenmu sözlep bersun dep, yéninglarga ewettuq. ²⁸ Gepning poskallisigha kelsek, Muqeddes Rohqa, shundaqla bizlergimu shu layiq körüngenki, töwendiki zörür bolghan ishlardin sirt, silerge héchqandaq bashqa ishni yüklimeslikimiz kérek: ²⁹ — Butlarga atalghan nersilerdin, qanni we boghup soyulghan haywanlarning göshliridin yéyishtin we jinsiy buzuqluqtin néri bolush — siler mushu birnechche ishtin saqlansanglar, yaxshi qilghan bolisiler.

15:17-18 «Shundaq qilib, jahandiki bashqa insanlarmu, yeni Méning namim bilen atalghan barliq eller...» — «jahandiki bashqa insanlar» Yehudiy xelqidin bashqa barliq ellerni körstidu. «Méning namim bilen atalghan barliq (yat) eller» «Öz xelqim bolushqa chaqirghan yat eller» yaki «Men igidarchilik qilghan barliq eller» dégenlerni bildüridu. «Mushu ishlardin kéyin, men qaytip kélip, Dawutning yiqilghan chédirini yéngibashtin qurup tikleymen... shundaq qilib, jahandiki bashqa insanlarmu, yeni Méning namim bilen atalghan barliq eller Méni izdep tapidu» — (16-17-ayet) bu neqil keltürilgen bésharetler «Am.» 9:11-12 we «Yesh.» 45:21din élinghan. Yaqup bu bésharetlerni «Séptuagint» LXX dégen grék tilidiki terjimisidin alghan. «Amos» tiki «qoshumche söz» imiznimu körüng.

15:17-18 Am. 9:11,12.

15:20 «Butlarga atilip bulghanghan nersiler» — grék tilida «Butlardin bulghanghan nersiler» dégen bilen ipadilidu; «nersiler» belkim gösh we herxil yémek-ichmekni körsetse kérek. Grékler arisida «awwal butlarga atalghan» yémeklikni yéyish «sawabliq ish» yaki «qutluq ish» deydiqanlar köp idi.

15:20 Yar. 9:4; Mis. 20:3; 1Kor. 8:1; 10:20; 1Tés. 4:3.

15:21 «Butlarga atilip bulghanghan nersilerni yéyishtin, jinsiy buzuqluqtin, qanni we boghup soyulghan haywanlarning göshliridinmu yéyishtin néri bolunglar ...» — (20-ayet) mushu üç perhiz Tewrat qanunidin élinghan. Étiqad qilghan yat ellerning butlarga riaye qilishi ularning nijatliqqa érishishi üçün emes, belki («jinsiy buzuqluqtin ... néri bolunglar» tin bashqa) étiqad qilghan Yehudiylar jamaetke qatnishishida ularning aldidada putlikashang bolmasliqi, Yehudiy emes qérindashliri bilen arilishishi asan qilsun üçün dégen meqset bilen tapshurulghan (21-ayettin rosullarning bu meqsiti ochuq körünüdu; «1Kor.» 10:14-11:nimu körüng).

15:24 «... Silerni biaramliqqa sélip könglülarni parakende qilib qoyghanliqini angliduq. Lékin biz ulargha héchqandaq söz-emr qilmiduq» — bezi kona köchürmilerde mushu yerde: «... Silerni biaramliqqa sélip, sünnet qobul qilishinglar, Tewrat qanunigha emel qilishinglar kérek dep könglülarni parakende qilib qoyghanliqini angliduq» déyilidu.

15:24 Gal. 2:4.

15:26 Ros. 13:50; 14:19.

«Rosullarning paaliyetliri»

Aman-xatirjem bolunglar!».

³⁰ Shundaq qilib, ular qérindashlar teripidin yolgha sélinip, Antakyagha bardi. U yerde pütün jamaattikilerni yighip, xetni ulargha tapshurdi..³¹ Ular xetni oqup, uningdin bolghan righbet-tesellidin zor shadlandi..³² Yehuda we Silaslar ózlimu peyghemberlerdin bolup, qérindashlarni nurghun söz-nesihetler bilen righbetlendürüp, ularni quwwetlendürdi..³³ Yehuda we Silaslar u yerde bir mezigilni ötküzgendin kéyin, Antakyadiki qérindashlarning sepirige amanliq tiligen halda uzitishi bilen, ular ózlerini ewetken Yérusalémdikilerning qéshigha qaytti..³⁴⁻³⁵ Lékin Pawlus we Barnabas Antakyada qélip, bashqa nurghun qérindashlarning hemkarliqida telim béríp Rebning söz-kalamidiki xush xewirini jakarlap turdi.

Pawlus bilen Barnabasning ayrilip kétishi

³⁶ Lékin yene birnechche künlerdin kéyin Pawlus Barnabasqa:

Biz burun Rebning söz-kalamini yetküzgen hemme sheher-yézilargha béríp, qérindashlarning yénigha béríp, halini sorap kéyleyi, — dédi.

³⁷ Barnabas bolsa Yuhanna (Markusmu déyilidu)ni bille élip barmaqchi bolghanidi..³⁸ Biraq Pawlus aldingi qétim Pamfiliye ölkiside ulardin ayrilip ketken, Rebning xizmitide ular bilen bille dawamlıq seper qilmighan Markusni yene élip bérishni aqilanilik emes dep qaridi..

³⁹ Shuning bilen ikkiylen otturisida bek keskin ixtilap bolup, axir béríp ular bir-biridin ayrilip kétishti. Barnabas Markusni élip, kémige olturup Sıprus ariligha ketti..⁴⁰ Pawlus bolsa Silasni tallidi; qérindashlarning ikkiylenni Xudaning shapaitige amanet qilishi bilen u ikkisi yolgha chiqti..⁴¹ U emdi Suriye we Kilikiye ölkilirini arilap ötüp, herqaysi jaylarda jamaetlerni quwwetlendürdi.

Timotiyning Pawlus we Silasqa qoshulushi

16¹ Andin u Derbe we Listra sheherlirigimu bardi. Mana, shu yerde étiqadchi Yehudiy bir ayalning oghli, Timotiy isimlik bir muxlis bar idi. Uning atisi bolsa grék idi..² Listra we Konya sheherliridiki qérindashlarning hemmisi uning toghruluq yaxshi guwahliq béretti..³ Pawlus uni özi bilen bille élip mangmaqchi boldi. Biraq bu yerdiki Yehudiylarning hemmisi Timotiyning atisining grék ikenlikini bilgechke, Pawlus uni élip xetne qildurdi..⁴ Ular sheher-yézilardin ötkech, Yérusalémdiki rosullar bilen aqsqaqallar yat ellerge békıtken belgilimilerni ularning riaye qilishi üçhün tapshurdi..⁵ Shundaq qilib, jamaetler étiqadta kücheytilip, sanlırimu kúndin-künge köpeydi.

15:29 Yar. 9:4; Mis. 20:3; Law. 17:14; 1Kor. 8:1; 1Tés. 4:3.

15:30 «shundaq qilib, ular qérindashlar teripidin yolgha sélinip...» — grék tilida «shundaq qilib, ular ularning teripidin yolgha sélinip...».

15:33 «Yehuda we Silaslar u yerde bir mezigilni ötküzgendin kéyin» — «Yehuda we Silaslar» grék tilida «ular».

15:37 Mis. 20:3.

15:38 «Rebning xizmitide ular bilen bille dawamlıq seper qilmighan Markus...» — mushu yerde «Rebning xizmitide» grék tilida peget «xizmette» déyilidu.

15:40 «Pawlus bolsa Silasni tallidi; qérindashlarning ikkiylenni Xudaning shapaitige amanet qilishi bilen u ikkisi yolgha chiqti» — Pawlus we Barnabas néme üçhün bir-biridin ayrildi? Qaysisining qarari toghra? «Qoshumche sözimiz»de bu mesile toghrisida azraq toxtilimiz.

16:1 «Mana, shu yerde étiqadchi Yehudiy bir ayalning oghli, Timotiy isimlik bir muxlis bar idi» — kéyinki ayetlerge qarighanda, «shu yer» Listra idi.

16:3 «bu yerdiki Yehudiylarning hemmisi Timotiyning atisining grék ikenlikini bilgechke, Pawlus uni élip xetne qildurdi» — Pawlusning Timotiyni xetne qilishi étiqadini bildürüş üçhün emes, belki u uning bilen Xudaning xizmitide bolghanda Yehudiylarning uni qobul qilmasliqining aldini élish üçhün idi.

16:3 1Kor. 9:20; Gal. 2:3.

16:4 Ros. 15:20.

«Rosullarning paaliyetliri»

Makédoniyelikning chaqiriqi

⁶ Muqeddes Roh ularning Asiya ölkiside söz-kalamni jakarlashigha yol qoymighan bolup, Pawluslar emdi Frigiye we Galatiya rayonliridin ötüp, ⁷ Misiye rayonigha kelgendin kéyin, Bitiniye ölkisige kirmekchi boldi. Biraq Eysaning Rohi ulargha bundaq qilishiqimu yol qoymidi..

⁸ Shuning bilen ular Misiyedin ötüp, déngiz boyidiki Troas shehirige chüshti. ⁹ Shu küni kechte, Pawlusqa bir ghayibane körünüş körünüp, Makédoniyelik bir kishi uning aldida öre turup:

— Déngizdin ötüp, Makédoniyege kélip, bizge yarem bergeysen! — dep ötündi..

¹⁰ U bu körünüşni körgendin kéyin, Reb bizni jezmen u kishilarning qéshigha béríp, ulargha xush xewer jakarlashqa chaqirghan, dégen xulasige kélip, derhal Makédoniyege bérishqa teyyarlanduq..

Lidyaning étiqad qilishi

¹¹ Biz kémige chiqip, Troastin yolgha chiqip, Samodrak ariligha qarap yol alduq we etisi Makédoniyediki Néapolis shehirige yétip barduq. ¹² U yerdin Makédoniyening shu rayonidiki Filippi dégen muhim shehirige öttuq. Bumu Rimdiki bir mustemlike sheher idi. Biz bu yerde birnechche kün turduq. ¹³ Shabat küni, sheher derwazisidin chiqip derya sahilige barduq; chünki biz u yerde dua-tilawet qilidighan bir jay bar dep oyliuq; derweqe shundaq boldi. Biz olturup, u yerge yigilghan ayallargha sözleshke bashliduq. ¹⁴ Ularning ichide sösün rext sodisi qilidighan, Tiya-tira shehirilik, Xudadin qorqidighan Lidya isimlik bir ayal bar idi. Reb uning qelbini Pawlusning éytqanlirini qobul qilishqa achti. ¹⁵ U ailisidikiler bilen chömüldürülgen bolup bizdin ötünp:

— Eger siler méni heqiqeten Rebge étiqad qilghuchi dep bilsengler, méning öyümge béríp turunglar! — dep ching turup bizni maqullatti..

Pawlus bilen Silasning zindangha tashlinishi

¹⁶ Bir küni biz shu dua qilidighan jaygha kétip barghinimizda, bir dédek bizge yoluqti; bu qizgha pal salghuchi bir jin chaplishiwalganidi; dédek xojayinlirigha pal sélish yoli bilen nurghun

16:6 «Muqeddes Roh ularning Asiya ölkiside söz-kalamni jakarlashigha yol qoymighan bolup, Pawluslar emdi Frigiye we Galatiya rayonliridin ötüp...» — Frigiye we Galatiya rayonliri Asiyaning bir qismi idi — Pawlus shu yerdin ötkini bilen Xudaning sözini jakarlash üçün u yerde toxtimidi.

16:7 «Misiye rayonigha kelgendin kéyin, Bitiniye ölkisige kirmekchi boldi. Biraq Eysaning Rohi ulargha bundaq qilishiqimu yol qoymidi» — qiziq bir yéri shuki, kéyinrek rosul Pétrus del mushu rayonlarning bezi yerlik kishiliri bilen yéqin munasiwette boldi (2Pét. 1:1ni köring). Shunga mumkinchilikli barki, Pawluslar mushu yerlerdin ötüp ketken waqitlarda, Pétrus shu yerde idi yaki pat arida shu yerlerge kelmekchi idi. Pawlusmu kéyin Galatiya dégen rayongha béríp, xush xewerni tartqitip, bir jamaet berpa qilindi (18:23 we «Gal.» 4:13ni köring).

16:8 2Kor. 2:12.

16:9 «Déngizdin ötüp, Makédoniyege kélip, bizge yarem bergeysen!» — Makédoniye Rim impériyesidiki Grétsiyege jaylashqan «Makédoniye ölkisi» idi.

16:10 «U bu körünüşni körgendin kéyin, Reb bizni jezmen u kishilarning qéshigha béríp, ulargha xush xewer jakarlashqa chaqirghan, dégen xulasige kélip, derhal Makédoniyege bérishqa teyyarlanduq» — mushu ayettin bashlap «biz» dep bayan qilishning sewebi — mushu kitabning muellipi Luqa mushu yerde Pawluslarga qoshulghanliqini körsitidu.

16:12 «U yerdin Makédoniyening shu rayonidiki Filippi dégen muhim shehirige öttuq. Bumu Rimdiki bir mustemlike sheher idi» — Filippi déngiz boyiki Néapolistin 16 kilométr yiraqliqta idi. «Rimdiki mustemlike» — biwasite Rim hökümiti özi bashqurghan, ahalisi «Rim grazhdanliq» hoquq-imtiyazlirigha ige idi.

16:13 «Shabat küni, sheher derwazisidin chiqip derya sahilige barduq; chünki biz u yerde dua-tilawet qilidighan bir jay bar dep oyliuq» — ehwalgha qarighanda Filippi shehiride Yehudiylarning birmu sinagogi yoq idi («sinagog»ning asasi üçün az dégende on Yehudiy erkek kishi bir-birige qoshulushi kérek). Undaq ehwal astida bu ayallar (belkim Yehudiy hem Yehudiy emesler, yeni «Xudaning qorqqanlar») her shabat küni Tewrattin élinghan sözler bilen dua-tilawet qilishqa yigilatti.

16:14 «Ularning ichide sösün rext Sodisi qilidighan, Tiya-tira shehirilik, Xudadin qorqidighan Lidya isimlik bir ayal bar idi» — «Xudadin qorqidighan» dégen turatliq ibare, Lidyaning Yehudiy emes, emma Tewrat étiqadida bolghanliqini körsitidu.

16:15 Yar. 19:3; 33:11; Hak. 19:21; Luqa 24:29; Ibr. 13:2.

«Rosullarning paaliyetliri»

payda tépip bergenidi...¹⁷ U yol boyi Pawlus we bizge egiship:

— Bu kishiler Hemmidin aliý Xudaning qulliri, ular silerge nijatliq bir yolini jakarlaydu! — dep warqirap mangdi..

¹⁸ U uda köp künler shundaq warqiridi. Bu ish Pawlusning qelbini azablap, u qizgha burulup, jingha:

— Eysa Mesihning nami bilen buyruymenki, uningdin chiq! — déyishigila, jin shuan chiqip kettti...

¹⁹ Dédekning xojayinliri uninggha baghligghan pul tépish ümidining yoqqa chiqqanliqini körüp, Pawlus bilen Silasqa qol sélip, ularni bazar meydanigha sörep, hökümdarlarning aldigha élip bardı. ²⁰ Ular ikkiylenni soraqchi emeldarlarning aldigha chiqirip:

— Bu ademler Yehudiylar bolup, shehirimizni qalaymiqanlashturuwetmekte...²¹ Biz bolsaq rimliqlarmiz, ular qanunimizgha xilap bolghan we qobul qilishqa yaki yürgüzüşke bolmaydighan qaide-yosunlarni terghib qiliwatidu! — dep shikayet qildi.

²² Toplanghan xalayıqmu ulargha hujum qilishqa qozghaldi; soraqchi emeldarlar ularning kiyimlirini yirtip yalingachlap, kaltek bilen dumbilashqa emr chüshürdi. ²³ Ikkiylenni kaltek bilen köp dumbilighandin kéyin, ularni zindangha tashlidi we shundaqla gundipayni qattiq közitishke buyrudi. ²⁴ U buyruqni tapshuruwélis bilén ularni zindanning ichkiridiki kamérgha solap, putlirigha ishkel saldi.

²⁵ Tün yérimde, Pawlus bilen Silas dua qilip, Xudagha medhiye küylirini éytiwatatti. Bashqa mehbuslar bolsa qulaq sélip anglawatatti. ²⁶ Tuyuqsiz qattiq yer tewresh yüz berdi; zindanning ullirimu tewrinip kettti we zindanning hemme ishikliri shuan échilip, herbir mehbusning kishenlirimu chüshüp kettti. ²⁷ Gundipay uyqudin oyghinip, zindanning ishiklirining ochuq turghanliqini körüp, mehbuslar qéchip kétiptu dep oylap, qilichini sughurup élip, özini öltürüwalmaqchi boldi.

²⁸ Lékin Pawlus qattiq awazda:

— Özüngge zerer yetküzme, hemmimiz bar! — dep warqiridi.

²⁹ Gundipay: Chiraghlarni keltürünglar dep towlap ichkirige étilip kirip, titrigen halda Pawlus bilen Silasning ayighigha yiqildi. ³⁰ Andin ularni tashqirigha élip chiqip:

— Qutquzulushum üçün néme qilishim kérek? — dep soridi.

³¹ Reb Eysagha étiqad qilghin, we shundaq qilsang, özüng hem ailengdikilermu qutquzulidu! — dédi ular.

16:16 «bu qizgha pal salghuchi bir jin chaplishiwalghanidi» — «pal salghuchi bir jin» grék tilida «piton rohi». «Piton» yoghan yılan bolup, grék larning riwayetliri boyiche u Delfi shehiridiki butxanida turup, palchiliq sirlirini bashquratti.

16:16 1Sam. 28:7; Ros. 19:24.

16:17 «... ular silerge nijatliq bir yolini jakarlaydu!» — yaki «... ular silerge nijatliq yolini jakarlaydu!».

16:18 «Bu ish Pawlusning qelbini azablap,...» — grék tilida «qelbini azablash» dégen söz hem derd, bizarliq we xapichiliqni (dégen menilerni) öz ichige alidu. «jin shuan chiqip kettti» — yaki «jin shu saet ichide chiqip kettti».

16:18 Mar. 16:17.

16:19 2Kor. 6:5.

16:20 1Pad. 18:17; Ros. 17:6.

16:22 2Kor. 11:25; 1Tés. 2:2.

16:25 Ros. 4:31.

16:26 Ros. 5:19; 12:7.

16:27 «Gundipay uyqudin oyghinip, ... mehbuslar qéchip kétiptu dep oylap, qilichini sughurup élip, özini öltürüwalmaqchi boldi» — Rim impériyesining qanuni boyiche mehbuslarni qachurup qoyghan eskerler yaki gundipaylar ölümgé mehkum qilinatti.

16:30 Luqa 3:10; Ros. 2:37; 9:6.

16:31 «Reb Eysagha étiqad qilghin, we shundaq qilsang, özüng hem ailengdikilermu qutquzulidu!» — gundipayning «Qutquzulushum üçün néme qilishim kérek?» dégen soalni qoyushida, u belkim «qutquzulush»ning néme ikenlikini anche chüshenigen bolushi mumkin. Uning közde tutqini rohiy jehettin emes, belki öz we ailisidikilerning ölüm jazasidin qutulushi idi.

16:31 Yuh. 3:16,36; 6:47; 1Yuha. 5:10.

³² Shuning bilan, ikkiylen uninggha we uning barliq ailisidikilerga Rebning söz-kalamini yetküzdi.

³³ Kéche shu saetning özüdila gundipay ularni bashlap chiqip, yarilirini yuyup tazilidi; andin u derhal ailisidikiler bilen chömüldürüşni qobul qildi; ³⁴ ikkiylenni öz öyige bashlap kélip, ularning aldigha dastixan saldi. U pütkül ailisidikiler bilen Xudagha étiqad qilghanliqtin zor shadlandi...

³⁵ Etisi etigende, soraqchi emeldarlar yasawullarni zindangha ewetip:

— U ikkiylenni qoyuwétinglar! — dep buyrudi.

³⁶ Gundipay Pawlusqa bu sözni yetküzüp:

— Soraqchi emeldarlar ikkinglarni qoyuwétish yarliqini chüshürdi. Siler emdi zindandin chiqip, tinch-aman yolunglarga chiqinglar, — dédi.

³⁷ Biraq Pawlus yasawullargha:

— Biz Rim puqraliri bolsaqmu, emeldarlar bizni soraq qilmayla xalayıqning aldida kaltek bilen dumbalap, zindangha tashlidi. Emdi ular hazir bizni yoshurunche qoghlimaqchimu? Yaq, bundaq qilsa bolmaydu! Emeldarlar özliri kélip bizni chiqarsun! — dédi...

³⁸ Yasawullar bu sözlerni soraqchi emeldarlarga yetküzdi. Ular ikkiylenning Rim puqrasi ikenlikini anglap qorqup kettti; ³⁹ ularning könglini élishqa zindangha bérıp, ularni zindandin élip chiqqandin kéyin, sheherdin chiqip kétishni qayta-qayta ötündi...

⁴⁰ Ikkiylen zindandin chiqishi bilen Lidyaning öyige bardı; andin u yerde qérindashliri bilen körüşüp, ularni righbetlendürgendin kéyin, yolgha chiqip kettti.

Tésalonika shehiridiki topilang

17¹ Ular sepirini dawam qilip Amfipolis we Apolloniya sheherliridin ötüp, Tésalonika shehirige keldi. U yerde Yehudiylarning sinagogi bar idi...² Pawlus aditi boyiche ularning arisigha kirip, uda üç shabat küni u yerde jem bolghanlar bilen muqeddes yazmilarni sherhlep munaziriliship,³ ulargha Mesihning azab-oqubetler tartqandin kéyin ölümündin tirilishi muqerrer dep chüshendürdi hem ispatlidi we: — Men silerge jakarlighan mushu Eysa del Mesihning Özi shu! — dédi...

⁴ Yehudiylarning ichidin beziler qayil bolup ishinip, Pawlus bilen Silasqa qoshuldi; shundaqla Xudadin qorqidighan Gréklerdin zor bir top ademler we az bolmighan yuqiri tebiqidiki grék ayallarmu shundaq ishendi...⁵ Biraq Yehudiylar buninggha heset qilip, birnechche qebih ademlerni yighip, bir top kishilerni toplaп, sheherni astin-üstün qiliwetti. Yehudiylar Pawlus bilen Silasni sheher xelq kéngeshmisige tapshurup bérish üçün ularni tutush meqsitide Yason isimlik birsining öyige basturup bardı.⁶ Lékin ular ikkiylenni tapalmay ular Yason we bashqa birnechche qérishdashni sheher emeldarlirining aldigha tartip apirip:

— Jahanni astin-üstün qiliwetken ashu ademler mushu yergimu yétip keldi; ⁷ Yason ularni öyide qobul qildi. Ular Eysa isimlik bashqa bir padishah bar dep jakarlap, Qeyserning permanlirigha qarshi chiqiwatidu! — dep chuqan sélishti...

⁸ Ular bu sözler bilen xalayıqni we sheher emeldarlirini dekke-dükkige sélip qoydi.⁹ Emeldarlar Yason we bashqa tutup kélingenlerdin kapalet puli alghandin kéyin, ularni qoyuwetti.

16:34 Luqa 5:29; 19:6.

16:37 «Biz Rim puqraliri bolsaqmu, emeldarlar bizni soraq qilmayla xalayıqning aldida kaltek bilen dumbalap, zindangha tashlidi» — rimliq puqralargha undaq muamile qilishning herbir basquchi Rim qanunigha xilap idi.

16:39 Mat. 8:34.

17:1 «Tésalonika shehiri» — «Tésalonika» hazirqi Salonika shehiri. «Ular ... Tésalonika shehirige keldi» — mushu babta «biz» emes, belki «ular» déyilgechke, Luqani Pawluslardin bir mezigil ayrilghan, dep qaraymiz.

17:3 Zeb. 22:6, 22; Mat. 16:21; Luqa 24:46.

17:4 «... shundaqla Xudadin qorqidighan Gréklerdin zor bir top ademler we az bolmighan yuqiri tebiqidiki grék ayallarmu shundaq ishendi» — «Xudadin qorqidighan Grékler» dégen turaqliq ibare, Tewrat étiqadida bolghan Gréklerni körsitidu.

17:4 Ros. 28:24.

17:6 Ros. 16:20.

17:7 Luqa 23:2; Yuh. 19:12.

«Rosullarning paaliyetliri»

Bériya shehiride

¹⁰ Qérindashlar hayal bolmay Pawlus bilen Silasni shu küni kéchide Bériya shehirige ewetiwetti. Ular u yerge yétip barghanda, Yehudiylarning sinagogigha kirdi...¹¹ U yerdiki sinagogdikiler Tésalonikadikilerge qarighanda ésil xisletlik bolup, söz-kalamni qiziqip anglidi we ularning éytqanlirining toghra yaki xataliqini éniqalap bilish üçhün, herküni muqeddes yazmilarni qé-tirqinip izlendi...¹² Netijide, ulardin nurghun Yehudiylar, ésilzade grék ayallardin bir qismi we shundaqla xéli köp grék erler étiqad qildi...¹³ Lékin Tésalonikadiki Yehudiylar Xudaning söz-kalamining Pawlus arqiliq Bériyadimu jakarliniwatqinini anglap, u yergimu béríp topilang kôtürmekchi bolup, ammini qutratti...¹⁴ Shuning bilen qérindashlar Pawlusni derhal déngiz boyigha ewetiwetti. Silas bilen Timotiy bolsa Bériyada qaldi. ¹⁵ Pawlusni uzitip mangghanlar uni Afina shehirigiche élip bardi. Andin ular Pawlusning:

— «Siler Silas bilen Timotiygha mumkinqeder méning yénimgha tézraq kelsun dep yetküzüp qoyunglar» dégen tapshuruqini élip, Bériyagha qaytip keldi...

Afina shehiride

¹⁶ Pawlus Afina shehiride Silas bilen Timotiyni kütüp turghanda, pütkül sheherdikilerning but-pereslikke bérilip ketkenlikini körüp, rohi qattiq azablandi. ¹⁷ Shunga u sinagogda Yehudiylar we Xudadin qorqidighanlar bilen hem shuningdek herküni bazarda uchrichanla kishiler bilen munazirilishetti...¹⁸ «Épikurlar» we «Stoiklar» dep atalghan bezi peylasoplarmu uning bilen munazirilishishke bashlidi. Ulardin beziler:

— Bu bilermen pochi néme dep jöylüwatidu? — déyishti.

Yene beziler Pawlusning Eysa we ademlerning ölümdin tirildürüldighanliqi heqqidiki xush xewerni jakarlighanliqidin:

— U yat ilahlarning terghibatchisi oxshaydu! — déyishti...¹⁹ Shunga, ular Pawlusni élip «Aréopagus» dégen kéngesh meydanigha apirip:

— Sen tarqitiwatqan yéngi telimingning néme ikenlikini bizmu bilsek qandaq? ²⁰ Chünki sen bezi gheyriy ishlarni quliqimizgha yetküzüwatisen, biz ularning menisi zadi néme ikenlikini bilgümüz bar, — déyishti ²¹ (emdi Afinaliqlar we u yerde turuwatqan chetelliklarning hemmisi waqtini birer yéngiliqni yetküzüsh yaki anglashtin bashqa ishqa serp qilmaytti). ²² Shunga Pawlus Aréopagus meydanining otturisigha chiqip mundaq dédi:

Ey Afina xelqi! Silerning her jehettin jin-ilahlargha choqunushqa qattaq bérilgenlikinglarni kórdum...

²³ Chünki hemme yerni arilap, silerning tawpaghliringlarni közdin kechürginimde, üstige «Name-lum bir Xudagha atalghan» dep pütülgen béghishlimisi bar yene bir qurbangahni kórdüm. Emdin men siler tonumay turup ibadet qiliwatqan shu Xudani mana hazir silerge tonushturup jakarlay.

17:10 «Qérindashlar hayal bolmay Pawlus bilen Silasni shu küni kéchide Bériya shehirige ewetiwetti» — «shu küni kéchide» yaki «shu küni kech kirish bilenla».

17:10 Ros. 9:25.

17:11 Yesh. 34:16; Luqa 16:29; Yuh. 5:39.

17:12 «shundaqla xéli köp grék erler étiqad qildi» — grék tilida «shundaqla az bolmighan grék erler étiqad qildi».

17:13 1Tés. 2:14.

17:15 Ros. 18:5.

17:17 «u sinagogda Yehudiylar we Xudadin qorqidighanlar bilen ... munazirilishetti» — «Xudadin qorqidighanlar» Tewrat arqiliq Xudagha étiqad qilghan Yehudiy emeslerni körsitidu.

17:18 «Épikurlar» we «Stoiklar» dep atalghan bezi peylasoplarmu uning bilen munazirilishishke bashlidi — «Épikurlar»: «lezzet»ni eng yuqiri orungha qoyup, hertürlük «ilah» we «axiret» dégenlerge qarshi idi. «Stoiklar» bolsa «pezilet»ni eng yuqiri orungha qoyup, her ademning öz emellirige mes'ul bolup, «pezilet»ke lezzet yaki azab-oqubette qarimay intilishi kérek, dep tekitleytti. «U yat ilahlarning terghibatchisi oxshaydu!» — ularning «yat ilahlar» déginide közde tutqini «Eysa» we «Tiriliş» idi — ular bularni «ikki ilah» dep oylap qalghanidi.

17:22 «Silerning her jehettin jin-ilahlargha choqunushqa qattaq bérilgenlikinglarni kórdüm» — grék tilida «jin-ilahlar» «jinlar» dégen söz bilen ipadilinetti. Chünki köp grékler jinlar bilen ilahlarning chong perqi yoq, jinlarning yaxshi terepliri bar, dep ishinetti.

«Rosullarning paaliyetliri»

²⁴ Pütkül alemni we uningdiki barliq mewjudatlarni yaratqan Xuda asman-zéminning Igisi bolup, insanlarning qoli bilen yasalgan ibadetxanalarda turmaydu, ²⁵ yaki birer nersige hajiti chüshkende insanlarning qollarining ejrige mohtaj emestur, chünki U Özi hemme janiwargha hayatliq, nepes, shundaqla éhtiyajliq bolghan hemme nersini ata qilidu. ²⁶ U birla ademdin insaniyettiki barliq milletlarni barliqqa keltürdi, ularni pütün yer yüzige orunlashturup, ulargha xas bolghan peyt-pesiller hemde turidighan jaylirining pasillirini aldın belgilep berdi. ²⁷ Bularning meqsiti «Insanlar méni izdisun, belkim silashturup tapsun» dégenliktur. Emeliyette, u héchqaysimizdin yiraq emes. ²⁸ Chünki biz Uningda yashaymiz, heriket qilimiz we Uningda wujudimiz bardur; aranglardiki bezi shairlar éytqinidek: «Biz Uning neslidurmiz!»... ²⁹ Shunga, Xudaning nesli bolghachqa, bu Tengri Bolghuchini altun-kümüş yaki tashtin yasalgan, hünervenning mahariti we tesewwuri bilen oyulghan birer nersige oxshaydu, dep oylimasliqimiz kérek...

³⁰ Shunga Xuda burunqi zamanlardikilerning shundaq ghepletlik waqitlirini neziridin saqit qilghini bilen, lékin бүгүнкү күнде U hemmila yerde pütün insanlarni gunahlarigha towa qilishqa emr qilmaqtal. ³¹ Chünki U Özi tikligen insan arqiliq pütkül dunyani heqqaniyliq bilen soraq qilidighan bir künini belgilidi; U uni ölümdin tirildürgenliki bilen bu ishning muqerrir ikenlikige ispat bergenidi.

³² Pawlusning «ölgenlarning tirilishi» heqqide éytqanlirini anglighanda beziler uni messire qilishqa bashlidi. Yene beziler:

— Bu ish heqqide sendin yene anglayli, — dédi.

³³ Buning bilen, Pawlus meybandin chiqip ketti. ³⁴ Biraq beziler uninggha qoshulup, étiqad qildi. Bularning ichide «Aréopagus» kéngeshme hey'etliridin biri bolghan Diyonisiyus we Damaris isimlik bir ayal, shuningdek bashqa birqanche kishimu bar idi.

Korint shehiride

18 ¹ Bu ishlardin kéyin, Pawlus Afina shehiridin ayrilip Korint shehirige bardi. ² U u yerde Pontus ölkiside tughulghan Akwila isimlik bir Yehudiy bilen uning ayali Priskillani uchratti. Ular Rim impératori Klawdiyusning barliq Yehudiylar Rim shehiridin chiqip kétishi kérek, dégen yarliqi seweblik yéqinda Italiyedin kelgenidi. Pawlus ular bilen tonushup, ³ ular bilen kesipdash bolghachqa, bille turup ishlidi (chünki ular chédirchiliq bilen shughullinatti)... ⁴ Herbir shabat künide u Yehudiylarning sinagogigha kirip, Yehudiylar we gréklar bilen munaziriliship ularni Xudaning söz-kalamigha qayil qilishqa tirishatti.

17:24 Yar. 1:1; 2Tar. 6:30; Zeb. 33:6; 124:8; 146:6; Yesh. 66:1; Ros. 7:48; 14:15; Weh. 14:7.

17:25 Yar. 2:7.

17:26 «U birla ademdin insaniyettiki barliq milletlarni barliqqa keltürdi» — grék tilida «U bir qandin insaniyettiki barliq milletlarni barliqqa keltürdi». «Xuda... ulargha xas bolghan peyt-pesillerni... aldın belgilep berdi» — «ulargha xas bolghan peyt-pesiller» menisi belkim «ularning rawaj tépish we zawalliqqa yüzlinish waqitliri» dégendetk.

17:26 Qan. 32:8.

17:28 «aranglardiki bezi shairlar éytqinidek: «Biz Uning neslidurmiz!»» — shair Aratusning yazmiliridin élinghan (miladiyedin ilgiriki 310-245 yillarda).

17:29 Yesh. 40:18.

17:30 Luqa 24:47.

18:2 Rim. 16:3; 1Kor. 16:19; 2Tim. 4:19.

18:3 «ular bilen kesipdash bolghachqa, bille turup ishlidi chünki ular chédirchiliq bilen shughullinatti» — Pawlusning xetliride, özi we hemrahlirining jénini béqish üçün jamaetlerning qoligha qarimay, belki öz qoli bilen ishlisini pat-pat tilgha alidu. Mushu yerde uning kespi chédirchiliq ikenliki körünüdu.

18:3 Ros. 20:34; 1Kor. 4:12; 2Kor. 11:9; 12:13; 1Tés. 2:9; 2Tés. 3:8.

18:4 «Herbir shabat künide u Yehudiylarning sinagogigha kirip, Yehudiylar we gréklar bilen munaziriliship ularni Xudaning söz-kalamigha qayil qilishqa tirishatti» — «munaziriliship ularni Xudaning söz-kalamigha qayil qilishqa tirishatti» dégen sözler grékchide peqet bir lafz bilan ipladilini. «Xudaning söz-kalamigha» dégen sözlerni jümlini chüshinishke asan bolsun üçün kirgüzduq.

Rosul Pawlusning xush xewerni jakarlighan 2-sepiri

⁵ Biraq Silas bilen Timotiy Makédoniyedin kelgendin kéyin, Pawlus söz-kalamni yetküzushke aldiridi, jan köydürüp Yehudiylargha: — Eysa — Mesihning Özidir, dep guwahliq berdi. ⁶ Lékin, ular uninggha qarshi chiqip uni haqaretlidi. Buning bilen Pawlus péshini qéqip, ulargha: — Öz qéninglar öz béshinglarga chühsun! Men buninggha jawabkar emesmen! Bügündin bashlap, men silerdin burulup yat elliklerge barimen, — dedi...

⁷ Buning bilen Pawlus ulardin ayrilip, Titiyus Yustus isimlik, Xudadin qorqidighan bir kishining öyige bérp turdi. Uning öyi sinagogning yénida idi. ⁸ Emdi sinagogning chongi Krispus pütün ailsidikiler bilen Rebge étiqad qildi. Nurghun Korintliqlarmu bu xewerni anglap, étiqad qilip chömüldürushni qobul qildi...

18:5 «Biraq Silas bilen Timotiy Makédoniyedin kelgendin kéyin, Pawlus söz-kalamni yetküzushke aldiridi, jan köydürüp Yehudiylargha... guwahliq berdi» — Pawlusning bu rohlandurulushigha belkim üch muhim túrtke bar idi: —

— (1) u Silas we Timotiydin Tésalonikadiki qérindashlar étiqadta ching turuwatidu, dégen xush xewerni angli (1Tés.) 3:6);
— (2) Makédoniyediki jamaetler, bolupmu Filippi jamaiti Xudaning xizmitini ilgiri sürgüzush üchün ewetken iqtisadiy yardemni Silas we Timotiyar élip kelgenidi («2Kor.» 1:5; «Fil.» 4:15). Shu yardem bilen u belkim pütün waqtini xush xewer yetküzushke serp qilalaytti.

— (3) u Makédoniyede bolghan waqitlirida köp ziyankeshlikke uchrighachqa, hem Afina sheherdikilerning söz-kalamgha bolghan soghuqluqini körüp özining ajizliqini köp séziwaldi («1Kor.» 2:1-4). Lékin Silas we Timotiyning hemrahliqidin teselli-riqhet élip köp rohlanduruldu.

18:5 Ros. 17:15.

18:6 «ular uninggha qarshi chiqip...» — yaki «ular özlirige qarshi chiqip...». «buning bilen Pawlus péshini qéqip...» — grék tilida «buning bilen Pawlus kiyimlirini qéqip...». Pawlusning «péshini qéqish»i «silerning Xudaning söz-kalami bilen munasiwetinglar yoq» dégen menini bildüridighan isharet idi. «Öz qéninglar öz béshinglarga chühsun» — bu dégenlik, siler Xudaning nijatliq yolini ret qilghandin kéyin, öz aqiwitlinglarga özünglar jawabkar» dégen menide.

18:6 Mat. 10:14; Ros. 13:51.

18:7 «Titiyus Yustus isimlik, Xudadin qorqidighan bir kishi» — «Xudadin qorqidighan» dégen ibare toghruluq 13:26diki izahatni körüng.

18:8 «Nurghun Korintliqlarmu bu xewerni anglap, étiqad qilip chömüldürushni qobul qildi» — «bu xewer»: (1) sinagogning chongining étiqad qilghanliqi yaki (2) Pawlusning éytqan sözlirini körsitidu. Bizningche birinchi chüshenche toghridur.

18:8 1Kor. 1:14.

«Rosullarning paaliyetliri»

⁹ Reb kéchide Pawlusqa bir ghayibane körünüş arqiliq wehiy yetküzüp uninggha: — Qorqma, süküt qilmay sözle, ¹⁰ chunki Men sen bilen bille. Héchkim sanga qol sélip zerer yetküzmeýdu, chunki Méning bu sheherde nurghun kishilirim bar, — dédi.

¹¹ Shuning bilen Pawlus u yerde bir yil alte ay turup, u yerdiki kishiler arisida Xudaning söz-kalamini ögetti.

¹²⁻¹³ Emma Galliyo Axaya ölkisining waliysi bolghan waqtida, Yehudiylar birliship Pawlusni tutup Galliýoning «soraq texti»ning aldigha apirip, uning üstidin: Bu adem kishilerni qanungha xilap halda Xudagha ibadet qilishqa qayil qiliwatidu! — dep shikayet qildi.

¹⁴ Pawlus aghzini achay dep turushigha, waliy Galliyo Yehudiylargha: — Derweqe, i Yehudiylar, bu shikayitlinglar birer naheqliq yaqi éghir jinayet toghrisida bolghan bolsa, sewrchanliq bilen silerge qulaaq salsam orunluq bolatti. ¹⁵ Biraq bu ish peqet bezi namisimlar, sözler we özünglarning Tewrat qanuninglar üstide talash-tartishlarga chétishliq iken, uni özünglar bir terep qilinglar! Men bundaq ishlargha soraqchi bolmaymen! — dédi. ¹⁶ Shuning bilen u ularni soraq texti aldidin heydey chiqardi.

¹⁷ Xalayıq sinagogning chongi Sosténisni tutuwélip, soraq textining aldida qattiq urghili turdi. Biraq waliy Galliyo bu ishlarning héchqaysisigha qilche pisent qilmidi.

Pawlusning Antakya shehirige qaytip kélishi

¹⁸ Pawlus Korint shehiride yene köp künlerni ötküzgendin kéyin, qérindashlar bilen xoshliship, Priskilla we Akwilalarning hemrahliqida kémige olturup, Suriyege qarap ketti. Yolgha chiqishtin ilgiri u Kenqriya shehiride Xudagha ichken bir qesimidin chachlirini chüshürüwetkenidi. ¹⁹ Ular Efesus shehirige barghandin kéyin, u Priskilla we Akwilani qaldurup qoyup özi shu yerdiki sinagogqa kirip, Yehudiylar bilen munazirileshti. ²⁰ Ular uni uzunraq turushqa telep qiliwidi, u qoshulmay, ²¹ «Men qandaqla bolmisun kéler héytini Yérusalémde ötküzimen; andin Xuda buyrusa, silerning yéninglarga yene kélimen», — dep ular bilen xoshliship, Efesustin kéme bilen yolgha chiqti.

²² U Qeyseriye shehiride kémidin chüshüp, Yérusalémgha chiqip jamaet bilen hal sorashqandin kéyin, Antakya shehirige chüshüp ketti. ²³ Antakyada bir mezigil turghandin kéyin, u yene

18:9 Ros. 23:11.

18:12-13 «Axaya ölkisi» — Grétsiyaning muhim jaylirini öz ichige alatti. Galliyo shu ölkining waliysi bolghan waqti miladiyedın kényinki 51-52-yillar idi.

18:17 «xalayıq sinagogning chongi Sosténisni tutuwélip, soraq textining aldida qattiq urghili turdi» — Sosténisning Mesihke étiqad qilghan waqti namelum («1Kor.» 1:1ni köring). Yehudiylarning uni undaq urushining sewebi éniq emes; u Mesihge étiqad qilghuchi bolghanliqtin yaqi sinagotikiler öz erzining netijisiz bolup chiqqanliqidin xapa bolup, sinagog reisidin achchiqini chiqiriwalmaguchi bolsa kérek.

18:18 «Kenqriya shehiri» — Korintning port shehiri bolup Korinttin yette kilometr yiraqqa jaylashqanidi. «Yolgha chiqishtin ilgiri u Kenqriya shehiride Xudagha ichken bir qesimidin chachlirini chüshürüwetkenidi» — Pawlus némishqa qesem qildi? Alimlarning pikiriridin: (1) u Korint shehiride shunche köp ademler xush xewerni qobul qilghanliqidin bolghan xushalliqidin, Xudagha alahide rehmet éytish üçün; (2) yene bir qétim Yérusalém we Yehudiyeke turuwatqan Yehudiy xelqi xush xewerge qayil qilishqa tiriship ulargha mushu qesimi arqiliq özi «Mana men silerdek Xudadin qorqidighan adem» dep körsitip ulargha yéqinlashmaguchi bolup qesem qilghan. Biz ikkinchi pikirge mayilmiz.

—Bezi alimlar qesem ichküchi Akwiladur, dep qaraydu.

18:18 Chöl. 6:18; Ros. 21:23.

18:21 «men qandaqla bolmisun kéler héytini Yérusalémde ötküzimen» — bezi kona köchürmilerde bu sözler tépilmay, peqet «Xuda buyrusa, men silerning yéninglarga yene kélimen», — dep ular bilen xoshliship, Efesustin kéme bilen yolgha chiqti» déyilidu.

18:21 1Kor. 4:19; Ibr. 6:3; Yaq. 4:15.

18:22 «U Yérusalémgha chiqip jamaet bilen hal sorashqandin kéyin...» — Injilda «Yérusalémgha bérish» grék tilida daim dégüdek peqet «Yérusalémgha chiqish» deytti. Yehudiy xelqi üçün Yérusalémgha bérish «chiqish», uningdin kétish «chüshüş» bilen bildürületti. Pawlus qesimini ada qilip chiqish üçünmu Yérusalémgha bérish kélishi kérek.

«Rosullarning paaliyetliri»

yolgha chiqip Galatiya we Frigiye yurtlirini bir-birlep arilap, barghanla yéride barliq muxlis-larning étiqadini quwwetlidi.

Apollosning Efesus we Korint sheherliride telim bérishi

²⁴ Bu arida, Iskenderiye shehiride tughulghan Apollos isimlik bir Yehudiy Efesus shehirige keldi. U natiq adem bolup, muqeddes yazmilardin xélila chongqur sawati bar adem idi...²⁵ U Rebning yoli toghruluq telim alghan bolup, otluq roh bilen Eysa heqqide eynen sözlep telim béretti. Biraq uning xewiri peqet Yehya peyghemberning yürgüzgen chömüldürüshi bilen cheklinetti...

²⁶ U sinagoga düreklik sözleshke bashlidi. Uni anglighan Priskilla bilen Akwila uni öyige élip béríp, uninggha Xudaning yolini téximu tepsiliy chüshendürdi.²⁷ Kéyin, Apollos Axaya ölki-sige barmaqchi bolghanda, Efesusluq qérindashlar Axayadiki muxlislargha xet yézíp, ulardin Apollosni qarshi élishni bekmu telep qildi. U shu yerge béríp, Xudaning méhir-shepqiti arqiliq étiqad qilghanlarga qoshulup, ulargha zor yordemde boldi...²⁸ Chünki u xelq-alem aldida Yehudiylar bilen munaziriliship, ulargha küchlük reddiye béríp, muqeddes yazmilarni sherhlishi bilen Mesihning Eysa ikenlikini ispatlap berdi.

Pawlus Efesus shehiride

19¹ Apollos Korint shehiridiki waqtda, Pawlus seper qilip, ichki quruqluq arqiliq Efesus shehirige keldi. U yerde bezi muxlislar bilen uchriship,² ulardin:

— Siler étiqad qilghininglarda, Muqeddes Roh silerge ata qilinghanmu? — dep soridi.

— Yaq, biz hetta Muqeddes Roh bar dégenni zadi anglimaptikenmiz, — dep jawab berdi ular.

³ Pawlus yene:

— Undaqta, siler qandaq chömüldürülüshte chömüldürülgensiler? — dep soridi.

— Biz Yehya peyghember yetküzgen chömüldürülüşni qobul qilduq, — dédi ular.

⁴ Pawlus: — Yehya peyghember xelqge yetküzgen chömüldürülüş bolsa gunahlargha towa

18:24 «U ... muqeddes yazmilardin xélila chongqur sawati bar adem idi» — grék tilida «U ... muqeddes yazmilarda küchlük bir adem idi».

18:24 1Kor. 1:12.

18:25 «uning xewiri peqet Yehya peyghemberning yürgüzgen chömüldürüshi bilen cheklinetti» — demek, Apollosning telimi belkim Yehya peyghemberning «Xudaning padishahliqi yéqinlashti», «Muqeddes Rohqa chömüldürgüchi, yeni Qutquzghuchi-Mesih méning keynimdin kélidu» dégen sözliridin, shundaqla «Mesih Nasaretlik Eysa iken», dégen melumatlardin terkiib tapqan bolsa kérek. U Eysa Mesihning ölgini, tirilgenliki, shundaqla uning Muqeddes Rohni ata qilishi bilen yéngi dewr bashlighanlıq toghruluq xewersiz qalghanidi. 19:1-7 we izahatlarni köring.

18:26 «Priskilla bilen Akwila uni öyige élip béríp,...» — yaki «Priskilla bilen Akwila uni ayrim élip,...».

18:27 «Kéyin, Apollos Axaya ölki-sige barmaqchi bolghanda, Efesusluq qérindashlar Axayadiki muxlislargha xet yézíp, ulardin Apollosni qarshi élishni bekmu telep qildi» — bashqa bir xil terjimisi: — «Kéyin, Apollosni righbetlendirup, Axayidiki muxlislargha xet yézíp, ulardin Apollosni qarshi élishni telep qildi».

18:27 1Kor. 3:6.

19:1 «ichki quruqluq arqiliq Efesus shehirige keldi» — yaki «égizlikler arqiliq Efesus shehirige keldi».

19:1 1Kor. 1:12

19:2 «Muqeddes Roh silerge ata qilinghanmu?» — grék tilida: «Muqeddes Rohni qobul qilinglarmu?». «Yaq, biz hetta Muqeddes Roh bar dégenni zadi anglimaptikenmiz» — mushu jawabning menisi belkim «Muqeddes Rohning ata qilinghini yaki Muqeddes Rohning insanlarga kelgini anglimaptikenmiz» dégendek bolsa kérek.

19:3 «Undaqta, siler qandaq chömüldürülüshte chömüldürülgensiler?» — yaki «Undaqta, siler néme dep chömüldürülgensiler?».

—Éniqki, shu kishiler Eysa Mesihning namigha chömüldürülgen bolsa, undaqta ularni chömüldürgüzchi étiqadchi ulargha «Xuda Mesihke étiqad qilghuchilarning hemmisiye Muqeddes Rohni sowghat qilip ata qilidu» dep chüshendürgen bolushi kérek idi. Chünki Mesihde bolghan xush xewer del shuki: (1) Mesihning qurbanliqi bilen étiqadchi insanlarning gunahliri kechürüm qilinidu; (2) Mesihning qurbanliqi bilen Xuda étiqadchi insanlarga yéngi bir hayat ata qilidu; mushu hayat Muqeddes Rohning insanning qelbide makan qilishi bilen bashlinidu. Rosul Pétrusning sözlirige qarang (2:38-39), «1Pét.» 3:21 we bu ayet toghrisida «qoshumche söz»imizdiki izahatlarni köring. «Biz Yehya peyghember yetküzgen chömüldürülüşni qobul qilduq» — ularning jawabigha qarighanda, ular merhum Yehya peyghemberning muxlisiliri idi; mumkinchilikli barki, ular Yehya peyghemberning towa qilishi we sugha chömüldürülüş toghruluq telimlirini Apollosning anglighanidi.

«Rosullarning paaliyetliri»

qilishni bildüridighan chömüldürülüş bolup, ulargha özidin kéyin kelgüchige, yeni Eysagha étiqad qilish kéreklikini tapilghanidi, — dédi..

⁵ Ular buni anglap, Reb Eysaning namida chömüldürülüşni qobul qildi. ⁶ Pawlus qolini ularning üstige tegküzüp turushi bilen, Muqeddes Roh ulargha chüshti. Buning bilen ular namelum tillarda sözleshke hem peyghemberlerche wehiy-bésharetlerni yetküzüşke bashlidi...

⁷ Ular texminen on ikki erkek kishi idi.

⁸ Pawlus üç ay dawamida Efesus shehiridiki sinagogqa kirip, yüreklik bilen söz qilip, ular bilen Xudaning padishahliqidiki ishlar toghrisida munaziriliship qayil qilishqa tirishti. ⁹ Lékin beziliri jahilliq qilip ishinishni ret qilip, xalayiql aldida Rebning yoligha haqaret keltürgende, Pawlus ulardin chiqip, muxlislarnimu ayrip chiqti. U herkünü Tirannus isimlik ademning léksiyyixanisida munazire-muzakire ötküzdi. ¹⁰ Bu ish ikki yil dawamlashti. Netijide, Asiya ölkisidiki pütün xelq, Yehudiylar bolsun, Grékler bolsun hemmeylen Rebning söz-kalamini anglidi..

Skéwaning oghulliri

¹¹ Xuda Pawlusning qolliri arqiliq karamet möjizilerni yaratti. ¹² Kishiler hetta qol yaghliq we pertuqlarni Pawlusning ténige tegküzüp, andin késellerning yénigha apirip, ularning üstige yapatti. Netijide, késeller saqiyip, yaman rohlar ulardin chiqip kététti.

¹³ Lékin shu etrapta yüridighan, «jinkesh» Yehudiylarin bezilirimu Reb Eysaning namini ishli-tip baqqusi kélip, jin chaplashqanlar üstide turup jinlarga: «Pawlus jakarlawatqan Eysaning namidin sanga qattiq buyruq bérimen!» deyidighan boldi. ¹⁴ Bu ishni qilidighanlarning arisida Skéwa isimlik bir Yehudiy bash kahinning yette oghlimu bar idi. ¹⁵ Lékin ular qoghliwetmekchi bolghan yaman Roh ulargha jawaben:

— Eysani tonuymen, Pawlustin xewirim bar, biraq özünglar kim bolisiler?! — déwidi, ¹⁶ yaman Roh chaplishiwalghan kishi ulargha étilip chiqip, ularni urup shama qilip, ularning üstidin ghalib keldi. Ular yalingach we yarilanghan halda öydin qéchip chiqip ketti.

¹⁷ Bu ish Efesus shehiride turuwatqan barliq Yehudiylar we Gréklergimu melum bolup, qorqunch hemmisini basti we Reb Eysaning nami ulughlandi. ¹⁸ Netijide, nurghun étiqadchilar burunqi qilghanlirini iqrar qilip, aldigha chiqti. ¹⁹ Séhirgerlik qilghanlardin nurghun ademler özlirining séhirgerlik kitab-palnamilirini ekélip bir yerge dówilep, köpchilikning aldida köydürüshti. Bu kitablarning qimmiti jemi ellik ming kümüş tenggige yétetti. ²⁰ Shundaq qilip, Rebning söz-kalami küchge ige bolup, berq urup üstünlükke ötti..

19:4 Mat. 3:11; Mar. 1:4; Luqa 3:16; Yuh. 1:26; Ros. 1:5; 11:16.

19:6 «...Muqeddes Roh ulargha chüshti. Buning bilen ular namelum tillarda sözleshke hem peyghemberlerche wehiy-bésharetlerni yetküzüşke bashlidi» — Muqeddes Rohning ulargha ata qilghan «namelum (karamet) tillarda sözlesh» iltipati bilen kishiler öz sözlirini chüshenmigen halda Xudagha medhiye oqup, uning sirilirini jakarlaydu («1Kor.» 14:2ni körüng).

19:6 Ros. 8:17; 11:15.

19:9 «xalayiql aldida Rebning yoligha haqaret keltürgende...» — mushu yerde «Rebning yoli» grék tilida peqet «yol» dégen söz bilen ipadilini (chünki étiqadning neziride peqet bir yolla bardur. 9:2nimu körüng). «Tirannus isimlik ademning léksiyyixanisida munazire-muzakire ötküzdi» — «léksiyyixana» yaki «mektep»: Bu belkim pelsepe ögütidighan bir mektep bolsa kérek. «Munazire-muzakire ötküzüş» — belkim ishenmigenler bilen munazire qilish (10-ayetni körüng) we ishengenlerge köprek telim bérish.

19:9 2Tim. 1:15.

19:10 «Yehudiylar bolsun, Grékler bolsun...» — démek, «Yehudiylar bolsun, Yehudiy emesler bolsun...».

19:11 Mar. 16:20; Ros. 14:3.

19:13 ««jinkesh» Yehudiylar» — mexsus atalmish «jin heydesh qespi» arqiliq pul tapidighanlar. «Eysaning namidin sanga qattiq buyruq bérimen!» — grék tilida: «... Eysaning namidin sanga qesem astida buyruymen!».

19:14 «Bu ishni qilidighanlarning arisida Skéwa isimlik bir Yehudiy bash kahinning yette oghlimu bar idi» — yaki «Bu ishni qilghuchilar Skéwa isimlik bir Yehudiy bash kahinning yette oghli idi».

19:18 Mat. 3:6.

19:19 «jemi ellik ming kümüş tengge» — bir tenggige bir qoy kéletti. Shunga hazirqi boyiche jemi ikki yérim milyon dollargha barawer idi (2006).

19:20 Yesh. 55:11.

«Rosullarning paaliyetliri»

Efesus shehiride topilang kötürüldü

²¹ Bu ishlar yüz bergendin kéyin, Pawlus könglide, Makédoniye we Axaya ölkisidin ötüp Yéru-salémgha bérishqa niyet baghlidi. U: — U yerge barghandin kéyin, Rim shehirini körüp kélis-him kérek, — dédi...

²² Shuning bilen, u öziye yardemde boluwatqanlardin Timotiy bilen Érastus ikkiylenni Makédo-niyege ewetiwétip, özi yene bir mezigil Asiya ölkiside turdi.

²³ Del shu chaghda, Efesus shehiride Rebning yoli toghruluq éghir malimachiliq kötürüldi...

²⁴ Ayal ilah Artémisni süretlep kümüş tekche-heykellerni yasighuchi Dimitriy isimlik bir zer-ger bar idi. Uning bu ishi hünervenlerge köp payda tapquzatti...²⁵ Dimitriy hünervenlerni we shuninggha oxshash ishlar bilen shughulliniwatqan bashqa ustilarni yighip, ulargha:

— Buraderler, bizning güllinishimizning bu ish bilen baghliq ikenlikini bilisiler; ²⁶ hazir héliqi Pawlusning néme ishlarni qilip yürgenlikini anglighan hem körgen bolushunglar kérek. U: «Qol bilen yasiwalghan nersiler ilahlar emes» déyish bilen, peqet Efesusta emes, belki pütkül Asiya ölkiside déğüdek nurgunlighan kishilerni qayil qilip, azdurup burawatidu...²⁷ Emdi hazir bizning bu sodimizgha betnam chaplash xewpi bolupla qalmay, belki büyük ayal ilah Artémis-ni butxanisimu erzimes dep qarilip, hetta Asiya ölkisi we pütkül jahan ibadet qilidighan bu ayal ilahimizning shan-sheripimu yoqilish xewpige duch kéliwatidu! — dédi...

²⁸ Bu sözlerni anglighan köpchilik ghezepeke chömüp, qayta-qayta:

— Efesusluqlarning Artémisimiz büyüktür! — dep chuqan kötürüşke bashlidi.

²⁹ Buning bilen pütkül sheher malimatang bolup ketti. Xalayıq Pawlusning seperdashliridin Makédoniyelik Gayus we Aristarxuslarni tutup sörep, sérk meydanigha tengla yopurulup mangdi...³⁰ Pawlus xalayıq arisigha kirmekchi bolghanidi, lékin muxlislar uning kirishige yol qoymidi. ³¹ Hetta Pawlusning dostliri bolghan ölke emeldarlaridin bézilirimu uninggha xewer yetküzüp, uni sérk meydanigha bérishqa tewekkül qilmasliqqa jékilidi.

³² Emdi beziler buni dep warqirisa, beziler uni dep warqiriship, pütün sorun warang-churung-gha toldi; kishilarning köpchinisi özlirining némige yighilghanliqinimu bilmeytti. ³³ Yehudiy-lar Iskender isimlik ademni aldigha ittirip chiqiriwidi, köpchilik uni aldigha turghuzdi. Is-kender köpchilikke qol ishariti qilip, Yehudiylarni aqlimaqchi boldi...³⁴ Biraq köpchilik uning Yehudiy ikenlikini bilip qélip, hemmisi tengla:

— Efesusluqlarning Artémisimiz büyüktür! — dep ikki saetche chuqan kötürüp turushti...

³⁵ Axirda, sheherning bash mirzisi xalayıqni tinchlandurup mundaq dédi:

19:21 «Pawlus könglide... niyet baghlidi» — grék tilida «Pawlus rohta... niyet baghlidi».

19:21 Rim. 15:25; Gal. 2:1.

19:22 «u öziye yardemde boluwatqanlardin Timotiy bilen Érastus ikkiylenni Makédoniyege ewetiwétip...» — Pawlusning shuning meqsiti ularning belkim özini kutüş üçün we belkim özining bérishigha teyyarliq qilish üçün idi (20:1-3ni körüng).

19:23 «Del shu chaghda, Efesus shehiride Rebning yoli toghruluq éghir malimachiliq kötürüldi» — «Rebning yoli» grék tilida peqet «yol» déyilidu.

19:23 2Kor. 1:8.

19:24 Ros. 16:16.

19:26 Zeb. 115:4; Yer. 10:3.

19:27 «pütkül jahan ibadet qilidighan bu ayal ilahimizning shan-sheripimu yoqilish xewpige duch kéliwatidu!» — Dimitriyning «ayal ilahimizning shan-sheripi» dégen sözi belkim Artémisning heywetlik butxanisimu körsetmekchi bolushi mumkin.

19:29 «Xalayıq ... Gayus we Aristarxuslarni tutup sörep, sérk meydanigha tengla yopurulup mangdi» — Artémisning «büyük butxanisi» yoqap ketti, emma bu sérk meydanı bugünge qeder mewjut, uninggha 25000 kishi sighidu.

19:29 Ros. 20:4; 27:2; Kol. 4:10.

19:33 «köpchilik uni aldigha turghuzdi» — bezi kona köchürmilerde «köpchilik bu ish uninggha baghliq dep oyildi» déyilidu.

19:34 «Biraq köpchilik uning Yehudiy ikenlikini bilip qélip, hemmisi tengla: — Efesusluqlarning Artémisimiz büyüktür! — dep ikki saetche chuqan kötürüp turushti» — xalayıq Iskenderni Pawlus bilen munasiwetlik adem, némila bolmisun Yehudiy bolghachqa, butpereslikke qarshi bolsa kérek, dégen oyda bolghan bolsa kérek.

«Rosullarning paaliyetliri»

— Ey Efesusluqlar! Biz Efesusluqlarning shehirining büyük Artémisning butxanisining we uning asmandin chüshken süritining qoghdighuchusi ikenlikini bilmeydighan kim bar!..³⁶ Bu ishlarni inkar qilalmighaniken, özünglarni bésiwélishinglar, bashbashtaqliq qilmasliqinglar kérek. ³⁷ Chünki siler bu kishilerni bu yerge soraqqa tartishqa élip keldinglar; lékin ular ya butxanilarni bulghuchilar ya bizning ayal ilahimizgha kupurluq qilghuchilardin emes. ³⁸ Eger Dimitriy we uninggha qoshulghan hünérwenlerning melum bir kishining üstidin shikayiti bolsa, soraqxanilar ochuq turmaqta we soraqchi waliylarmu bar. Ular shu yerlerde bir-biri bilen dewalashsun; ³⁹ we bashqa birer mesililiringlar bolsa, resmий sorunda bir terep qilinishi lazim. ⁴⁰ Biz emdi yene бүгүнкү weqeni topilang dep erz qilinish xewpide turuwatimiz; chünki bu malimanchliqning héch sewebi körsiltimigechke, hésabinimu bérelmeymiz-de! ⁴¹ Bu sözlerni qilip bolup, u yighilghan xalayıqni tarqitiwetti.

Pawlusning Makédoniye we Yunangha qayta bérishi

20¹ Topilang bésiqqandin kéyin, Pawlus muxlislarni chaqirip, ularni righbetlendürdi we ular bilen xoshliship, Makédoniyege qarap ketti..² U shu etraptiki yurtlarni arilap, étiqadchilarni nurghun söz-telimler bilen righbetlendürgendin kéyin, Yunangha bérıp, ³ u yerde üç ay turdi. Pawlus kémige olturup Suriyege mangay dep turghanda, Yehudiylarning uni öltürüş suyiquesti bilinip qélip, u Makédoniye arqiliq quruqluq bilen qaytip kétish qararigha keldi..⁴ Uninggha hemrah bolghanlar Bériyaliq Pirrusning oghli Sopaté, Tésalonikiqlardin Aristarxus bilen Sékundus, Derbelik Gayus, Timotiy we Asiya ölkisidin Tikikus bilen Trofimuslar idi..⁵ Ular awwal Troas shehirige bérıp, bizning yétip bérishimizni kütüp turdi..⁶ Biz bolsaq «pétir nan héyti» künliridin kéyin, Filippi shehiridin kémige olturup, besh künden kéyin Troasqa kélip, ular bilen uchrashtuq we u yerde yette kün turduq. ⁷ Heptining birinchi küni, biz nan oshtushqa jem bolghanda, Pawlus etisi ketmekchi bolghachqa, jamaetke söz qilishqa bashlidi; sözini tün yérimgiche uzattı..⁸ Biz jem bolghan yuqiriqi qewettiki öyde nurghun qara chiraghlar yénip turatti..⁹ Ewtikus isimlik bir yigit dérizide olturghanidi. Pawlus sözlep xéli bir yerge barghanda, uni mügdek bésiwatqanidi. Andin u gherq uyqugha kétip, u üçinchi qewettin yerge yiqilip chüshti. Köpchilik uni yerdin kötürüp qarisa, u ölüp bolghanidi. ¹⁰ Pawlus peske chüshüp, uning üstige étilip, quchaqlap turup: Azablanmanglar, u tirikken! — dedi..¹¹ Qaytidin öyge chiqip, nanni oshtup yégendin kéyin, Pawlus ular bilen tang atquche uzun sözleshti we u bu yerdin yolgha chiqti. ¹² Troastikiler bolsa héliqi yigitni öyige hayat apirip qoydi. Ular buningdin cheksiz teselli taptı..

Pawlusning Efesus aqsqaqalliri bilen xoshlishishi

¹³ Biz bolsaq Pawlustin burun Assos shehirige kéme bilen barduq. Chünki Pawlus shu yerge piyade baray, siler mendin awwal yétip bérıp, u yerde méni kémige éliwélisni kütünglar, dep

19:35 «Artémisning ... asmandin chüshken süriti...» — yaki «Artémisning ... asmandin chüshken téshi...».

20:1 «Pawlus muxlislarni chaqirip, ularni righbetlendürdi we ular bilen xoshliship...» — bezi kona köchürmilerde «Pawlus muxlislarni chaqirip, ularni quchaqlap ular bilen xoshliship,...» dégen söz déyilidu.

20:2 «Yunan» — yaki «Grétisye».

20:4 Ros. 19:29; 21:29; 27:2; 1Kor. 1:14; Ef. 6:21; Kol. 4:7,10; 2Tim. 4:12; Tit. 3:12.

20:5 «Ular awwal Troas shehirige bérıp...» — belkim kémide. «...bizning yétip bérishimizni kütüp turdi» — «biz» Luqaning yene Pawlus bilen bille ikenlikini körsitidu.

20:7 «heptining birinchi kün» — yeni «yekshenbe küni». «biz nan oshtushqa jem bolghanda» — «nan oshtush»: Eysaning ölümini xatirilesh üçün nan oshtulidu («1Kor.» 11:20-34ni köring).

20:8 «Biz jem bolghan yuqiriqi qewettiki öyde nurghun qara chiraghlar yénip turatti» — bu chiraghlarning is-tüteklikliring öyini qaplishi bilen 9-ayette tilgha élinghan Ewtikusning uxlap qélisigha tesir yetküzgen bolushi mumkin.

20:10 1Pad. 17:21; 2Pad. 4:34.

20:12 «Ular buningdin cheksiz teselli taptı» — eyni grék tékist: «Ular tapqan teselli az emes idi».

«Rosullarning paaliyetliri»

orunlashturghanidi. ¹⁴ Assosta u biz bilen uchrashqandin kéyin biz uni kémige élip Mitulin shehirige kelduq. ¹⁵ Andin shu yerdin chiqip, etisi Xiyos arilining uduligha kélip turduq. Üchinchi küni Samos ariligha yétip kelduq we Trogillium shehiride qonduq; uning etisi Milétus shehirige barduq. ¹⁶ Chünki Pawlus Asiya ölkiside köp waqitni ötküzüwetmeslik üçün, déngiz sepiride Efesusta toxtimay ötüp kétishni qarar qilghanidi. Sewebi, u «orma héyti» künini mumkinqeder Yérusalémde ötküzüsh üçün aldiraytti. ¹⁷ Emdi Milétus shehiridin Efesusqa adem ewetip, ja-maettiki aqsaqallarni chaqirdi. ¹⁸ Ular kelgendin kéyin, u ulargha mundaq dédi:

— Men Asiya ölkisige ayagh basqan birinchi künden tartip, siler bilen qandaq ötkenlikim herbiringlarga melum. ¹⁹ Rebning xizmitide her terepte kemter bolup, köz yashlirim tökül-genlikini, shundaqla Yehudiylarning suyiquestliri tüpeylidin béshimdin ötken sinaqlarda chi-dighanliqimni bilisiler, ²⁰ we yene meyli ammiwi sorunlarda bolsun yaki öy-öylerde bolsun, silerge telim berginimde, silerge paydiliq bolsila héchnémini ayimay jakarlap, ²¹ Yehudiylar hem Gréklergimu Xuda aldida towa qilish we Rebbimiz Eysa Mesihge étiqad qilish kéreklikige guwahliq bérip jékiligenlikim hemminglarga melum.

Rosul Pawlusning xush xewerni jakarlighan 3-sepiri

20:15 «üchinchi küni Samos ariligha yétip kelduq we Trogillium shehiride qonduq...» — bezi kona köchürimlerde: «Trogillium shehiride qonduq» dégen söz tépilmaydu. «etisi Xiyos arilining uduligha kélip ... üchinchi küni Samos ariligha yétip kelduq we Trogillium shehiride qonduq; uning etisi Milétus shehirige barduq» — bu seper yolu etey Efesus shehiridin ötkenidi (16-ayetni köring).

20:16 «orma héyti» — Tewratla Yehudiy xelqige békitilgen tötinchi héyt; u héyt «ötüp kétish héyti»din ellik kün kéyin bolghachqa, grék tilida «elliklik héyt»mu déyilidu. Hazirqi kaléndardiki waqit belkim 5-ay idi. «Law.» 23-babni köring.

20:16 Ros. 21:4,12.

20:21 Mat. 3:2; Mar. 1:15; Luqa 24:47.

²² Hazir mana, rohta baghlanghan halda Yérusalémgha kétiwatimen. U yerde néme ishlar-ning béshimgha chüshidighanliqini uqmaymen; ²³ Peqet shuni bilimenki, Muqeddes Roh men barghanla sheherlerde zindan kishenliri we azab-oqubetlerning méni kütüp turidighanliqini aldin éniq éytip kelmekte. ²⁴ Lékin men öz musapemni tamamlashim, Reb Eysadin tapshuruwalghan xizmetni ada qilishim, yeni Xudaning méhir-shepqiti toghrisidiki xush xewerning toluq guwahchisi bolushum üçün, öz hayatimni qilche ayimaymen. ²⁵ Men siler bilen ariliship, hemminglar arisida yürüp Xudaning padishahliqini jakarlidim; emdi mana manga melumki, buningdin kéyin silerdin héchkim yüzümni qayta körelmeysiler. ²⁶ Shuning üçün, bugün silerge guwahliq qilip éytip qoyayki, men héchbirining qénigha qerzdar emesmen. ²⁷ Chünki men Xudaning toluq meqset-iradisini qilche élip qalmay silerge bayan qilip yetküzshtin bash tartmidim. ²⁸ Muqeddes Roh silerni Xudaning jamaitini béqish üçün Uning padisi ichide yétekchi qilip tikligenidi; emdi özünglarcha hem Öz Oghlining qéni bilen sétiwalghan barliq padisigha segek bolunglar! ²⁹ Chünki manga ayanki, men kettendin kéyin, chilböriler aranglarcha kirip, padini héch ayimaydu, ³⁰ hemde hetta aranglardinmu beziler muxlislarni özlrige tartiwélish üçün heqiqetni burmilighan türlük ishlarni sözleydu. ³¹ Shunga, segek bolunglar, méning üç yil kéche-kündüz démey, herbiringlarcha köz yashlirim bilen toxtimay nesihet bérip turghanliqimni ésinglarda tutunglar.

³² Emdi men silerni Xudagha we Uning méhir-shepqet yetküzidighan söz-kalamigha tapshurimen. Bu söz-kalam étiqadingsh qurushqa hem pak-muqeddes qilinghan barliq xelqi arisida iltipat qilinidighan mirastin silerni nésip qilishqa qadirdur. ³³ Men héchqachan héchkimdin kiyim-kéчек yaki altun-kümüş tama qilip baqmighanmen. ³⁴ Silerge melumki, men ikki bilikimge tayinip, özümning we hemrahlirimning hajitidin chiqtim. ³⁵ Bundaq qilip herbir ishlarda men silerge mushundaq ejir-emgek arqiliq ajiz-hajetmenlerge yadrem bérish lazimliqini, shundaqla Reb Eysa özi éytqan: «Bermek almaqtinmu bextliktur» déginini ésinglardin chiqar-masliqlar kéréklikini körsettimm.

³⁶ Bu sözlerni qilip bolup, u hemmaylen bilen birlikte tizlinip olturup dua qildi. ³⁷ Hemmaylen qattiq yighliship ketti; Pawlusning boynigha ésilip quchaqlap, qizghin söyüshti. ³⁸ Ularni eng azablighini Pawlusning, «Buningdin kéyin yüzümni qayta körelmeysiler» dégen sözi boldi. Kéyin, ular uni kémige chiqirip uzitip qoydi.

20:22 «mana, rohta baghlanghan halda Yérusalémgha kétiwatimen» — «rohta baghlanghan halda» — uni qozghaydighan bu tesirning öz rohida yaki Muqeddes Rohta bolghanliqi éniq emes. Pawlusning bu niyeti bu ishta toghra yaki toghra emes? 21:4-ayettiki xeweridin qarighanda, uning shu qet'iy niyeti toghra emes, dep oylashqa mayil bolimiz.

20:24 Ros. 21:13; Gal. 1:1; Tit. 1:3.

20:25 «Men siler bilen ariliship, hemminglar arisida yürüp Xudaning padishahliqini jakarlidim» — mushu yerde «Xudaning padishahliqi» grék tilida peqet «padishahliq» bilen ipadiliniidu.

20:26 «Silerge guwahliq qilip éytip qoyayki, men héchbirining qénigha qerzdar emesmen» — démek, «aranglarda herqandaq bir kishi xush xewer anglash pürsiti bolmay, qutquzulmighan bolsa men buninggha jawabkar emesmen» dégender.

20:28 «Xudaning... Öz Oghlining qéni bilen sétiwalghan barliq padisi» — «Öz Oghlining qéni bilen» grék tilida «Öziningkining qéni bilen» dégen sözler bilen ipadiliniidu.

20:28 Ef. 1:7; Kol. 1:14; 1Pét. 1:19; 5:2; Weh. 5:9.

20:29 2Pét. 2:1.

20:30 Zeb. 41:9; Mat. 16:21; Ros. 1:17; 1Yuha. 2:19.

20:32 «Bu söz-kalam étiqadingsh qurushqa ... qadirdur» — silerning «étiqadingsh qurush» grék tilida peqet «silerni qurush» dégen bilen ipadiliniidu.

20:33 1Kor. 9:12; 2Kor. 11:9; 12:13.

20:34 Ros. 18:3; 1Kor. 4:12; 1Tés. 2:9; 2Tés. 3:8.

20:36 Ros. 21:5.

Pawlusning Yérusalémgha bérishi

21¹ Andin biz ulardin ajrilip chiqqandin kéyin, kéme bilen udul Qos ariligha qarap yol alduq. Etisi, Rodos ariligha, u yerdin Patara shehirige barduq..² Patarada Fenikiye rayonigha baridighan bir kémini tépip, uninggha olturup yolgha chiqtuq..³ Siprus arili körüngendin kéyin, uni sol teripimizde qaldurup ötüp, Suriyege qarap méngip, Tur shehiride quruqluqqa chiqtuq. Chünki kéme bu yerde yük chüshürmekchi idi..⁴ U yerde muxlislarni tépip, ularning yénida yette kün turduq. Ulargha Muqeddes Rohning wehiyisi kélip, ular Pawlusqa ayighing Yérusalémgha basmisun, dep nesihet qildi..⁵ Biraq biz u yerde turush waqtimiz toshqanda, sepirimizni dawamlashturduq. Ularning hemmisi, jümlidin xotun-baliliri bizni sheherning sirtighiche uzitip chiqti. Hemmimiz déngiz boyida tizlinip olturup bille dua qilduq..⁶ Quchaqlшип xoshlashqandin kéyin, biz kéminge chiqtuq, ular öylirige qaytishti.

⁷ Tur shehiridin déngiz sepirimizni dawamlashturup, axirida Pitolimays shehirige kelduq. U yerdiki qérindashlar bilen körüshüp, ularning yénida bir kün turduq..⁸ Etisi, u yerdin ayrilip, Qeyseriye shehirige kelduq. Biz burun Yérusalémdeki «yette xizmetkar»din biri bolghan, xush xewerchi Filipning öyige bérip qonduq..⁹ Bu kishining téxi yatliq qilinmighan, bésharet-wehiylerni yetküzidighan töt qizi bar idi..¹⁰ Biz u yerde birnechche kün turghandin kéyin, Agabus isimlik bir peyghember Yehudiye ölkisidin chüshti..¹¹ Bu kishi bizning aldimizgha kélip, Pawlusning belwéghini qoligha élip, özining put-qolini baghlap: — Muqeddes Roh mundaq deydu: — Yehudiylar bu belwaghning igisini Yérusalémde mushundaq baghlap, yat elliklarning qoligha tapshuridu! — dédi..

¹² Bularni anglap, hem biz hem shu yerlik kishiler bilen birlikte Pawlustin Yérusalémgha barmighin dep ötünduq. ¹³ Lékin Pawlus jawaben:

— Siler némishqa bunchiwala yighlap, yürükimni ézisiler? Men Yérusalémde Reb Eysaning nami üchün tutqun bolushla emes, shu yerde ölüshkimu teyyarmen, — dédi.

¹⁴ Biz uni qayil qilamay, axirida süküit qilip:

— Rebning iradisi ada qilinsun! — déduq..

¹⁵ Bu künlerdin kéyin, yük-taqimizni yigishturup, Yérusalémgha chiqip barduq. ¹⁶ Qeyseriye-lik muxlislardin birnechchisi biz bilen seperdash boldi; ular Minason isimlik bir kishining öyide qonimiz dep uni birge élip mangdi; bu kishi Siprusluq, qéri muxlis idi..

21:1 «Andin biz ulardin ajrilip chiqqandin kéyin, kéme bilen udul Qos ariligha qarap yol alduq. Etisi, Rodos ariligha, u yerdin Patara shehirige barduq» — bu ayettiki «biz», «alduq» we «barduq» dégen sözlerge qarighanda, Luqa yene Pawlusqa hemrah boldi.

21:3 «uni, yeni Siprus arilini sol teripimizde qaldurup ötüp...» — démek, «uning jenubidin aylinip ötüp...».

21:4 «Ulargha Muqeddes Rohning wehiyisi kélip, ular Pawlusqa ayighing Yérusalémgha basmisun, dep nesihet qildi» — «nesihet qildi» dégenning bashqa xil terjimisi: «nesihet qilatti».

—Muqeddes Roh ulargha Pawlusning Yérusalémde tartidighan azablaridin xewer bergenidi. U alliqachan bashqa yerlerdiki muxlislardin mushu xewerni anglighan (20:23). Lékin mushu yerde Muqeddes Rohning uninggha «barmisun» dégen sözige qarighanda, uning Yérusalémgha bérishi Xudaning iradisi emes, dep oylashqa mayilmiz.

21:4 Ros. 20:23; 21:12.

21:8 «Biz burun Yérusalémdeki «yette xizmetkar»din biri bolghan, xush xewerchi Filipning öyige bérip qonduq» — Yérusalémdeki «yette xizmetkar» — 6-babni körüng.

21:8 Ros. 6:5; 8:29.

21:9 Yo. 2:28-29; Ros. 2:17.

21:10 Ros. 11:28.

21:11 «Yehudiylar bu belwaghning igisini Yérusalémde mushundaq baghlap, yat elliklarning qoligha tapshuridu!» — 21-36-ayetlerni körüng. Pawlus rimliqlarning soriqigha tartilidu. Yehudiylarning öz ademiridin birini yat ellik kishilerning qoligha tapshurushi özlirige bek uyatliq ish bolghachqa, ularning Pawlusqa bolghan öchmenlikli nahayiti éniq turidu.

21:11 Ros. 20:23; 21:33.

21:14 Mat. 6:10; Luqa 11:2; 22:42.

21:16 «ular Minason isimlik bir kishining öyide qonimiz dep uni birge élip mangdi; bu kishi Siprusluq, qéri muxlis idi» — bashqa birxil terjimisi: — «ular bizni (Yérusalémdeki) öyide kütmekchi bolghan Minason isimlik bir Siprusluqni biz bilen

«Rosullarning paaliyetliri»

Pawlusning Yaqup bilan körüşhüshi

¹⁷ Yérusalémgha yetkende qérindashlar bizni xushalliq bilen qarshi aldi. ¹⁸ Etisi, Pawlus biz bilen bille Yaqupni körgili bardi. Yaqup bilen aqsqaqallarning hemmisi u yerge yighilghanidi.

¹⁹ Pawlus ular bilen salamlashqandin kéyin, Xudaning özining xizmiti arqiliq eller arisida qilghan ishlarini bir-birlep ulargha tepsiliy éytip berdi. ²⁰ Bularni anglighanda, ular Xudagha medhiye oqudi, andin Pawlusqa:

— Körüwatisen, i qérindishim, Yehudiylar ichide qanche minglighan étiqad qilghuchilar bar! Ularning hemmisi Tewrat qanunigha emel qilishqa intayin qizghin iken. ²¹ Ular séning toghrangda: «U ellerning arisida yashighan pütün Yehudiylargha Musa peyghemberge tapshurulghinidin yénishni, yeni balilirini xetne qildurmasliqni, Yehudiylarning en'enilirige riaye qilmasliqni ógitidu» dep anglidi. ²² Emdi qandaq qilish kérek? Chünki xalayıq choqum séning bu yerge kelgenlikigni anglap qalidu. ²³ Shunga bizning déginimizdek qilghin: Arimızda qesem ichken töt adem bar... ²⁴ Sen ularni élip, ular bilen birlikte Tewrattiki tazilinish qaidisidin ötüp, ularning qurbanliq chiqimlarini özüng kötürgin, andin ular chachlarini chüshüreleydu. Buning bilen, hemmeylen sen toghruluq anglighanlirining hemmisining rast emeslikini we séning özüng Tewratqa tertipi boyiche riaye qiliwatliqingni bilip yétidu. ²⁵ Emma ellerdin bolghan étiqadchilargha kelsek, biz ulargha peqetla butlarga atalghan nersilerni yémeslik, qanni we boghup soyulghan haywanning göshinimu yéyishtin we jinsiy buzuqluqtin özlirini saqlash toghruluq qararimizni ötkenki xet arqiliq uqturduq..

²⁶ Buning bilen, Pawlus u kishilerni élip, etisi özi ular bilen bille tazilinish qaidisini ötküzüsh-ti; andin u ibadetxanigha kirip, kahinlargha özlirining paklinish mudditining qachan toshudighanliqi, yeni herqaysisi üçün qurbanliq qilinishning qaysi küni bolidighanliqini uqturup qoydi.

Pawlusning ibadetxanida tutqun qilinishi

²⁷ Yette künlik muddet toshushqa az qalghanda, Asiya ölkisidin kelgen bezi Yehudiylar Pawlusni ibadetxanida körüp, xalayıqni qutritip, uninggha qol sélip: ²⁸ — Ey Israillar, yardemde bolunglar! Hemme yerdila, hemme ademge xelqimizge, Tewrat qanunigha we ibadetxanigha qarshi sözlerni ögitiwatqan adem del shu. Uning üstige, u yene Gréklerni ibadetxanimizgha bashlap kirip, bu muqeddes jayni bulghidi! — dep chuqan kötürdi ²⁹ (ularning bundaq déyishining sewebi, eslide ular sheherde Efesusluq Trofimusning Pawlus bilen bille bolghanliqini körgenidi we Pawlus uni ibadetxanigha bashlap kirgen, dep oylighanidi).

élip, uning öyige bashlap bardı.

21:23 «Arimızda qesem ichken töt adem bar» — «qesem ichken» Xudaning aldida ichken; bu Xudaning raziliqini élish üçün yaki uninggha teshekkür éytish üçün bolghan bolsa kérek. Bundaq qilishi emeliyette «yéngi ehdege muwapiq emes, belki «kona ehdege ait ish idi.

21:24 «tazilinish qaidisidin ötüp...» — «tazilinish» ibraniy tilida bolsa «taharet».

—Yaquplar éytqan shu «Tewrat qanunigha emel qilishqa intayin qizghin» bolghan Yehudiy étiqadchilar belkim Pawlusni «Yehudiy emesler»ning zéminliridin ötüshi bilen «napak boldı» dep qarishi mumkin idi.

—«Ular chachlarini chüshüreleydu» — Tewrat, «Chöl.» 6:13-20ni köring. «Nazariylar» Xuda aldida duasining iltija qilinishi üçün yaki teshekkür éytishi üçün chachlarini uzun qoyuwitetti. Qesemning möhliti toshqanda, awwal qurbanliq sunup andin chachlarini chüshürüwétetti.

21:25 Yar. 9:4; Mis. 20:3; Ros. 15:23; 1Kor. 8:1.

21:26 «... Pawlus u kishilerni élip, etisi özi ular bilen bille tazilinish qaidisini ötküzüsh-ti; andin u ibadetxanigha kirip, ... herqaysisi üçün qurbanliq qilinishning qaysi küni bolidighanliqini uqturup qoydi» — bu ish, yene Yaqupning teshebbus qilghini hemde uninggha Pawlusning qoshulushi, uning bu töt kishi bilen «tazilinish» we ular bilen bille qurbanliq qilishi toghruluq «qoshumche söz»imizni köring.

21:26 Ros. 24:6.

21:29 «... eslide ular sheherde Efesusluq Trofimusning Pawlus bilen bille bolghanliqini körgenidi» — Efesusluq Trofimus Yehudiy emes, grék idi, elwette.

21:29 Ros. 20:4; 2Tim. 4:20.

«Rosullarning paaliyetliri»

³⁰ Shuning bilan, pütün sheher zilzilige keldi. Xalayıq terep-tereptin yügürüp kélip, Pawlusni tutup, ibadetxanidin söröp élip chiqti. Ibadetxanining derwaziliri derhal taqiwétildi. ³¹ Bu top adem Pawlusni urup öltürüwetmekchi bolup turghanda, pütkül Yérusalémni malimanchliq qaplap ketkenliki toghrisidiki bir xewer u yerde turushluq Rim qismining mingbëshigha yetküzüldi. ³² Mingbêshi derhal leshker we birnechche yüzbêshini élip, top-top adamlarni basturushqa yügürüp keldi. Mingbêshi we eskerlerni körgen xalayıq Pawlusni urushtin toxtidi. ³³ Mingbêshi aldigha ötüp, leshkerlerni Pawlusni tutup ikki zenjir bilen baghlashqa buyrudi. Andin u:

— Bu adem kim? U néme gunah qildi? — dep soridi.

³⁴ Lékin topilangchilarning ichide beziler uni dése, beziler buni déyiship warqirishatti. Malimanchiliq tüpeylidin mingbêshi heqiqiy ehwalni éniqlashqa amalsız qélip, axir Pawlusni qel'ege élip kêtishni buyrudi. ³⁵ Lékin Pawlus qel'ening pelempiyige kelgende, topilangchilar téximu zorawanliship ketkechke, leshkerler uni kôtürüşke mejbur boldi. ³⁶ Chünki ularning keynidin top-top adamlar egiship mëngip:

— U yoqitilsun! — dep warqirishatti.

Pawlusning guwahliq bérıp aqlinishi

³⁷ Kelege ekirilishige az qalghanda, Pawlus mingbêshigha:

— Sizge bir éghiz söz qilsam bolamdikin? — dep soridi.

Mingbêshi: — Grékche bilemsen? ³⁸ Undaқта, ilgiri isyan kôtürüp, «xenjerchi qatillar»din töt ming ademni bashlap chölge qéchip ketken héliqi Misirliq emesmusen? — dep soridi.

³⁹ Lékin Pawlus: — Men Yehudiy, Kilikiye ölkisidiki ulugh sheher Tarsusning puqrasimen. Xalayıqqa birnechche éghiz söz qilishimgha ijazet qilishingizni ötünimen, — dédi.

⁴⁰ Mingbêshi ijazet bérıwıdı, Pawlus pelempeyde turup, xalayıqqa qol ishariti qildi. Qattiq jimjitliq basqanda, u ibraniy tilida sözlëshke bashlap: —

22¹ — Qérindashlar we ata-bowılar! Emdi özümni aqlash sözlirimgе qulaq salghaysiler, — dédi.

² Ular Pawlusning ibraniy tilida sözliginini anglap, téximu jim bolushti. U sözini dawam qildi:

³ — Men bir Yehudiy, Kilikiyediki Tarsus shehiride tuguldum; lékin bu sheherde béqip chong qilindim, Gamaliyelning qol astida ata-bowilirimizgha tapshurulghan Tewrat qanunining zir-zewerlirini qoymay öginip telim-terbiye aldim. Men silerning бүгүн bolghininglargha oxshash, Xuda yoligha intayin qizghin idim. ⁴ Men bu yoldikilerni hetta öltürüşkiche ziyankeshlik qilip, ularni er-ayal démey tutqun qilip zindangha saldurdum. ⁵ Bu toghruluq bash kahin we aliy kéngeshmidiki barliq aqsqaqallarmu manga guwahchidur. Men ulardin Deme-

21:30 «Xalayıq terep-tereptin yügürüp kélip, Pawlusni tutup, ibadetxanidin söröp élip chiqti. Ibadetxanining derwaziliri derhal taqiwétildi» — meqsiti shübhisizki, ibadetxanining özide qalaymiqanchiliq chiqmisun üçün idi.

21:31 «leshker qismining mingbêshi» — grék tilida «xiliarq»; emeliyette 600 eskerni bashquratti.

21:33 Ros. 21:11.

21:36 Luqa 23:18; Yuh. 19:15; Ros. 22:22.

21:38 «xenjerchi qatillar» — Rim impériyesige qarshi turghan eng esheddiy siyasiy éqim idi. Ular adem öltürüşke ishlitidighan eng yaxshi köridighan qoral kiyim ichide yoshurushqa qolayliq bolghan xenjer idi.

21:39 Ros. 9:11,30.

21:40 «u ibraniy tilida sözlëshke bashlap.» — «ibraniy tilida» — Aramiy dialéktida bolushi mumkin.

22:3 «Men... Gamaliyelning qol astida ata-bowilirimizgha tapshurulghan Tewrat qanunining zir-zewerlirini qoymay öginip telim-terbiye aldim» — oqurmlerning éside bolsa kérekki, Gamaliyel dangqi chiqqan Tewrat ölimasi idi (5:24). Grék tilida («Men) Gamaliyelning ayaghlirining aldida ... telim-terbiye aldim» déyilidu.

22:3 Ros. 5:34; 9:11; 21:39; 2Kor. 11:22

22:4 «Men bu yoldikilerni hetta öltürüşkiche ziyankeshlik qilip, ularni er-ayal démey tutqun qilip zindangha saldurdum» — «bu yoldikilerni» — Mesih yoldikilerni, démekchi. Grék tilida peqet «bu yolni» déyilidu; tingshignuchilar hemmisi uning («Mesih Eysaning yoli»ning gépini qiliwatqinini bilgen bolatti.

22:4 Ros. 8:3; 9:1; 26:9; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13.

«Rosullarning paaliyetliri»

shqtiki Yehudiy qérindashlarga yézilghan xetlerni tapshuruwélip, shu yerde turuwatqan bu yoldikilerni jazalash üçün, ularni tutqun qilip Yérusalémgha apirimen dep yolgha chiqqanidim.⁶ Emdi shundaq boldiki, seper qilip Demeshqke yéqinlashqanda, chüshke yéqin, tuyuqsiz asmandin küchlük bir nur chüshüp, etrapimni yorutuwettti.⁷ Men yerge yiqilip kettim, andin manga: «Saul, Saul, Manga némishqa ziyankeshlik qilisen?» dégen awazni anglidim.⁸ «I Reb, sen kimsen?» dep sorisam, U manga: — «Men sen ziyankeshlik qiliwatqan Nasaretlik Eysadurmen!» dédi.⁹ Men bilen bille méngiwatqanlar u nurni körgen bolsimu, lékin manga qilghan sözlerni chüshenmidi.¹⁰ Men yene, «I Reb, néme qilishim kérek?» dep sorisam, Reb manga, «Ornungdin tur, Demeshqke kir, shu yerde sen ada qilish békitilgen ishlarning hemmisi toghruluq sangayétip bérilidu!» dédi.¹¹ Héliqi nurning julaliqidin közlirim körmes bolup qaldi. Yénimdikiler qolumdin yéteklep, Demeshqke élip kirdi.

¹² U yerde Tewrat qanunigha ixlas baghligan, Demeshqtiki barliq Yehudiylarning hörmitige sazawer bolghan Ananiyas isimlik bir kishi bar idi.¹³ U kélip, yénimda turup: «Qérindash Saul, béshingni kötürüp qara!» dédi. Men shuan béshimni kötürüp qarap uni kördüm.¹⁴ U manga: «Ata-bowilirimizning Xudasi séni iradisini bilishing, Heqqaniy Bolghuchini körüshüng we uning aghzidin chiqqan awazni anglishing üçün alliqachan tallidi.¹⁵ Chünki sen pütün insanlar aldida körgen-anglihanliringgha Uning guwahchisi bolisen! ¹⁶ Shundaq iken, sen yene némige hayal bolisen? Ornungdin turup, Uning namigha nida qilip chömüldürülüp, gunahlingningni yughuzghin!» dédi.

¹⁷ Shundaq boldiki, Yérusalémgha qaytip kelginimdin kéyin, ibadetxanida dua qiliwatqinimda, bir ghayibane körünüş méni oruwaldi ¹⁸ we Rebning manga: «Chapsan bol, Yérusalémdin derhal ket. Chünki ular séning manga qilghan guwahliqingni qobul qilmaydu!» dewatqanliqini kördüm...

¹⁹ Men, «I Reb, ular méning Sanga étiqad qilghanlarni zindangha solap, herbir sinagoglarga kirip ularni urghanliqimni bilidu.²⁰ Séning guwahching bolghan Istipanning qéni tökülginide, menmu yénida turup uni öltürgenlerning qilmishlirigha qoshulup, ularning kiyimlirige qarap berdim!» — dédim. ²¹ Biraq u manga: «Ketkin! Séni yiraqtiki ellerge ewetimen!» — dédi.

²² Pawlus mushu sözni déguiche xalayıq uninggha qulaq séliwatatti. Lékin buni anglap ular awazini kötürüp:

— Undaq bir kishi yer yüzidin yoqitilsun! U tirik turushqa layiq emes! — dep chuqan sélishti.

²³ Ular chirqiriship, chapan-yépinchilirini sélip tashlap, topa-chang soruwatqanda, ²⁴ mingbéshi Pawlusni qel'ege élip kirip kétishke emr qiliwidi, xalayıqning uninggha néme üçün bundaq chuqan salidighanliqini éniqlash üçünleshkerlirige uni qamchilap soraq qilishni buyrudi. ²⁵ Lékin ular Pawlusni qamchilash üçün ghulachlitip baghliganda, u yénida turghan yüzbéshigha:

22:6 1Kor. 15:8; 2Kor. 12:2.

22:9 «...lékin manga qilghan sözlerni chüshenmidi» — yaki «... lékin manga qilghan sözlerni anglimaptu». Bu ademler bir awazni anglidi, lékin néme dewatqanliqini bilmedi (9:7ni körüng).

22:9 Dan. 10:7.

22:12 Ros. 9:17.

22:14 «Ata-bowilirimizning Xudasi séni iradisini bilishing, Heqqaniy bolghuchini körüshüng we uning aghzidin chiqqan awazni anglishing üçün alliqachan tallidi» — «Heqqaniy Bolghuchi» Mesihni körsitidu, elwette.

22:18 Mat. 10:14.

22:19 Ros. 22:4.

22:20 Ros. 7:58; 8:1.

22:21 Ros. 9:15; 13:2; Gal. 1:15; 2:8; Ef. 3:8; 1Tim. 2:7; 2Tim. 1:11.

22:22 «Lékin buni anglap ular awazini kötürüp: — Undaq bir kishi yer yüzidin yoqitilsun! U tirik turushqa layiq emes! — dep chuqan sélishti» — démisekmü, ularning Pawlus bu sözini kötürelmeslikining sewebi, Xudaning söz-kalamini özliri intayin pes köridighan «yat eller»ge yetküshke hergiz bolmaydu, deydi dighan közqarashta idi.

22:22 Ros. 21:36.

22:24 «Mingbéshi ... xalayıqning Pawlusqa néme üçün bundaq chuqan salidighanliqini éniqlash üçünleshkerlirige uni qamchilap soraq qilishni buyrudi» — «qamchilap soraq qilish» bolsa rimliqlar guman qilghan ademlerni gunahi bar dep hésablap, «heqiqetni éniqlash üçün» ularni qiynash bilen soraq qilatti (ularning «qamcha»liri köp tasmiylik bolup, her tasmiyisigha hertürlük tömür-söngék parchiliri baghlanghanidi). Emma rimliq puqralar bolsa undaq muamilidin xalas idi.

«Rosullarning paaliyetliri»

— Bir Rim puqrasini jinayiti békitilmeyla qamchilishinglar qanungha uyghunmu? — dédi..

²⁶ Bu sözni anglighan yüzbéshi mingbëshining aldigha béríp:

— Siz néme ish qilay dewatisiz? Chünki u kishi Rim puqrasi iken! — dédi.

²⁷ Mingbéshi Pawlusning aldigha béríp, uningdin:

— Manga éytqín, sen rasttinla Rim puqrasimu? — dep soridi.

— Rast, dédi u.

²⁸ — Men nahayiti yuqiri bahada mushu puqraliqqa ige boldum, — dédi mingbéshi.

Pawlus:

Emma men tughulushumdinla shundaq! — dédi.

²⁹ Shuning bilen, uni soraqqa tartmaqchi bolghan leshkerler derhal uningdin özlirini chetke aldi. Mingbëshimu uning Rim puqrasi ikenlikini bilip, uni baghlatqanliqi tüpeylidin qorqup ketti..

Pawlusning aliy kéngeshmide özini aqlishi

³⁰ Mingbéshi Yehudiylarning Pawlusning üstidin qilghan shikayitining heqiqiy sewebini bilish üçün, etisi uni yéship, bash kahinlar we pütün aliy kéngeshmidikilerning bir yerge yighilishini buyrudi. Andin Pawlusni élip kélip, ularning aldigha turghuzdi.

23¹ Pawlus aliy kéngeshme hey’etlirige tikilip turup:

Qérindashlar, men bügüngiche Xudaning aldida pak wijdanda méngip keldim, — dédi..

² Buni anglighan bash kahin Ananiyas Pawlusning yénida turghanlarga uning aghzigha urushni buyrudi..³ Pawlus uninggha:

— Xuda séni uridu, ey aqartilghan tam! Sen u yerde méni Tewrat qanuni boyiche soraqqa tartishqa olturisen, lékin Tewrat qanunigha xilap halda méni urunglar dep buyrudinghu?! — dédi..

⁴ — Sen Xudaning bash kahinigha ashundaq haqaret keltüremsen?! — déyishti yénida turghanlar. ⁵ Pawlus:

— I qérindashlar, men uning bash kahin ikenlikini bilmeptimen. Chünki Tewrat: «Xelqingni idare qilghuchining yaman gépini qilma!» déyilgen, — dédi..

⁶ Lékin Pawlus ularning bir qismining Saduqiy, yene bir qismining Perisiyler ikenlikini bilip, aliy kéngeshmide yuqiri awaz bilen:

— Qérindashlar, men bolsam Perisiylerdin bolimen we Perisiylerning perzentimen. Men ölgenler qayta tirilishqa baghlighan ümid toghruluq bu yerde soraqqa tartiliwatimen! — dep warqiridi..

⁷ U bu sözni déyishi bilenla, Perisiyler bilen Saduqiylar arisida jédel-ghowgha qozghilip, kéngeshmidikiler ikkige bölünüp ketti⁸ (chünki Saduqiylar ölgenlerning qayta tirilishi, yaki perishte

22:25 «lékin ular Pawlusni qamchilash üçün ghulachlitip baghlighanda...» — «ghulachlitip baghlighanda»: Rimliqlar soraqqa tartilghuchini qamchilash üçün uning ikki qolini baghlap ghulichini kérip turghuzidu.

—Bashqa birxil terjimisi «Pawlusni tasmlar bilen ghulachlatqanda,...».

22:29 «Shuning bilen, uni soraqqa tartmaqchi bolghan leshkerler derhal uningdin özini chetke aldi. Mingbëshimu uning Rim puqrasi ikenlikini bilip, uni baghlatqanliqi tüpeylidin qorqup ketti» — 24-ayettiki izahatni körüng. Rim puqralirini jinayiti békitmeyla baghlashmu qanunsiz ish idi.

23:1 Ros. 24:16.

23:2 1Pad. 22:24; Yer. 20:2; Yuh. 18:22.

23:3 Xuda séni uridu, ey aqartilghan tam! — Pawlusning «aqartilghan tam» dégini, «sirti ap’aq körünidighan, ichi peqet patqaq-laydin bolghan saxtipezsen» dégen menide. «Ez.» 13:8-16nimu körüng.

23:3 Qan. 17:9.

23:5 «Xelqingni idare qilghuchining yaman gépini qilma!» — Tewrat, «Mis.» 22:28.

23:5 Mis. 22:27.

23:6 Ros. 24:21; 26:6; Fil. 3:5.

«Rosullarning paaliyetliri»

yaki rohlar mewjut emes, deydu. Lékin Perisiyler hemmisini étirap qilidu).⁹ Buning bilen qat-tiq bir chuqan-süren kötürölüp, Perisiy terepdari bolghan bezi Tewrat ustazliri ornidin turup: — Biz bu ademdin héchqandaq eyib tapalmiduq! Bir roh yaki perishte uninggha söz qilghan bolsa néme boptul! — dep qattiq munazirileshti..

¹⁰ Chuqan-süren téximu küchiyip ketkechke, mingbéshi Yehudiylarning Pawlusni tartishturup titma-titma qiliwétishidin qorqup, qisimgha zalgha chüshüp uni ularning arisidin zorluq bilen tartip chiqip, qel'ege ekirip kétishini buyrudi.

¹¹ Shu küni kéchisi, Reb Pawlusning yénida turup:

— Jasaretlik bol! Chünki Yérusalémda Men toghramdiki ishlargha toluq guwahliq bergining-dek, Rim shehiridimu shundaq guwahliq qilishing muqerrer bolidu! — dédi..

Pawlusni öltürüş suyiqesti

¹² Etisi etigende, Yehudiylar Pawlusni öltürüşni qestlep, uni öltürmigüche héchnerse yémey-miz, ichmeymiz, dep özlirige leniti bir qesemni qilishti..¹³ Bu suyiqest qesimini ichkenler qiriq nechche kishi idi. ¹⁴ Ular bash kahinlar we aqsaqallarning aldigha bérup:

— Biz Pawlusni öltürmigüche héchnerse tétimasliqqa qattiq qesem ichtuq. ¹⁵ Hazir siler we aliy kéngeshme uning ishlirini téximu tepsiliy tekshürüşni bahane qilip, wekil ewitip uni kéngeshmige élip kélishni mingbéshidin telep qilinglar. U bu yerge yéqin kelmeyle uni jayliwétishke teyyar turimiz, — dédi.

¹⁶ Lékin Pawlusning singlisining oggli böktürmidin xewer tépip qel'ege kirip, Pawlusqa melum qilip qoydi. ¹⁷ Buning bilen Pawlus yüzbéshiliridin birini chaqirtip, uninggha:

— Bu balini mingbéshi bilen körüştürüp qoysingiz. Chünki uninggha melum qilidighan ishi bar iken, — dédi.

¹⁸ Yüzbéshi uni élip mingbéshining aldigha bashlap kirip:

— Mehbus Pawlus méni chaqirtip, bu balini siz bilen körüştürüp qoyushumni telep qildi. Chünki uning sizge melum qilidighan ishi bar iken, — dédi.

¹⁹ Mingbéshi uni qolidin tutup, bir chetke tartip:

— Manga melum qilidighan néme ishing bar? — dep soridi.

²⁰ U jawaben mundaq dédi:

— Yehudiylar Pawlusning ishlirini tepsiliy tekshüreyle dep seweb körsitip özliridin ete uni aliy kéngeshmige élip bérishni telep qilish üçün til biriktürüshti..²¹ Ulargha qayil bolmighayla, chünki qiriqtin artuq adem uni paylap turidu. Ular Pawlusni öltürmigüche héchnerse yémey-miz, ichmeymiz, dégen qarghish qesimige baghliniptu. Ular hazir özlirining ularning telipige maqul bolushlirini kütüp turidu.

²² Mingbéshi uninggha:

— Bu ishni manga melum qilghanliqingni héchkimge tinma! — dep tapilap, balini qayturdi.

Pawlusning waliy Félikske tapshurulushi

²³ Mingbéshi yüzbéshidin ikkini chaqirtip:

— Ikki yüz piyade leshker, yetmish atliq leshker we ikki yüz neyziwaz leshkerni бүгүн kéche saet toqquzda Qeyseriye shehirige qarap yolgha chiqishqa hazirlanglar!.²⁴ Shuning bilen bille,

23:8 Mat. 22:23; Mar. 12:18; Luqa 20:27.

23:9 Ros. 25:25; 26:31.

23:11 Ros. 18:9.

23:12 Ros. 23:21,29,30.

23:20 Ros. 23:12.

23:23 «neyziwaz leshker» — bu sözning toluq menisi namelum. «kéche saet toqquzda» — grék tilida «kéchidiki üçinichi saette».

«Rosullarning paaliyetliri»

Pawlusni waliy Féliksning yénigha saq-salamet yetküzüş üçhün, uning minishige ulaghlarni teyyarlanglar! — dep buyrudi..

²⁵ Mingbéshi Félikske mundaq bir xet yazdi: —

²⁶ «Hörmetlik waliy Féliks janablrigha Klawdiyus Lisiyastin salam!

²⁷ Ushbu ademni Yehudiylar tutuwalghan bolup, uni öltürmekchi bolghanda, uning Rim puqra-si ikenlikini bilip yétip, qisimni bашlap bérıp uni qutquzdum..²⁸ Men ularning bu kishi üstidin qilghan shikayitining néme ikenlikini éniqlimaqchi bolup, uni Yehudiylarning aliy kéngeshmi-sige élip bardim. ²⁹ Emeliyette ularning uning üstidin qilghan shikayitining özlirining Tewrat qanunigha dair detalash mesililerge munasiwetlik ikenlikini bayqidim, biraq uningdin ölüm jazasi bérishke yaki zindangha tashlashqa layiq birer shikayet qilghudek ishni tapalmidim. ³⁰ Kéyin, Yehudiylarning uni öltürüwétish qestide yürüwatqanliq heqqidiki axbarat manga melum qilinghanda, derhal uni silige yollattim we shuning bilen bille, uninggha erz qilghuchilarning özlirining aldida shikayetlirini éytishini buyrudum. Xeyr!..

³¹ Leshkerler emdi buyruq boyiche Pawlusni kéchilep Antipatris shehirige yetküzdi..³² Etisi, at-liq leshkerler Pawlusni élip méngishqa qaldurulup, qalghan leshkerler Yérusalémdiki qel'ege qaytip keldi. ³³ Atliqlar Qeyseriyege kirip, xetni waliygha tapshurdi we Pawlusnimu uning al-dida hazir qildi. ³⁴ Waliy xetni oqughandin kéyin, Pawlusning qaysi ölkidin ikenlikini sorap, uning Kilikiyedin kelgenlikini bilip..³⁵ Uninggha:

— Üstüngdin erz qilghuchilar kelgende ishliringni toluq anglaymen, — dédi we uni Hérod xan-ning ordisida nezerbend qilip qoyushni buyrudi..

Yehudiylarning Pawlus üstidin shikayet qilishi

24¹ Besh kündin kéyin, bash kahin Ananiyas aqsqaqallardin birnechcheylen we Tertullus isimlik bir adwokat bilen Qeyseriyege chüshüp, Pawlus toghrisidiki resmij shikayetlirini waliygha sundi..²⁻³ Pawlus chaqirtilip, Tertullus uning üstidin shikayet qilip mundaq dédi:

— Hörmetlik Féliks janablriri! Biz özlirining qol astilirida her tereptin aman-ésenlikke nésip bolup kelmektimiz we aldın körerlikliri bilen xelqimiz arisida dana islahatlar barliqqa keltürül-mekte, biz bu ishlardin her waqit, her jayda toluq minnetdarliq bilen behriman boluwatimiz..

⁴ Biraq öz waqitlirini köp élip qoymasliqim üçhün, shepqetliri bilen sözimizni qisqila anglash-lirini ötünüp soraymen..⁵ Chunki biz shuni tonup yettuqki, bu adem balaxor bolup, pütkül ja-

23:24 «Pawlusni waliy Féliksning yénigha saq-salamet yetküzüş üçhün, uning minishige ulaghlarni teyyarlanglar!» — «ulaghlarni teyyarlanglar!» — bir ulagh emes. Mingbéshi Pawlusni Yérusalémdin 100 kilométr yirag bolghan Qeyseriyege bixeter yetküzüşke kapaletlik qilish üçhün hazirlighan köp ulaghlar, elwette.

23:27 «Yehudiylar ... uni öltürmekchi bolghanda, uning Rim puqrasi ikenlikini bilip yétip, qisimni bашlap bérıp uni qutquzdum» — mingbéshi Lisiyas emeliyette Pawlusni tutqandin kéyinla uning Rim puqrasi ikenlikini bilgenidi.

23:27 Ros. 21:33.

23:31 «Leshkerler ... Pawlusni kéchilep Antipatris shehirige yetküzdi.» — Antipatris Yérusalémdin 55 kilométr yirag, Yérusalém bilen Qeyseriyening otturisida.

23:34 «Waliy ... Pawlusning qaysi ölkidin ikenlikini sorap,...» — waliyning «qaysi öлке?» dégen soali grék tilida «qaysi xil öлке» déyilidu. Ikki xil öлке bar idi: (1) impérator özi biwasite bashquridighan; (2) wasitili bashquridighan. Pawlus ikkinchi xil ölkidin bolghan bolsa, waliy özi Pawlusning dewasini biwasite bir terep qilayatti.

23:35 «... uning Kilikiyedin kelgenlikini bilip, uninggha: — Üstüngdin erz qilghuchilar kelgende ishliringni toluq anglaymen, — dédi...» — Kilikiye (hazirqi shimaliy türkiyide) Qanaan (Pelestin)din yirag jay idi, u belkim Féliks bashquridighan jay bolmisa kérek. Kilikiye shunche yirag bolghachqa, Pawlusni shu yerge yalap mangdurmay, bu ishni özü tekshürey dégen qarargha kelgen bolushi mumkin.

24:1 Ros. 2:2.

24:2-3 «biz özlirining qol astilirida her tereptin aman-ésenlikke nésip bolup kelmektimiz» — yaki «biz özlirining qol astilirida uzundin buyan aman-ésenlikke nésip bolup kelmektimiz». «aldin körerlikliri bilen xelqimiz arisida dana islahatlar barliqqa keltürülmekte, biz bu ishlardin her waqit, her jayda toluq minnetdarliq bilen behriman boluwatimiz» — bezi rimliq tarixchilarning xatirliri boyiche, Féliks emeliyette achkóz, rehimsiz we qabiliyetsiz adem idi.

24:4 «öz waqitlirini köp élip qoymasliqim üçhün...» — yaki «özlirini artuqche aware qilmasliq üçhün...».

«Rosullarning paaliyetliri»

handiki Yehudiylar arisida majira-topilang peyda qilishni küshkürtküchi, shundaqla «Nasaretlikler» dep atalghan mezhepning kattiwashliridin biridir. ⁶⁻⁷ U bizning ibadetxanimiznimu bulghimaqchi bolghanidi. Shunga, biz uni tutuwalduq we uni öz qanunimiz boyiche sotlaytuq. Lékin mingbéshi Lisiyas esheddiy zorluq bilen uni qollirimizdin tartiwaldi we uninggha erz qilghuchilarni özlirining aldigha kélishe buyrughanidi. ⁸ Uni soraq qilip körsile, bizning uninggha qilghan erzlimizning toghriliqini bilip yétidila!

⁹ Sorunda bolghan Yehudiylarmu uning éytqanlirigha qoshulup: Rast, rast, dep shikayetni kücheytti.

Pawlusning özini aqlishi

¹⁰ Wali Pawlusqa söz qilghin dep qol isharitini qilghanda, u mundaq dédi:

— Men silining uzun yillardin béri bu xelqni sorap kelgenliklirini bilgechke, xatirjemlik bilen aldilirida özüm toghramda jawab bérimen. ¹¹ Asanla bileleydiliki, men Yérusalémgha ibadet qilishqa barghinimdin hazirghiche peqet on ikki künla ötti. ¹² Ular méning ibadetxanida birer adem bilen munazirileshkinimni körmigen, yaki sinagoglarda yaki sheherde ammini topilanggha qutratqanliqimnimu héch körmidi. ¹³ Ular yene hazir janablrigha méning üstümdin qilghan shikayetlirige héch ispatmu keltürelmeydu.

¹⁴ Biraq silige shuni étirap qilimenki, men ular «mezhep» dep atighan yol bilen méngip, Tewratta we peyghemberlarning yazmilirida pütülgenlarningmu hemmisige ishinip, ata-bowilirimning Xudasigha ibadet qilimen. ¹⁵ Méning Xudagha baghlighan ümidim barki (bu kishilermu bu ümidni tutidu), kelgüsida hem heqqaniylarning hem heqqaniysizlarning ölümün tirilishi bolidu.

¹⁶ Shu sewebtin, özüm hemishe Xuda aldidimu, insanlar aldidimu pak wijdanliq bolushqa intilimen. ¹⁷ Men Yérusalémdin ayrilghili xéli yillar bolghan bolup, bu qétim u yerge öz xelqimge xeyr-sediqe yetküzüp bergili we Xuda aldigha hediye sunghili barghanidim. ¹⁸ Men bu ishlarda boluwatattim, beziler méni tazilinish qaidisini ada qilip bolghan chaghda ibadetxana hoylida uchratti; lékin men etrapingha adem toplighinimmu yoq, malimanchiliq chiqarghinimmu yoq. ¹⁹ Emeliyette méni uchratqanlar bolsa Asiya ölkisidin kelgen bezi Yehudiylar idi; ularning üstümdin shikayetliri bar bolsa, esli ular özliri kélip, silining aldilirida erz qilishqa toghra kélletti. ²⁰ Bolmisa, mushu sorundikiler aliy kéngeshme aldida turghinimda, méningdin qandaq jinayet tapqanliqini éytip baqsun! ²¹ Peqet mundaq bir ish bolghanidi: — Men ularning aldida, «Bügünki künde ölgenlarning qayta tirilishi toghruluq silerning soriqinglarga tartilghanmen!» dep warqirighanidim.

²² Rebning yoli toghruluq tepsiliy xewiri bar bolghan Féliks soraqni toxtitip, ulargha:

— Mingbéshi Lisiyas kelgende dewayinglar toghrisidiki hökümni chiqirimen, — dédi.

24:6-7 «u bizning ibadetxanimiznimu bulghimaqchi bolghanidi...» — bezi kona köchürmilerde: «we uni öz qanunimiz boyiche sotlaytuq. Lékin mingbéshi Lisiyas esheddiy zorluq bilen uni qollirimizdin tartiwaldi we uninggha erz qilghuchilarni özlirining aldigha kélishe buyrughanidi» dégen sözler mushu yerde tépilmay, peqet «u bizning ibadetxanimiznimu bulghimaqchi bolghanidi» déyilidu.

24:6-7 Ros. 21:28.

24:12 Ros. 25:8; 28:17.

24:14 «Tewratta we peyghemberlarning yazmilirida pütülgenlarningmu hemmisige ishinip,...» — «Tewratta we peyghemberlarning yazmiliri»; Yehudiy xelqi bezide Musa peyghemberge chüshürülgen besh kitabni «Tewrat» we Tewrattiki bashqa qismlarni «Zebur we peyghemberlarning kitablriri» dep ataydu. «Tebirler» we Tewrattiki «Kirish Söz»imiznimu köring.

24:15 «méning Xudagha baghlighan ümidim barki bu kishilermu bu ümidni tutidu, kelgüsida hem heqqaniylarning hem heqqaniysizlarning ölümün tirilishi bolidu» — oqurmenlerge shu ayanki, Injilda «ümid» tilgha élinghanda müjmel bir tilek-arzu emes, belki Xudaning wedlirige asasinip, muqim, puxta melum bir ishni kütüshni bildüridu.

24:16 Ros. 23:1.

24:17 Ros. 11:29; Rim. 15:25.

24:18 Ros. 21:27.

24:21 Ros. 23:6; 28:20.

«Rosullarning paaliyetliri»

²³ U yüzbéshigha Pawlusni nezerbend astigha élip, emma uninggha bir'az kengchilik qilip, dost-buraderlirining herqaysisining uning hajetliridin chiqishini tosmighin, dep buyrudi..

Pawlus waliy Féliks bilen Drusilaning aldida

²⁴ Birnechche kündin kéyin, waliy Féliks ayali Drusila bilen bille keldi (Drusila Yehudiy idi). U Pawlusni chaqirtip, uningdin Mesih Eysagha étiqad qilish yoli toghruluq anglidi. ²⁵ Pawlus heqqaniy yashash, özini tutuwélisht, qiyamet künidiki soal-soraq qilinishlar toghrisida sözlewatqanda, Féliks wehimige chüshüp uninggha:

— Hazirche qaytip tursang bolidu. Kéyin manga peyt kelgende, yene chaqirtimen, — dédi.

²⁶ U shuning bilen bir waqitta Pawlusning para bérishini ümid qilatti. Shuning üçhün, uni imkanqeder pat-pat chaqirtip, uning bilen sözlshetti. ²⁷ Lékin ikki yil toshqanda, Féliksning ornigha Porkiyus Féstus waliy boldi. Féliks Yehudiylargha iltipat körsitip ularning könglini élish üçhün Pawlusni solaqta qaldurdi..

Pawlusning waliy Féstusning aldida soraq qilinishi

25 ¹ Féstus Yehudiye ölkisige kirip, üç kündin kéyin Qeyseriyedin chiqip Yérusalémgha barghanidi. ² Bash kahinlar bilen Yehudiylarning mótiwerliri uning aldida Pawlusning üstidin resmiy shikayet qilip, uningdin iltipat sorap, adem ewitip Pawlusni³ Yérusalémgha élip kélishtni ötündi. Meqsiti, ular yol üstide bökürme teyyarlap Pawlusni öltürüsh idi. ⁴ Féstus buni anglap ulargha:

— Pawlus hazir Qeyseriyede solaqta turiwersun. Men yéqinda u yerge qaytip ketmekchimen.

⁵ Aranglardin hoquqdar bolghanlar men bilen bille chüshsun. Eger uning birer eyibi bolsa, ular shu yerde shikayet qilsa bolidu, — dep jawab berdi.

⁶ Féstus ularning ichide sekkiz-on kündin artuq turmay, Qeyseriyeye qaytip chüshsti. Etisi soraq textige olturup, Pawlusni élip kélishtni buyrudi. ⁷ Pawlus kelgende, Yérusalémdin chüshken Yehudiylar uning etrapigha oliship, uninggha nurghun éghir jinayetler bilen qarilap shikayetlerni qildi. Biraq bularning héchqaysisigha ispat körsitip bérelmide. ⁸ Pawlus özini aqlap:

— Men héchqaysi ishta Yehudiylarning qanunigha, ibadetxanisigha yaki impérotor Qeyserge qarshi birer jinayetmu sadir qilmidim, — dédi..

⁹ Lékin, Féstus Yehudiylarning könglini élishqa, ulargha iltipat körsetmekchi bolup Pawlustin:

— Yérusalémgha bérrip, u yerde méning aldimda bu shikayetlerge asasen sotlinishqa razi bolamsen? — dep soridi.

¹⁰ Lékin Pawlus jawab bérrip mundaq dédi:

— Men hazir Qeyserning soraq texti aldida turimen. Méni soraq qilishqa tégishlik yer mana mushu. Özligige éniq melum bolghandek, men Yehudiylargha héchqandaq naheqliq qilmidim..

¹¹ Eger jinayitim bolsa, shundaqla ölümge layiq birer ish qilghan bolsam, men özümni ölümدين qachurmaymen. Biraq ularning méning üstümدين qilghan shikayetlirining asasi bolmisa, héch-

24:23 Ros. 27:3; 28:16.

24:27 «Féliks Yehudiylargha iltipat körsitip ularning könglini élish üçhün...» — yaki «Féliks Yehudiylargha iltipat körsitip ularning qollishigha érishish üçhün...».

25:1 «Féstus Yehudiye ölkisige kirip...» — yaki «Féstus ölkining waliyliqigha kirip...».

25:8 Ros. 24:12; 28:17.

25:10 «Men hazir Qeyserning soraq texti aldida turimen» — impérotor Qeyserning aldida emes, belki uning soraqchi wekili (Féstus)ning aldida, elwette.

«Rosullarning paaliyetliri»

kimning méni ulargha tapshurup bérishke heqqi yoq. Men Qeyserge murajiet qilimen!..

¹² Andin Féstus meslihetchiliri bilen sözleshkendin kéyin, Pawlusqa:

— Sen Qeyserge murajiet qilding — uning aldigha emdi barisen! — dédi.

Waliy Féstusning Agrippa xan Ildin Pawlus toghrisida nesihet sorishi

¹³ Birnechche kündin kéyin, Agrippa xan bilen singlisi Berniki Féstusqa tebrik-salamgha Qeyseriyeye keldi. ¹⁴ U yerde uzun künler turghandin kéyin, Féstus Pawlusning ishini xangha melum qilip:

— Bu yerde Féliks qaldurup ketken bir mehbus bar..¹⁵ Men Yérusalémgha barghinimda, Yehudiy bash kahinliri bilen aqsqaqalliri uning üstidin shikayet qilip, mendin uni jazagha mehkum qilishimni telep qilishti. ¹⁶ Men ulargha, erz qilinghuchi erz qilghuchilar bilen yüzleshtürülüp, uninggha özini aqlash pursiti bérilmigüche, uni jazagha tapshurush rimliqlarning aditi emestur, dep éyttim. ¹⁷ Shunga ular men bilen bille bu yerge kelgendin kéyin, men waqitni keynige sozmay, etisila soraq textige olturup u kishini ekilishni buyrudum. ¹⁸ Erz qilghuchilar orunliridin turghanda, ularning uning üstidin shikayet qilghanliri méning oylichinimdek rezil ishlar emes idi, ¹⁹ Belki ularning öz ibadet tüzümi toghruluq we Eysa isimlik bir kishi heqqide melum talash-tartish mesililiri bar iken. U kishi ölgen bolup, Pawlus bolsa u tirildi deydi.

²⁰ Bu mesililerni zadi qandaq éniqlashni bilelmey, men Pawlustin Yérusalémgha bérüp, u yerde bu ishlar toghruluq soraqqa tartilishqa razi bolush-bolmasliqini sorighanidim. ²¹ Pawlus solaqta turup impérator janablrining soraq qararini chiqirishini murajiet qilghandin kéyin, men uni Qeyserning aldigha ewetküche, solaqta tutup turushni buyrudum.

²² Agrippa Féstusqa:

— Méningmu bu kishining sözlirini anglap baqqum bar, — dédi.

— Ete anglaysiz, — dédi u.

²³ Shuning bilen etisi, Agrippa bilen Berniki heywet bilen ammiwi yighin zaligha kirip keldi, mingbeshilar we sheher kattiwashlirimu ular bilen bille kirip kélishti. Féstus emr qiliwidi, Pawlus élip kirildi.

²⁴ Féstus mundaq dédi:

— Agrippa padishah aliyliri we mushu sorungha yighilghan janablar! Bu kishini körüwatisliler. Hem Yérusalémda hem bu yerde pütün Yehudiy ahalisi uning toghruluq erz qilip manga murajiet qilip, u tirik qaldurushqa bolmaydu! — dep churqirashqanidi. ²⁵ Lékin men uningdin ölüm jazasi bérishke tégishlik birer jinayet tapalimidim. Hazir bu kishi impérator janablrigha murajiet qildi. Shuning bilen uni Rimgha ewetishni qarar qildim. ²⁶ Biraq uning heqqide ghojamgha melum qilip yazghudek ish yoq. Shuning bilen ehwalni resmий tekshürüp birer yazghudek melumatqa ige bolush meqsitide uni herbirlirining aldigha, bolupmu sili, Agrippa padishah aliylirining aldigha élip keldim. ²⁷ Chünki mehbusni sotqa ewetkende, uning üstidin qilinghan shikayetlerni éniq körsetmeslik manga nisbeten orunluq emestek bilinidu.

Pawlusning Agrippa xan aldida guwahliq bérishi

26 ¹ Shuning bilen, Agrippa Pawlusqa:
— Özüngning gépingni qilishingha ruxset, — dédi.

25:11 «ularning méning üstümdin qilghan shikayetlirining asasi bolmisa, héchkimning méni ulargha tapshurup bérishke heqqi yoq. Men Qeyserge murajiet qilimen!» — herbir Rim puqrasi shikayet qilinghanda sotning qararigha narazi bolsa, yuqirigha (Qeyserning özige) murajiet qilish hoquqi bar idi.

25:11 Ros. 18:14.

25:14 Ros. 24:27.

25:25 Ros. 23:9; 26:31.

«Rosullarning paaliyetliri»

Pawlus qolini sozup özini aqlashqa boshlidi:

²⁻³ — I Agrippa xan, bügün aldilirida Yehudiylar méning üstümdin shikayet qilghan pütün ishlar toghruluq jawab bérish pursitige nésip bolghanliqim üçün, bolupmu özlirining Yehudiylarning adetliri we ularning arisidiki talash-tartishliridin xewerliri bolghanliqi üçün özümni bextlik hésablaymen! Shuning üçün dégenlirimni sewrchanliq bilen anglap béqishlirini ötünimen.

⁴ Méning deslepki waqitlirimda, yeni kichikimdin tartip öz élimde, Yérusalémda yürüş-turu-shumning qandaq ikenliki Yehudiylarning hemmisige ayan.⁵ Ular shu deslepki waqtimdin béri meni tonughachqa (eger xalisaidi, shuninggha guwahliq béretti), méning ibadet tüzümidiki eng telepchan mezhepning shertliri boyiche yashap, yeni Perisiy bolup ömrümni ötküzginimni bilidu.⁶ Emdi men Xuda ata-bowilirimizgha qilghan wedige baghlighan ümidim tüpeylidin hazir soraq qiliniwatimen..⁷ Shu wedining nésiwisige yétishni bizning pütkül on ikki qebilimiz kéche-kündüz toxtawsiz Xudagha ibadet qilip ümid qilmaqta. I alayliri, Yehudiylarning méning üstümdin qilghan shikayetliri del shu ümidke baghliqtur!⁸ Xalayıq, Xuda ölgenlarni tirildürse, néme üçün ishinishke bolmaydu, dep qaraysiler?.

⁹ Derweqe, özümму eslide Nasaretlik Eysaning namigha qarshi nurghun ishlarni qilishim kérek dep qayil idim.¹⁰ we Yérusalémda ene shundaq ishlarni qilghanidim. Bash kahinlardin hoquq élip, özüm Xudaning nurghun muqeddes bendilirini zindangha tutup bergen, ular ölümge höküm qilinghandimu, hökümge awaz qoshqanidim..¹¹ Men hemme sinagoglarda köp qétim ularni izdep tépip jazalap, kupurluq gep qilishqa zorlighanidim. Men ulargha telwilerche öch bolup, hetta yaqa yurttiki sheherlerge bérıp, ulargha ziyankeshlik qilghanidim..

¹² Bu ishlarda bolup bash kahinlar bergen toluq wekillik hoquqi bilen Demeshq shehirige qarap seper qiliwatattim.¹³ Chüsh waqtida yolda kétiwétip, asmandin chüshken, quyash nuridinmu küchlük bir nurning etrapimni we bille kétiwatqanlarni yorutuwetkenlikini kördüm.¹⁴ Hemmimiz yerge yi-qilghan bolup men ibraniy tilida éytilgan: «Ey Saul, Saul! Manga némishqa ziyankeshlik qilisen? Sény xizlashlarga qarshi tepmiking sen üçün tes kélidul!» dégen bir awazni anglidim..

¹⁵ Men: — «I Reb, sen kimsen?» dep sorisam, Reb manga: «Men sen ziyankeshlik qiliwatqan Eysadurmen! ¹⁶ Emdi ornungdin tur; chünki Men sény sen körgen ishlargha hemde Özüm sanga ayan qilinghinimda köridighan ishlargha xezinichi ghojidar we guwahliq bergüchi bolushqa tiklesh üçün, sanga ayan boldum..¹⁷⁻¹⁸ Men sény öz xelqingning hem ellerning qolidin qutquzimen — chünki men sény yat elliklarning közlirini échip, ularning qarangghuluqtin yoruqluqqa, Sheytanning ilkidin Xudagha baghlinishqa burulushi üçün ularning arisigha ewetimen. Shuning bilen ular gunahlirining kechürümige, shundaqla Manga étiqad qilish arqiliq pak-muqeddes qilinghanlarning arisida mirasqa muýesser bolidu» — dédi..

26:6 Yar. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Qan. 18:15; 2Sam. 7:12; Zeb. 132:11; Yesh. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Yer. 23:5; 33:14; Ez. 34:23; 37:24; Dan. 9:24; Mik. 7:20.

26:8 «Xalayıq, Xuda ölgenlarni tirildürse, néme üçün ishinishke bolmaydu, dep qaraysiler?» — démisekmu, Pawlus közde tutqan ümid (7-ayetni köring) Xudaning wedisi bilen, Mesih arqiliq menggülik hayatqa tirilishin ibaret idi.

26:9 Ros. 8:3; 9:1; 22:4; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13.

26:10 «ular ölümge höküm qilinghandimu, hökümge awaz qoshqanidim» — «awaz qoshqanidim» grék tilida «men ulargha qara tash tashlidim». Yehudiylar arisida kona zamanlarda «awaz bérish» aq yaki qara bir tashni tashlash bilen bildürülettı.

26:11 «men ... ularni ... kupurluq gep qilishqa zorlighanidim» — «kupurluq gep qilish» mushu yerde menisi belkim Mesihge kupurluq söz qilip, étiqadtin waz kéchishni körsitishi mumkin.

26:14 «Sény xizlashlarga qarshi tepmiking sen üçün tes kélidul» — Reb Saulni jahil éshekke oxshitidu. Éshekni igisi xizlighanda mangmay qiyiq atsa téximu azab tartidu, elwette. Saulning wijdani shuninggha oxshash Rebning bendilirige yamanliq qilghanliqi tüpeylidin sanjilghan bolsa kérek.

26:16 «Özüm sanga ayan qilinghinimda köridighan ishlargha xezinichi ghojidar we guwahliq bergüchi bolushqa tiklesh üçün, sanga ayan boldum» — «xezinichi ghojidar» némini körsitidu? Démek, Saul Mesih uninggha tapshurghan we tapshuridighan wehiylarni we kalam-sozni saqlashqa mes'ul bolghan «xezinichi» yaki «amanetchi» bolidu we kelgüsıde bu heqiqetlerni barliq jamaatlerge yetküzüş xizmitide bolidu.

26:17-18 Yesh. 60:1.

«Rosullarning paaliyetliri»

¹⁹ Shunga, i Agrippa aliyliri, men ershtin kelgen bu ghayibane körünüşke itaetsizlik qil-midim.

²⁰ Belki aldi bilen Demeshq xelqige, andin Yérusalém shehiridikilerge, pütün Yehudiye ölkisidikilerge hemde yat elliklergimu, «Towa qilip, Xudagha baghlininglar, shundaqla towa qilishqa uyghun emellerni körsitinglar» dep jakarlap xewer yetküzüp keldim. ²¹ Bu ishlar tüpeylidin Yehudiylar méni ibadetxana hoylisida tutup, mushtlap öltürüwetmekchi bolushti. ²² Lékin bügüngiche Xudaning yardem-meditige muyesser bolup men ching turuwatimen, töwendikiler bolsun yuqiridikiler bolsun hemmeylenge guwahliq bérip keldim. Guwahliqim del peyghemberler hem Musa özi béshareet qilip éytqanliridin bashqa nerse emes — ²³ démek, Mesih jezmen azab-oqubet chékip, tunji bolup ölümdin tirilgüchi bolup Yehudiy xelqige hem pütkül ellergimu yoruqluq jakarlaydu..

²⁴ Pawlus bu ishlarni éytip özini shundaq aqlash jawabini bergende, Féstus yuqiri awaz bilen uninggha:

— Pawlus, sarang bolupsen! Bilimingning köpliki eqlingni azduruptu! — dédi.

²⁵ Lékin Pawlus: — Sarang emesmen, i Féstus janabliri, men belki heqiqetke uyghun hem salmiqi bar sözlerni jar qilimen. ²⁶ Chünki Agrippa aliylirining bu ishlardin xewiri bar. Men uninggha yüreklik bilen ochuq sözlewatimen, chünki bu ishlarning héchqaysisining uningdin yoshurun emeslikige ishinimen. Chünki bu ish bulung-puchqaqlarda qilinghan emes!.

²⁷ — Ey Agrippa aliyliri, özliri peyghemberlerning éytqanlirigha ishinemdila? Men ishinidighanliqlirini bilimen! — dédi.

²⁸ Agrippa Pawlusqa:

— Sen méni mushunchilik qisqighina waqitta xristian bolushqa qayil qilmaqchimusen? — dédi..

²⁹ Pawlus:

— Meyli qisqa waqit ichide yaki uzun waqitta bolsun, peqet özlirining emes, belki bügün sözümnü anglighuchilarning hemmisi manga oxshash bolghay (peqet mendiki zenjirler silerde bolmisun!) dep Xudadin tileymen, — dédi..

³⁰ Shuning bilen Agrippa xan, shundaqla waliy, Berniki we ular bilen bille olturghanlar orunliridin turup, ³¹ zaldin chiqip, bir-birige:

— Bu kishining ölümge yaki türmige solashqa tégishlik héchbir jinayiti yoq iken! — déyishti..

³² Agrippa Féstusqa:

— Bu adem Qeyserge murajiet qilmighan bolsa, qoyup bérilse bolidikentüq! — dédi.

Pawlus we hemrahlirining Rim shehirige qilghan déngiz sepiri

27 ¹ Bizning Italiyege déngiz yoli bilen bérishimiz qarar qilinghandin kéyin, emeldarlar Pawlus bilen bashqa birnechche mehbustni «Awghustus qismi»diki Yuliyus isimlik bir yüzbéshigha tapshurdi. ² Biz Adramittiumning bir kémisige chiqtuq. Kéme Asiya ölkisining

26:20 Ros. 9:19,28; 22:17,21.

26:21 Ros. 21:30.

26:23 Yesh. 60:1-3, 19, 20

26:26 «Chünki bu ish bulung-puchqaqlarda qilinghan emes!» — «bu ish» — Mesihning tartqan azab-oqubetiri, ölümi we tirilishi, démek.

26:28 «Sen méni mushunchilik qisqighina waqitta xristian bolushqa qayil qilmaqchimusen?» — «xristian» toghruluq 11:26diki izahatni körüng.

26:29 «meyli qisqa waqit ichide yaki uzun waqitta bolsun ... bügün sözümnü anglighuchilarning hemmisi manga oxshash bolghay..» — Pawlusning ularni nijatliqqa érishsun dep özining kérek bolsa uzun waqitqiche sözligenlikige razi bolghanliqini körsitawatidu.

26:29 1Kor. 7:7.

26:31 Ros. 23:9; 25:25.

27:1 «Bizning Italiyege déngiz yoli bilen bérishimiz..» — «biz» dégen sözge qarighanda Luqa qaytidin Pawlusqa hemrah bolghanidi. «Italiyege» — Rim shehiri Italiyening paytexti idi. «Awghustus qismi» — yaki «shahane qoshun». «Awghustus» bolsa birinchi Rim impératori idi. «Qisim» yaki «qoshun» mushu yerde 600 leshkerlik birlikni körsitidu.

Rosul Pawlusning xush xewerni jakarlaghan 4-sepiri

Pawlusning Rim shehirige mangghan sepiri «Ros.» 27, 28

déngiz boyliridiki sheherlerge baratti. Tésalonika shehiridin bolghan Makédoniyelik, Aristarxus isimlik bir kishi biz bilen hemseper boldi.³ Etisi biz Zidon shehirige yétip kelduq. Yuliyus Pawlusqa kengchilik qilib, shu yerdiki dost-buraderlirining yénigha bérıp ularning ghemxorliqini qobul qilishigha ruxset qildi.⁴ Biz u yerdin yene déngizgha chiqtuq. Shamallar qérishqandek qarshi teripimizdin chiqqanliqi üçün, Siprus arilining shamalgha dalda teripi bilen mangduq.⁵ Kilikiye we Pamfiliye ölkilirining udulidiki déngizdin ötüp, Likiye ölkisidiki Mira shehirige kelduq.⁶ Shu yerde yüzbéshi Iskenderiye shehiridiki Italiyege baridighan bashqa bir kémini tépıp, bizni uninggha chiqirip qoydi.

⁷ Déngizda köp künler nahayiti asta méngip, teslikte Kinidos shehirining uduligha kelduq. Shamal mingish yónilishimizni tosughachqa, Krét arilining shamaldin dalda teripi bilen méngip, Salmoniy yérim arilidin ötüp,⁸ déngizda teslikte ilgirilep qirghaqni boylap, Laséya shehirige yéqin bolghan «Güzel aramgah» dep atilidighan bir yerge kelduq.

⁹ Seper bilen xéli waqitlar ötüp, roza küni alliqachan ötkén bolghachqa, déngizda seper qilish xeterlik idi. Shunga Pawlus köpchilikke nesihet qilip:

¹⁰ — Buraderler, bu seperning balayı'apet we éghir ziyan bilen tügeydighanliqini körüwatimen; mal we kémidin mehrum bolupla qalmay, seper öz jénimizghimu zamin bolidu! — dep agahlandurdi.

27:3 Ros. 24:23; 28:16.

27:7 «Shamal mingish yónilishimizni tosughachqa, Krét arilining Shamaldin dalda teripi bilen méngip, Salmoniy yérim arilidin ötüp...» — eslide ular meghrip terepke mangmaqchi, hazir jenubqa qarap mangidu. «Rosul Pawlusning seperliri» dégen xeritini körtüq.

27:9 «roza küni alliqachan ötkén bolghachqa,...» — Yehudiylarning «roza küni» adette toqquzinchi ayda bolidu, hazir küz pesli bolsa kérek. Oninchi aydin kéyin boran köp bolghanliqtin «Ottura déngiz»da seper qilish xeterlik idi.

«Rosullarning paaliyetliri»

¹¹ Biraq yüzbéshi bolsa Pawlusning sözige ishenmey, kéme bashliqi bilen kéme igisining sözi-ge ishendi. ¹² Uning üstige, bu portmu qishlashqa muwapiq jay bolmighachqa, köpchilik yene déngizgħa chiqip, mumkinqeder Féniks shehirige yétip bérıp, shu yerde qishlashni quwwet-
lidi. Féniks bolsa Krét arilidiki bir déngiz porti bolup, bir teripi gherbiy jenubqa we bir teripi
gherbiy shimalgħa qaraytti...

Déngizdiki boran-chapqun

¹³ Jenubtin meyin shamal chiqiwatatti, köpchilik nishanimizgħa yétidighan bolduq dep, leng-
gerni éliwétip, kémini Krét arilining qirghiqini boylap heydep mangdi. ¹⁴ Lékin uzun ótmey,
araldin qattiq «sherqiy shimaldin kelgüchi» dep atilidighan esheddiy qara boran chiqip ketti.
¹⁵ Kéme buranning qamalligida qalghachqa, uni shamalgha yüzlendürelmey, boranning meyli-
che méngishigħa qoyup berduq. ¹⁶⁻¹⁷ Klawda dégen kichik bir aralning shamalgha dalda teripige
ótüwélip, qolwaqni kéminge chiqiriwélip, aranla uni saqlap qalaliduq. Andin kémichiler kémini
arghamchilar bilen sirtidin orap bagħliwaldi. Kéming Sirtis dep atalghan déngiz astidiki tash-
qum döwilirige qéqilip pétip qélishidin qorqup, tormuz lenggerlirini chüshürüp, kémini shamal-
ning heydishige qoyup berdi. ¹⁸ Boran üstimizge shiddetlik soqqachqa, etisi malni déngizgħa
tashlashqa bashlidi. ¹⁹ Üchinchi künide ular öz qolliri bilen kémidiki qoral-jabduqlirini déngizgħa
tashliwetti. ²⁰ Köp künlergiche ya kün ya yultuzlar körünmey, boran-chapqun yenila shiddetlik
üstimizge toxtimay soquwergechke, axirda qutulup qélish ümidimizmu yoqqa chiq-qanidi.

²¹ Kémidikiler birnerse yémiginige köp künler bolghandin kéyin, Pawlus ularning arisida
turup:

— Buraderler, siler baldurla méning gépimge qulaq sélip Kréttin déngizgħa chiqmasliqinglar
kérek idi. Shundaq qilghan bolsanglar bu balayi'apet we ziyar-zexmetlerge uchrighan
bolattinglar. ²² Lékin emdi silerni gheyretlik bolushqa dewet qilimen. Chünki aranglarda
hehqaysinglar jénidin ayrilghini yoq, peqet kémidinla mehrum qalisiler. ²³ Chünki men
tewe bolghan we ibadet-xizmitini qilip kelgen Xudaning bir perishtisi tünügün kéche yé-
nimgha kélip ²⁴ manga: «Pawlus, qorqma! Sen Qeyserning aldigha bérıp turushung kérek;
we mana, Xuda shapaet qilip sen bilen bille seper qilghanlarning hemmisining jénini tiligi-
ningni sanga ijabet qildi!» dédi. ²⁵ Shuning üçün ey ependiler, gheyretlik bolunglar; chünki
Xudagħa ishinimenki, manga qandaq éytilghan bolsa shundaq emelge ashurulidu. ²⁶ Biraq biz
melum aralning qirghiqigħa urulup kétishimiz muqerrer bolidu.

²⁷ Sepirimizning on tötinchi küni kéchisi, kéme Adriatik déngizida leylep yürüwatqan bolup,
tün nispide, kémichiler quruqluqqa yéqinlap qéliptuq, dep oyli. ²⁸ Ular chongqurluqni öl-
chesh arghamchisini déngizgħa chüshürüp, suning chongqurluqini ölchep körgenidi, yigir-
me ghulach chiqti. Sel aldigha méngip yene ölchiwidi, on besh ghulach chiqti. ²⁹ Ular kémi-
ning xada tashlarga urulup kétishidin qorqup, kéming keynidin töt lenggerni tashliwétip,

27:12 «roza küni alliqachan ótken bolghachqa, köpchilik yene déngizgħa chiqip, mumkinqeder Féniks shehirige yétip
bérıp, shu yerde qishlashni quwwetlidi...» — Féniks porti qishliq (adette sherqiy jenub we sherqiy shimaldin chiqqan)
shamallargħa dalda bolghachqa, qishlash üçün yaxshi jay idi.

27:16-17 «Klawda dégen kichik bir aralning shamalgha dalda teripige ótüwélip, qolwaqni kéminge chiqiriwélip, aranla uni
saqlap qalaliduq» — adette qolwaq kéming keynidin sörtilip méngilatti. «Andin kémichiler kémini arghamchilar

bilen sirtidin orap bagħliwaldi» — bu arghamchilar kéming parchiliniy kétishining aldini élishi üçün kémini ching
tutup turatti. «Sirtis dep atalghan déngiz astidiki tash-qum döwiliri» — «Sirtis» dégen hazirqi Liwiyediki ikki déngiz
qoltuqining ismidur. Shu qoltuqlarda köp téyiz jaylar we déngiz astida daim köchme qum döwiliri bolghachqa, kémilér
üçün bek xeterlik jaydur. «Kéming ... tormuz lenggerliri» — bolsa yénikrek lengger bolup, déngiz tégige tirilip
kéming aldigha méngishini astilattatti. Bashqa birxil terjimisi «yelkenlerni chüshürüp; emma bizningche shundaq
esheddiy buranda yelkenler alliqachan chüshürülgen bolatti.

27:18 «... etisi malni déngizgħa tashlashqa bashlidi» — malni tashlashning meqsiti kéming parchilinish mumkinchilikini
azaytish üçün uni yéniklitishtin ibaret.

«Rosullarning paaliyetliri»

tang étişni telmürüp kütüp turdi...³⁰ Lékin kémichiler kémidin qachmaqchi bolup kémining béshidinmu lenggerni élip tashliwétyli dep bahane körsitip, qolwaqni déngizgha chüshürdi.

³¹ Pawlus yüzbéshi we leshkerlerge:

— Bu kémichiler kémidé qalmisa, siler qutulalmaysiler! — dédi.

³² Buning bilen leshkerler kémidiki qolwaqning arghamchilirini késip, uni leylitip qoydi...

³³ Tang atay dégende, Pawlus hemmeylenni bir'az ghizaliniwélisshqa dewet qildi. U:

— Silerning dekke-dükke ichide héchnéme yémey turghininglarcha on töt kün boldi. ³⁴ Emdi bir'az ghizalinishinglarni ötünimen. Chünki hayat qélisinglar üçhün mushundaq qilishqa toghra kélidu; chünki héchqaysinglarning béshidiki bir tal moymu ziyangha uchrinmaydu! — dédi...

³⁵ Bu sözni qilip bolup, u qoligha bir parche nanni élip, köpchilikning aldida Xudagha teshekkir éytip oshtup yédi... ³⁶ Shuning bilen hemmeylen gheyretlinip ghizalinishqa bashlidi

³⁷ (kémidé biz jemiý ikki yüz yetmiş alte kishi iduq). ³⁸ Hemmeylen qorsaqlirini toqlighandin kéyin, kémini yéniklitish üçhün, kémidiki bughdaylarnimu déngizgha tashliwetti.

Kémining gherq bolushi

³⁹ Tang atqanda, kémichiler quruqluqning ne ikenlikini tonumidi. Lékin uningdiki bir qumluq qoltuqni bayqap, kémini bir amal qilip shu yerde uruldurup quruqluqqa chiqarmaqchi boldi. ⁴⁰ Ular aldi bilen lenggerlerni boshiwétip, ularni déngizgha tashliwetti. Shuning bilen bir waqitta, kémining ikki yónilish paliqining baghlirini boshitip, ularni chüshürüwetti. Andin kémining béshidiki yelkenni shamalgha chiqirip, kémini qumluqning qirghiqigha qaritip mangdurdi... ⁴¹ Emdi ikki éqim bir-birige uchrashqan yerge kirip qélip, ular kémini qiraqqa soqturuwaldi; kémining béshi déngiz tégige urulup pétip, midirlimay qaldi, lékin kémining arqa teripi dolqunlarning zerbisi bilen chuwalup kétishke bashlidi...

⁴² Leshkerler mebuslarning sugha sekrep qéchip kétishining aldini élish üçhün, hemmisini óltürüwetmekchi boldi... ⁴³ Lékin yüzbéshi Pawlusni qutquzushni xalighan bolup, leshkerlerning bundaq qilishigha yol qoymidi. U aldi bilen su üzüşni bilidighanlarning sugha chüshüp qirghaqqa chiqishini, ⁴⁴ qalghanlarning bezilirini taxtaylarcha, bezilirini kémining chuwalup ketken parchilirigha ésilip, qirghaqqa chiqishini buyrudi. Shundaq boldiki, hemmeylen qutulup saq-salamat quruqluqqa chiqti.

27:29 «ular ... kémining keynidin töt lenggerni tashliwétip,...» — bu töt lenggerni (déngizgha) tashlashning meqsiti kémini toxtitish, elwette.

27:32 «kémidiki qolwaqning arghamchilirini késip, uni leylitip qoydi» — yaki «kémidiki qolwaqning arghamchilirini késip, uni déngizgha tashliwetti».

27:34 Mat. 10:30.

27:35 1Sam. 9:13; Yuh. 6:11; 1Tim. 4:3.

27:40 «kémining ikki yónilish paliqining baghlirini boshitip, ularni chüshürüwetti» — déngiz shundaq küchlük dolqunlighanda, bu palaqlarni déngizgha chüshürüshning paydisi bolmaytti. Shunga ular dexli bolmisun üçhün palaqni bir-birige chétip kémige déngizdin kötürüpraq baghlap qoyghanidi. Uni eng axirqi qétim ishlitishke bolatti, eger qattiq dolqunda buzulup ketse amal yoq bolatti.

27:41 «Emdi ikki éqim bir-birige uchrashqan yerge kirip qélip, ular kémini qiraqqa soqturuwaldi» — bashqa birxil terjimisi: «Kéme qirghaqqa yetküche déngiz astidiki qum dōwisige urulup pétip qaldi».

27:41 2Kor. 11:25.

27:42 «Leshkerler mebuslarning sugha sekrep qéchip kétishining aldini élish üçhün, hemmisini óltürüwetmekchi boldi» — rimliq eskerler mebuslarni qachurup qoysa ózliri ölüm jazasigha mehkum bolatti.

«Rosullarning paaliyetliri»

Malta arilida

28¹ Biz qutulup saq-salamet qirghaqa chiqqandin kéyin, u aralning Malta dep atilidighanliqini bilduq.² Yerlik xelq bizge intayin méhribanliq bilen muamile qildi; chünki u chaghda yamghur yéghip, hawa soghuq bolghachqa, ular gülxan yéqip bizni kütüwalidi..³ Pawlus bir baghlam otun térip kélip otqa tashliwidi, issiqdin étilip chiqqan bir zeherlik yılan uning qolini chishliginiche chaplishiwalidi.⁴ Shu yerlikler Pawlusning qoligha yépiship turghan yilanni körüp, bir-birige:

— Bu adem choqum bir qatil iken! Déngizdin qutulup chiqqan bolsimu, «Adilliq» uning tirik qélishigha yol qoymidi, — déyishti..

⁵ Lékin Pawlus yilanni otning ichige silkip atti, özi bolsa héchqandaq zexim yémidi..⁶ Xelq uningha bedini ishship kétidu yaki u tuyuqsiz yiqilip ölidu dep qarap turatti. Lékin uzun waqit qarap turup, uningda héchqandaq binormal haletning bolmighanliqini körüp, oylichinidin yénip:

— Bu bir ilah bolsa kérek! — déyishti..

⁷ U yerning etrapidiki yurtta, aral bashliqi (Publiyus dep atalghan)ning birnechche yer-étizliri bar idi. U bizni öyige bashlap, üç kün qizghin méhman qilip kütti.⁸ U chaghda shundaq boldiki, Publiyusning atisining qizitmisini örlep, tolghaq bolup yétip qalghaniken. Pawlus uning yénigha kirip, dua qilip üstige qolini tegküzüp, uni saqaytip qoydi.⁹ Shuningdin kéyin araldiki qalghan késellerning hemmisi uning aldigha kélip, saqaytildi. ¹⁰ Ular bizning hörmitimizge nurghun sowghatlarni béghishlighan bolup, axirda bu yerdin yene yolgha chiqqan waqtimizda, bizni yolgha lazimliq nerse-kérékler bilen teminledi.

Maltadin Rim shehirige bérish

¹¹ Malta arilida Iskenderiyedin kelgen, bëshigha «Samawiy Qoshkézek» ilahlrining neqishliri oyulghan bir kéme qishlighanidi. Aralda üç ay turghandin kéyin, bu kéme bilen yolgha chiqtuq..¹² Sirakoza shehirige kélip, u yerde üç kün turduq. ¹³ Andin aylinip méngip, Italiyediki Régium shehirige kelduq. Etisi shamal yónilishi özgirip jenubtin chiqishi bilen, ikkinchi küni Putéoli shehirige yétip kelduq. ¹⁴ U yerde birnechche qérindashlarni taptuq, ularning ötünüşliri bilen biz ularda bir hepte turduq. Shundaq qilip biz Rim shehirige yétip kelduq. ¹⁵ Kéliwatqanliqimizdin xewer tapqan shu yerdiki qérindashlar bizni qarshi élish üçün sheherdin chiqip hetta «Apiyus baziri»ghiche, beziliri «Üch Saray»ghiche kelgenidi. Pawlus ularni körgende, Xudagha rehmet éytip, gheyretlendi..

Pawlus Rim shehiride

¹⁶ Rim shehirige kirginimizde, yüzbéshi mehboslarni orda qarawul bégige tapshurdi; lékin Pawlusning birla közetküchi leshker bilen bir öyde ayrim turushigha ruxset qilindi.....

¹⁷ Üch kündin kéyin, u u yerdiki Yehudiylarning kattiwashlirini özi bilen körüshüshke chaqirdi. Ular jem bolghanda, u mundaq dédi:

28:2 «yerlik xelq bizge intayin méhribanliq bilen muamile qildi» — «yerlik xelq» dégen ibare grék tilida «saqallqlar» déyilidu. Bu söz ularning yat tilliq (démek, ibraniy, grék yaki latin tilliq emes) ikenlikini körsitidu.

28:4 «Déngizdin qutulup chiqqan bolsimu, «Adilliq» uning tirik qélishigha yol qoymidi» — «Adilliq» dégen ular choqunidighan butlardin biri bolghan ayal ilah bolsa kérek.

28:5 Mar. 16:18; Luqa 10:19.

28:6 Ros. 14:11.

28:11 «bëshigha «Samawiy Qoshkézek» ilahlrining neqishliri oyulghan bir kéme» — «Samawiy Qoshkézek» bolsa rimliqlarning choqunghan ilahlari «Kastor bilen Polluks» (grék tilida «Dioskuri») idi. Déngizchilar ularni déngiz seperlirini ongushluq qilidu, dep qaraytti.

28:15 «shu yerdiki qérindashlar bizni qarshi élish üçün sheherdin chiqip hetta «Apiyus baziri»ghiche, beziliri «Üch Saray»ghiche kelgenidi» — «Apiyus baziri» Rimdin 71 kilomér, «Üch Saray» 55 kilomér yirqaq idi.

28:16 yüzbéshi mehboslarni orda qarawul bégige tapshurdi — mushu sözlör bezi kona köchürmilerde tépilmaydu.

28:16 Ros. 24:23; 27:3.

«Rosullarning paaliyetliri»

— Qérindashlar! Men xelqimizge yaki ata-bowilirimizdin qaldurulghan örp-adetlerge qarshi héchqandaq ish qilmighan bolsammu, Yérusalémda turghinimda tutqun qilinip rimliqlar-ning qoligha tapshuruldu.¹⁸ Rimliqlar méni soraqqa tartip, mende ölüm jazasigha mehkum qilghudek birer jinayet bolmighachqa, méni qoyuwetmekchi boldi.¹⁹ Lékin Yehudiyar bu-ninggha qarshiliq bildürgechke, Qeyserge murajiet qilishqa mejbur boldum. Bularni déginim bilen, bu méning öz xelqim üstidin shikayitim bar dégenlikim emes.²⁰ Shu sewebtin men siler bilen yüz körüshüsh we bu heqte silerge éytish üçün silerni bu yerge chaqirdim. Chünki bu zenjir bilen baghlinishning sewebi del Israilning kütken ümididir..

²¹ Ular Pawlusqa:

— Biz bolsaq Yehudiyedin sen toghruluq xet almiduq, yaki u yerdin kelgen qérindashlarning héchqaysisimu sen toghruluq birer yaman xewer ekelmidi yaki yaman gépingni qilmidi.²² Lé-kin séning pikiriringni anglighumiz bar. Chünki hemme yerde kishilarning sen tewe bolghan bu mezhepke qarshi sözlewatqanliqidin xewirimiz bar! — déyishti.

²³ Shuning bilen ular Pawlus bilen körüshüshke bir künni békitti. U küni nurghun kishiler uning turalghusigha kelgenidi; u tang atqandin kechkiche ulargha söz-kalamni sherhle, Xudaning padishahliqi heqqide toluq guwahliq bérp, Tewrat hem peyghemberlerning yazmiliridin neqil keltürüp, ularni Eysa toghruluq qayil qilishqa küchidi.²⁴ Uning sözlirige beziler ishendürüldi, beziler ishinishni ret qildi.²⁵ Ular Pawlusning mundaq bir sözni qilishi bilen özara kélishelmey qaytip ketti. U mundaq dedi:

— Muqeddes Roh Yeshaya peyghember arqiliq ata-bowilirimizgha munu sözni del jayida éytqan:

²⁶ — «Barghin; mushu xelqge mundaq dep éytqin: —
«Siler anglashni anglaysiler, biraq chüshenmeysiler;
Körüşni körüsiler, biraq bilip yetmeysiler..

²⁷ Chünki mushu xelqning yurikini may qaplap ketken,
Ular anglighanda qulaqlirini éghir qiliwalghan,
Ular közlirini yumuwalghan;
Undaq bolmisidi, ular közliri bilen körüp,
Quliqi bilen anglap,
Köngli bilen chüshinip,
Öz yolidin yandurulushi bilen,
Men ularni saqaytqan bolattim»...»

^{28:17} Ros. 24:12; 25:8.

^{28:20} Ros. 23:6; 24:21.

^{28:23} «u tang atqandin kechkiche ulargha söz-kalamni sherhle, Xudaning padishahliqi heqqide toluq guwahliq bérp, Tewrat hem peyghemberlerning yazmiliridin neqil keltürüp, ularni Eysa toghruluq qayil qilishqa küchidi» — «Tewrat hem peyghemberlerning yazmiliri» toghruluq 24:14 we uningdiki izahatni körüng. Mushu yerde «Tewrat» grék tilida «Musaning (Tewrat) qanuni».

^{28:23} Yar. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Qan. 18:15; 2Sam. 7:12; Zeb. 132:11; Yesh. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Yer. 23:5; 33:14; Ez. 34:23; 37:24; Dan. 9:24; Mik. 7:20.

^{28:24} Ros. 17:4.

^{28:26} Yesh. 6:9; Ez. 12:2; Mat. 13:14; Mar. 4:12; Luqa 8:10; Yuh. 12:40; Rim. 11:8.

^{28:27} «Chünki mushu xelqning yurikini may qaplap ketken, ... undaq bolmisidi, ular közliri bilen körüp, quliqi bilen anglap, köngli bilen chüshinip, öz yolidin yandurulushi bilen, men ularni saqaytqan bolattim» — «Yesh.» 6:9-10din neqil keltürülgen.

^{28:27} Yesh. 6:9,10.

«Rosullarning paaliyetliri»

²⁸⁻²⁹ Shunga bilishinglar kérekki, Xudaning bu nijatliqi yat elliklerge ewetiliwatidu. Ular bolsa uninggha qulaq salmay qalmaydu! — dédi. U bu sözlerni éytqanda Yehudiylar öz-ara qattiq talash-tartish qiliship ketti..

³⁰ Pawlus özi ijarige alghan öyde toluq ikki yil turdi we bu yerde uning bilen körüshüshke kelgen hemme kishilerni qobul qilip, ³¹ tolimu yüreklik bilen hem héch tosalghugha uchrimay, Xudaning padishahliqini jar qilip, Reb Eysa Mesihke dair heqiqetlerni yetküzüp telim berdi.

28:28-29 «U bu sözlerni éytqanda Yehudiylar öz-ara qattiq talash-tartish qiliship ketti» — mushu sözler bezi kona köchürmilerde tépilmaydu.

Qoshumche söz

Luqa yazghan tarixning «cheklikliki» toghruluq

Ushbu kitabda sanaqsiz sawaqlar we étiqadni righbetlendüridighan ishlar tépilidu. Mushu yerde sehiye cheklimesi bolghachqa, töwende töt soal üstidila toxtilimiz. Birinchi we ikkinchisi Luqaning tarixining cheklik dairisi bilen baghliq. U xush xewerning «kichik Asiya» (Türkiye) we Yawropada qandaq tarqalghanliqi, shundaqla jamaetler ösüp kéngeytilgenliki toghruluq bizge köp tepsilatlar teminleydu. Emdi némishqa u jamaetning Afrika yaki Asiyada bolghan ilgirileshliri toghruluq yazmaydu?Xéli roshenki, Luqa jamaetning «toluq tarix»ini yézishqa intilgen emes (emeliyette bundaq bir tarixni yézish hergiz mumkin emes — «Yuh.» 21:25ni körüng). Luqaning xatiriligini, yeni jamaetning Yawropa terepke qarap ilgirilishige kelsek, ishinimizki, bu ilgirilesh yölinishi emeliyette eng köp tosalghu-qiyinchiliqqa uchrichan yölinish idi. Jamaettiki qedimki en'eniler we bashqa tarixlardin bilimizki, jamaetlerning Asiya we Afriqida köpiyishi Yawropadiki köpiyishtin téximu téz idi. Shunga Luqa étiqadimizgha eng küchlük righbet-türtke bolsun dep, bizge jamaetning qattiq ziyankeshlik we түrlük qiyinchiliqlar astida ösüshi we kengiyishi xatirilengen bir tarixni teminleydu.

Ikkinchi mesile yuqiriqigha oxshap kétidu — kitabning ikkinchi yérimida rosul Pawlusning Rim qanun tüzümide soraqqa tartilishliri we uchrichan mesililer, shundaqla Pawlusning impérotorning özi üstidin höküm chiqirishi üçün Rim shehirige bérish sepiri toghruluq némishqa shunche köp tepsilatlar teswiriliniyu? Buningda rohiy bilim-sawaq barmu?

Bu mesile toghruluq «töt bayan»diki kirish sözimizde azraq toxtilimiz: —

«Yene mumkinchiliki barki, eyni waqitta Téofilus Rim jemiiyitide yuqiri tebiqidiki adwokat bolup, Pawlusning soraq ishlirigha teyyarliq qiliwatqan bolushi mumkin. Shundaq bolghanda, Luqaning Eysaning terjimihali bolghan «Luqa»ni we «Rosullarning paaliyetliri»ni yézishtiki meqsiti Téofilusqa Pawlusni («Ros.» 28-babni körüng), shundaqla u jakarlighan étiqadni Qeyser aldida aqlash ispati bilen toluqraq teminleshtin ibaret bolushi mumkin, dep qiyas qilishqa bolidu».

Shunga «Luqa» bilen «Rosullarning paaliyetliri»ni Mesih étiqadini aqlap teswirleydighan bir pütün bayan déyishke bolidu. Pütün impériyening bipayan zéminda, shimalida Engliye we Galliyedin jenubta Afrika we Misirghiche, gherbde Ispaniyedin sherqte «kichik Asiya» (Türkiye), Suriye we Iordaniyegiche, herbir addiy puqra, shundaqla barliq hökümdarlar öz ortaqlar tili (grék tili)da bu bayanni oquyalaydu. Bolupmu «Rosullarning paaliyetliri»diki eng axirqi bablarda rosul Pawlusning Rimning qanun-tüzümige toluq boysunghanliqini körimiz. Gerche Rimdiki nezerbendtin qéchishqa köp pursetler chiqqan bolsimu, u qachmaydu. U köp Rimliq hökümdarlar aldida soraqqa tartilidu. Ularning söz-heriketliridin ularning chirikliship ketkenliki éniq körünüp tursimu, Pawlus ulargha Rim hökümitining wekilidek hörmet bilen sözleydu. Uning peyghemberlik aldin körerliki bilen Rimning kémiside olturghan 276 kishi qutquzulidu (27-bab). Shuning bilen hemme kishining közi körüniduki, Mesihge étiqad qilghan ademler semimiy bir hökümetke héch tehdit yetküzmeydu, eksiche amaniq we qanunni etiwarlaydighan bir jemiyette xéli ijabiy tesir körsitip, shular turuwatqan herbir döletke payda yetküzgüchi amildur. Mushundaq süpet igiliri, peqet Rim impériyesige emes, belki öz puqralirining menpeetini közleydighan herqandaq impériye yaki padishahliqqa özini tewsiiye qilidu.

«Rosullarning paaliyetliri»

«Mattiyas»ning «on ikkinchi rosul» dep tallinishi (1:15-26) toghruluq — «on ikkinchi rosul» kim?

Bu soalning özi anche muhim emes. Emma bu mesile intayin muhim bir prinsipqa munasiwetlik bolghachqa, uning üstide toxtilishning paydisi bar. Injilda «on ikki rosul»din bashqa «rosul» dep éniq atalghan az dégendimu yene on er kishi bar. Xéli roshenki, bulardin bashqa yene birnechche namsiz rosullarmu bar idi. «Korintliqlargha (2)»diki «qoshumche söz»imizde «rosullar» toghruluq izahatlimizni körüng. Shu yerde éytqinimizdek, biz shu «on ikki (rosul)»ni (jamaetke nisbeten) «ul» yaki «asas qilinghan» dep qaraymiz. Démek, ularning Rebbin tapshuruwalghan hoquqi we qobul qilghan wehiyliri hetta bashqa rosullarnikidinmu yuqiri derijide idi. «Samawiy Yérusalém»ning on ikki derwazisida «on ikki rosul»ning ismiliri yéziqliq («Weh.» 21:14). Reb Eysamu «**Siler** (on ikki rosul) **on ikki textte olturup, Israilning on ikki qebilisining üstidin höküm chiqirisiler**» dégen («Mat.» 28:19). Shunga bu «on ikki»ning Xudaning pılanida alahide orungha ige bolghanliqida qilche guman yoq.

Yuqiriqi ayetlerde, rosul Pétrus Zeburdin (69:25, 109:8) Mesihning satqunluq qilinishi we uninggha satqunluq qilghuchining ornining bashqa birsige tapshurulidighanliqini körsitidighan bésharetlerni neqil keltüridu. Pétrusning bu bésharetlerge sherh bergenlikini toghra dep ishinimiz. Ular derweqe, bashqa birsining Yehudaning ornini basidighanliqi, «on ikkinchi rosul» bolidighanliqini aldin'ala körsitidu.

Halbuki, qérindashlarning Yehudaning «ornini basquchi»ni tallishi toghra chiqtimu? Reb ulardin ayrilip asmangha kötürülgende ulargha peqet «**Yérusalémda turup Muqeddes Rohning üstünglarga chüshüshini kütünglar**» dégen birla jiddiy we tepsiliy emr qaldurghanidi. Ularning jiddiy mohtaj bolghini mana shu idi. Rebning Muqeddes Roh toghruluq bolghan köp telimlirige (bolupmu «Yuhanna» 14-16-bablar) qarighanda, U Özi ulardin ayrilip, ularning yénida bolmighanda Muqeddes Rohning Uning ornini bésip ulargha Telim Bergüchi we Yétekchi bolidighanliqi toghruluq éniq sözligenlikini körimiz. Mesilen, 16:13de U: «U, yeni Heqiqetning Rohi kelgende silerni barliq heqiqetke chömdürüp yétekleydu» deydu. Bundaq éniq tapshuruq bolghaniken, Pétrus némishqa Eysa yénida bolmighan, emma Muqeddes Roh téxi kelmigen ehwalda telim bergüchi hemde yétekchi rolini öz zimmisige alidu?

Biz qérindashlarning «**ikki kishini békitti**», andin ularning:

— «**Sen, i hemme ademning qelbini bilgüchi Perwerdigar! ... Bu ikkiylendin qaysisini tallighanliqingni körsetkeysen!**» dégen duasini oqughinimizda, ular Xudagha anche keng tallash dairisi bermigen, dep oylimay qalmaymiz! Shuninggha oxshash, köp dualar Xudaning ishlirimizni hel qilidighan ajayib karamitige chek belgilep qoyghandek bolup qalidu. Mesilen, «Ah Xuda, méning oghlumning késilini saqaytish üçün manga uni doxturxanida yatqudek pul teminligeysen!» dégendek dualarni qilishidu. Emdi Xudaning bashqa yolliri yoqmu? U biwasite saqaytalmamdu? Yaki bashqa bir wasite bilen saqaytalmamdu? Biz pulisz, dorisiz we amalsiz qalghanda, umu amalsiz qaldimu? Qandaqmu biz uni özimizning cheklik oy-pikir dairisige baghliyalaymiz? (halbuki, Xudagha shükri, u köp waqitlarda duayimizda aghzimizdin chiqqan söz-shertler boyiche emes, belki qelbimizdiki nida-peryadimizgha qarap jawab béridu).

Qérindashlarning chek tashlishidinmu ashu waqitta Muqeddes Rohning ademning roh-qelbide bérighan yétekchiligi, telimi we guwahliq bérishining ularda téxi bolmighanliqini köreleymiz.

«Rosullarning paaliyetliri»

Biz yuqiriqi ishlardin töwendiki prinsipning roshen bir misalini köreleymiz, dep ishinimiz. Mushu muhim prinsipni tonup yetmigüche Xudaning Özini heqiqiy toniyalmaymiz (Xuda Yeshaya peyghember arqiliq dégen): —

**«Chünki Méning oylighanlirim silerning oylighanliringlar emes,
Méning yollirim bolsa silerning yolliringlar emestur;
Chünki asman yerdin qanche yuqiri bolsa,
Mana Öz yollirim silerning yolliringlardin,
Méning oylighanlirim silerning oylighanliringlardin shunche yuqiridur»** («Yesh.» 55:8-9).

Pétrusning birsining rosul bolush üçün qandaq salahiyetke ige bolush kéreklikli toghruluq oylighini orunluq, asasi bardek qilghini bilen, uningda shübhisiyki, Xudaning qadirliqi toghruluq ikki chong xata qiyas hemde bir chong kemchilik bar; shunga, uning bu oylirining «Xudaning oylighanliri» emes, dep ishinimiz. Emdi Pétrusning qiyasliri we oyida bolghan kemchilik bolsa: —

(1) Eysaning telimi we hayatigha toluq guwahchi bolushi üçün, on ikkinchi rosuli bolidighan adem Eysa yer yüzide xizmette bolghan chéghida (Yehya peyghemberning chömlüdüriush yürgüzgen waqtidin tartip Eysaning asmangha kötürülüşigiche) jismaniy jehette Uning yénida bolushi kérek idi.

(2) Eysaning ölümün tirildürülgenlikini «öz közi bilen körgen» guwahchi bolushi üçün, Eysaning ölümün kéyin asmangha kötürülüşigiche yenila u jismaniy jehette bashqa rosullar bilen bille bolghan bolushi kérek idi.

(3) Pétrus tilgha almighan, emma rosulning salahiyitide bolushi üçün kem bolsa bolmaydighan muhim amil bolsa Mesihning ademni chaqirishidur. Barsabas yaki Mattiyasta mundaq chaqiriq barmu? Ular buni éniqlashqa anche intilmigen oxshaydu.

Bizge Xuda «on ikkinchi rosul»ning ornini bésishqa, yeni bir «ul rosul» bolushqa heqiqiy békitten kishi rosul Pawlustek körünidu (mundaq déginimiz, Mattiyasning birxil «rosulluq xizmet-i yoq, dégenlikimiz emes — 4:33, 5:12ni körüng). Mesih yer yüzide xizmette turghanda Pawlus Uninggha egishish bir yaqta tursun, bilishimizche, hetta Uni körüp baqqanmu emes. Lékin u Mesihning tirilgenlikige guwahchi bolup chiqti; chünki Mesih Özini uninggha alahide ayan qilghan («1Kor.» 9:1ni körüng). Uninggha yene Mesihning yer yüzidiki yürüsh-turushliri toghruluq köp tepsilatlar wehiy arqiliq ayan qilinghan (mesilen, Xuda uninggha Eysani esleydighan «kechlik tamaq», yeni «nan oshtush»ning tepsilatini wehiy bilen ayan qilghan («1Kor.» 11:23-26 we «Gal.» 1:10-12ni körüng). Shundaq bolupla qalmay, u bashqa rosullar bilen sélishturghanda, Mesihning ichki hayati, ölümü we tirilishining ehmiyiti toghruluq yuqiri derijide wehiylerni tapshuruwalghanidi. U özining rohiy tughulushi toghruluq «waqitsiz tughulghan bowaqmen» deydu («1Kor.» 15:8-9) — démek, «rohiy tughulushum normal jeryan arqiliq emes, belki nahayiti qisqa waqt ichide hamile bolup tughulghanidim». Uning bundaq dégini shübhisiyki, uning rosulluqqa kirishkenlikini bashqa rosullarningki bilen sélishturush idi. Ular bolsa Mesihke üç yérin yil egiship ögengen, emma Pawlus bolsa ademning eqliy qabiliyitidin éship chüshidighan, tuyuqsiz wehiyler bilen biraqla rosulluq xizmetke chöktüzülgen.

«Rosullarning paaliyetliri»

Rebning Pawlusni chaqirghanliqi we uni xizmetke teyinligenliki bashqa rosullarni chaqirghanliqi we xizmetke teyinliginidin roshen idi. Shuning bilen Pétrus qoyghan shertlerge qarighanda u «on ikkinchi rosul» bolushqa tolimu layaquetlik idi — biraq u Mesih yer yüzide xizmette bolghan waqtida u bashqa rosullar bilen bille jismaniy tende hazir bolmighanidi! Pétrus shuninggha diqqet qilmighanki, Xuda köp ishlarda karametlerni körsetkinide bizning (jismaniy jehette) neq meydanda hazir bolush-bolmasliqimiz bilen chekke uchrimaydu. U belkim oylichimizdin sirt bashqa bir yol bilen ish körüshi mumkin. Uning söz-kalamigha qarighanda U shundaq qilishqa amraqtur.

Biz oqurmenlerdin, yuqirida éytqinimizni bu mesile toghruluq birer talash-tartishqa asas qilmasliqini ötünimiz. Rosul Pawlus özining salahiyiti toghruluq hergiz mundaq munazirileshmeytti. Özi toghruluq u peqetla: — «**Men rosullar arisidiki eng töwinimen, rosul dep atilishqa layiq emesmen; chünki men Xudaning jamaitige ziyankeshlik qilghanmen**» deydu («1Kor.» 15:9).

Biz bashqa on bir rosul Xudaning toluq pilanini melum jehette chüshenmigen bolsa, Uning Pawlusqa tapshurghan wehiylirinimu qobul qilip chüshinishke toluq teyyarliqi bolmasliqimu mumkin idi, dep oylaymiz.

Musa peyghemberning béshariti toghruluq (3:22-23) «Manga oxshash bolghan bir peyghember» kim?

«**Musa derweqe mundaq dégenidi: — «Perwerdigar Xudayinglar öz qérindashliringlar arisidin manga oxshash bir peyghember turghuzidu. Uning silerge éytqan barliq sözlirini anglap, uninggha toluq itaet qilishinglar kérek! Chünki bu peyghemberning sözini anglimaydighanlarning herbiri xelq qataridin üzüp tashlinidu».**».

Roshenki, Pétrus bu sözler Mesihni körsitidu, deydu. «Yuh.» 6:14, 7:40dimu shundaq. Musaning ömridiki köp ishlar Mesihni körsitighan «bésharetlik misal» idi. «Ibraniylargha»diki qoshumche sözimizni körüng. Emma qaysi yolda yaki qaysi jehette Mesih bu bésharetni emelge ashurghan?

Musa bolsa «ul peyghember» idi — démek, Israil üçün u Tewrat qanunida اساسiy heqiqetler, jümlidin qurbanliq, kahinliq we ibadet chédirige baghliq belgilimilerni qobul qilghan. Uningdin kéyinki peyghemberler elwette bu ishlarni özgertkini yoq, belki bu qanun-heqiqetlerni اساس qilip bashqa bésharetlerni bergen. Lékin Mesih kelgende qurbanliq, kahinliq we ibadetxana tügeydu — chünki U Özi «eng axirqi qurbanliq» we shundaqla Xuda teyinligen, ershte olturghan, Xudaning barliq xelqige bolghan ulugh bash kahin boldi. Shuning bilen Uningda Xudagha yéqinlishidighan pütünley yéngi tüzüm barliqqa keltürülgen. U shu yolda Musagha oxshash «ul peyghember»; lékin U élip kelgen yéngi ehde-tüzüm Musaning ehde-tüzümidin chongqur we uzun muddetlik (menggülük!) idi. Eslide Israil xelqi Musagha qulaq salmisia bextsizlikke uchrighan yerde, hazir «Musagha oxshash yéngi peyghember» kelgendin kéyin téximu shundaqki: —

«**Uning silerge éytqan barliq sözlirini anglap, uninggha toluq itaet qilishinglar kérek! Chünki bu peyghemberning sözini anglimaydighanlarning herbiri xelq qataridin üzüp tashlinidu**».

«Rosullarning paaliyetliri»

Emdi Mesih qandaq yol bilan «Musagha oxshaydighan peyghember» bolidu?

(1) Musa bashqa peyghemberlerge sélishturghanda Xudani téximu zich munasiwette tonughan. «Qan.» 34:10-12ni körüng — u Xuda bilen «**yüz turane**» körüşken.

Reb Eysa Mesihning XudaAtisi bilen bolghan munasiwiti Musaningkidin zor derijide téximu zich idi: — «**Öghulni Atidin bashqa héchkim tonumaydu, we Atinimu Oghul we Oghul ashkarilashni layiq körgen kishilerdin bashqa héchkim tonumaydu**» («Mat.» 11:27)

«**Xudani héchkim körtüp baqqan emes. Biraq Uning qoynida turghuchi yégane Oghli bolsa** (shundaqla Özi Xuda bolghan) **Uni bildürdi**» («Yuh.» 1:18). (Axirqi ayetke qarighanda, Musa körgen Xudaning siyaqi emeliyette uning wekili bolghan Mesih idi).

(2) Musa Israilgha qutquzghuchi idi. U «qoza qurbanliqi» arqiliqlarni jismaniylar qulluqtin qutquzup, ularning yer yüzidiki bir elning «tughulush»igha wasite idi («1Kor.» 10:1-2, «Mis.» 12:1, «Ez.» 16:3-7). Shundaqla u ulargha peqet peyghember we yétekchila emes, belki ulargha «padishah»dek bolghanidi («Qan.» 33:5).

Mesih bolsa Israilghimu, yat elliklergimu Qutquzghuchi bolidu, Özi «qoza qurbanliqi» bolup ularni rohiylar qulluqtin, yeni gunahning ilkidin we Sheytanning ilkidin qutquzidu, shundaqla ularning rohiylar, samawi bir xelqning «tughulush»igha wasite bolidu; u elwette ulargha peyghember, yétekchi, padishah we ularning Rebbi boldi.

(3) Musa peyghember «kona ehde»ni qobul qilip uning wasitichisi boldi. Shu kona ehde Xudaning «yer yüzidiki» xelqi bolghan Israilning mewjudatliqining asasi idi.

Mesih «yéngi ehde»ning wasitichisidir; yéngi ehde Xudaning ershtiki xelqi bolghan jamaetning menggülik hayatining asasisidir.

15:36-41: Némishqa Pawlus bilen Barnabas ayrilip ketti? Kimning toghra?

«**Lékin yene birnechche künlerdin kéyin Pawlus Barnabasqa:— Biz burun Rebning söz-kalamini yetküzgen hemme sheher-yézilargha béríp, qérindashlarning yénigha béríp, ularning halini sorap kéleyli, — dédi.**»

Barnabas bolsa Yuhanna (Markusmu déyilidu)ni bille élip barmaqchi bolghanidi. Biraq Pawlus aldinqi qétim Pamfiliye ölkiside ulardin ayrilip ketken, Rebning xizmitide ular bilen bille dawamliq seper qilmighan Markusni yene élip bérishni aqilanilik emes dep qaridi. Shuning bilen ikkiylen otturisida bek keskin ixtilap bolup, axir béríp ular bir-biridin ayrilip kétishti. Barnabas Markusni élip, kémige olturup Siprus ariligha ketti. Pawlus bolsa Silasni tallidi; qérindashlarning ikkiylenni Xudaning shapaitige amanet qilishi bilen u ikkisi yolgha chiqti. U emdi Suriye we Kilikiye ölkilirini arilap ötüp, herqaysi jaylarda jamaetlerni quwwetlendürdi»

Pawlus Barnabas bilen bir-biridin ayrilish toghruluq jezmen bir pikirde bolushi belkim mumkin emes. Biz peqet töwendiki bayqighinimizni otturigha qoyimiz, shundaqla Pawlusning qarari belkim toghra idi, dégen pikirge qayilmiz.

(1) Köngli ish tartmaydighan adem emeliyette xizmetke yadrem emes, belki tosalghu bolidu («Pend.» 25:13, 10:26). Xudaning xizmiti beribir qérindashlarning héssiyatliiridin muhimdur.

(2) Markus Yuhanna bilen Barnabas newre tughqan idi («Kol.» 4:10). Shunga Barnabas tughqanchiliq qilip Markusqa yan bésishi mumkin.

«Rosullarning paaliyetliri»

(3) Pawlus tapshuruwalghan wehiyler shübbisizki, Barnabasningkidin köp idi. Shunga Barnabasning bu ishta Pawlusqa boysunishigha belkim toghra kéletti.

(4) Qérindashlar dua qilip Xudagha amanet qilghan kishi Barnabas emes, belkim Pawlus idi. Shunga ular Pawlusningkini toghra dep qarighan oxshaydu.

(5) Birnechche yildin kéyin Pawlus Markusni xizmitige yaremchi süpitide qaytidin qobul qilidu we uni bashqilargha tewsiye qilidu. Markus Pawlusning uninggha bergen sawaq-dersini qobul qilghan bolsa kérek.

(21:18-26) Pawlusning qesem ichish we qurbanliq qilishi toghruluq

Pawlusning xetlirini oqughan kishiler üçün uning ibadetxanida haywan soyup mundaq bir qurbanliqni qilishi we qesem ichishimu ghelite we nalayiq paaliyet bolup körünidu. U xetliride, Mesihning qurbanliqi eng axirqi, shundaqla barliq bashqa qurbanliqning ornini basqan dep éniq telim bergen emesmu? Bundaq qurbanliq qilish eger Xudaning Mesihde bolghan ulugh ghelibisige asiyliq qilish bolmighandimu, héch bolmisa «arqigha chékinish» bolmamdu?

Bu soalgha jawaben, bayqinimizni, shundaqla töwendiki soallarnimu otturigha qoyimiz. Oqurmenler bulardin özi xulase chiqiriwalalaydu: —

(1) 20-ayette rosul Yaqup Pawlusqa Yehudiylar arisida nurghun **«Tewrat qanunigha emel qilishqa intayin qizghin»** étiqadchi bar dep uqturidu. Bundaq «qizghinliq» ibadetxanidiki haywan qurbanliqliri we qaide-resimlerde dawamlishishni öz ichige alidu, dep qaraymiz. Undaq bolmighanda Pawlusning bu paaliyetlerge qatnishishi ularni qandaqmu «u bizge oxshash» dep xatirjem qilalisun?

(2) 21-ayette Yaqup Pawlusqa bu yéngi Yehudiy étiqadchilarning «Pawlus Rim impériyesi boyiche Yehudiy xelqige Tewrat qanunigha yaki Tewrattin chiqqan qaide-yosunlarga boysunushni emes, belki ularni tashlashni ögitidu» dégendek oyda bolghanliqini uqturidu. Bu mesile Yehudiy emeslarning Tewrat qanunigha yaki qanunining melum qismini tutushi kérekmu-yoq dégen mesilige pütünley oxshimaydu («Rosullarning paaliyetliri» 16-babta mushu mesile bir terep qilinghanidi).

(3) Mushu yerde birnechche soalni qoyimiz: — Yérusalémdiki jamaette yetküzlügen telim (Yaqupning we bashqa aqsqaqallarning telimi)ning mezmuni néme idi? Némishqa bu «yéngi étiqadchilar» shundaq **«Tewrat qanunigha emel qilishqa intayin qizghin»**? Chünki Xudaning pilanida Tewrat qanuning birinchi meqsiti özimizning gunahqa chömgenlikimiz, Xudaning qanunini emelge ashurulmaydighanliqimiz, shundaqla Qutquzghuchi-Mesihge zor mohtajliqimizni körsitishtin ibaret idi («Rim.» 3:19-28, 7:4-13, 8:3, «Gal.» 2:11-21ni körüng). Némishqa bu kishilerge bashqa barliq qurbanliqning ornini basqan ulugh we axirqi bir qurbanliq bar dep ögitilmigen?

(4) Bu kishiler némishqa Pawlus Yehudiylargha Tewrat qanunini tashlash kérek dep ögitidu, dep oylaydu? Kim ularning mushundaq oylishigha yol qoydi? Yérusalémdiki jamaette Pawlus üçün heqiqiy ehwalni ayan qilghudek jür’etlik adem yoqmidi?

«Rosullarning paaliyetliri»

(5) Emeliyette, Pawlus bundaq telimni héch bergen emes. Uning bu téma toghruluq bolghan telimini özining munu sözi bilen yighinchaqlashqa bolidu: —

«Hemme étiqadchi erkundur». Démek, hem Yehudiy emesler hem Yehudiylar Tewratta belgilenken resim-qaidilerning herqandaq bir qismigha (mesilen, shabat (shenbe) künide dem élish dégendek) riaye qilishni xalisila, u shundaq qilishqa erkundur; emma oxshashla undaq qilishni xalimisimu, umu ularning erkinlikidur. Pawlus ya buni yaki uni qilishqa dewet qilmaydu («Rimliqlargha» 14-babni körüng). Emma qurbanliq mesiliside bolsa uning: — «Eysa Mesihning gunahlarni yuyush üçün Özini qurbanliq qilishi bilen barliq bashqa qurbanliqlar inawettin qaldurulghan» dégen telimi bek roshendur.

(6) Pawlus yene «hemmeylen erkundur» dep telim bergini bilen u yene muhebbet yolida bashqilarning étiqadigha yaki étiqadni qobul qilishqa tosalghu bolmasliq yaki wijdanigha ziyan yetküzmeslik üçün bashqilarning xata oy-pikrilirige köngül bölüşimizge toghra kélidu, dep ögitidu. Bizning erkinlikimizdin melum ishalarda behrimen bolushimiz tüpeylidin ular muqeddes étiqadimizgha sel qarisa, undaqta ularning xata oy-pikrilirige waqitliq maslishishimizgha toghra kélidu. Mesilen, étiqadchilar herqandaq göshni yése bolidu. Lékin bashqilarni öyimizde azade hés qildurush üçün choshqa göshini öyge kirgüzmeslikimiz danalig ish bolidu.

Shunga bu yerde Pawlusning haywan qurbanliqlirigha qatnishishi bu qurbanliqni inawetlik dep étirap qilishigha barawer bolmisimu (emeliyette bu xil qurbanliq esli gunahni yuyidighan emes, belki «teshekkür qurbanliqi» yaki «qesem ichish qurbanliqi» bolsa kérek idi), lékin Yérusalémdiki mushu ajiz étiqadliq qérindashlirini dep u «**inaq-xatirjemlikning rishtisi bilen, Rohta bolghan birlikni tutush**»qa intilidu. Buningda exlaq jehettin héchqandaq chékinish bolmaydu, peqet Yehudiy qérindashlarning étiqadida kemlik bolidu, xalas. Shühbisizki, Pawlus keyinche ularning ishenchi we köngül bölüşige érishsem, ulargha ishlarni toghriraq chüshendürimen, dégen ümidte bolghan. Lékin hazir bolsa u bu töt kishining yénigha béríp paaliyitige qatnishipla qalmay, belki ularning qurbanliqlirining chiqimini öz üstige alidu. U bundaq qiyin ehwalgha eslide hergiz chüshürülmesliki kérek idi, lékin u shapaet bilen uninggha sewr qilidu we shundaqla özi daim tewsiye qilidighan méhir-muhebbetning yene bir ülgisini körsitip béridu: —

«Muhebbet sewr-taqetlik, méhribanliqtur:

Muhebbet hesetxorluq qilmaydu:

Muhebbet özi maxtimaydu,

Tekebburluq qilmaydu,

Nomussizliq qilmaydu,

Öz menpeetini közlep yürmeydu,

Tériktürülmeydu,

Qönglide öchmenlik saqlimaydu;

Heqqaniysizliqtin xushal bolmaydu,

Belki emeliyettin, heqiqettin xushal bolidu;

Hemme ishta qorsiqi kenglik qilidu, hemmige yüzlinip Xudagha ishinidu, hemme ishqa umid baghlaydu, hemmige chidaydu.

Méhir-muhebbet hergiz tügimeydu».(«1Kor.» 13-babtin).